

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Anja Kovačič

**Poročanje o socialni problematiki
na komercialnih televizijah**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Anja Kovačič

Mentor:izr. prof. dr. Marko Milosavljević

Somentorica:izr. prof. dr. Maša Filipovič Hrast

Poročanje o socialni problematiki

na komercialnih televizijah

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

*»By giving us the opinions of the uneducated,
journalism keeps us in touch with the ignorance of the community.«*

Oscar Wilde

*HVALA mentorju izr. prof. dr. Marku Milosavljeviću in somentorici doc. dr. Maši Filipovič
Hrast za strokovno pomoč in usmerjanje pri pisanju magistrskega dela. Za potrpežljivost,
vztrajnost in podporo, ko sem lovila roke za oddajo.*

*Hvala vsem PRIJATELJEM, ki ste me vsa ta leta, ko bi že zdavnaj morala zaključiti s
študijem, na to ves čas opominjali in me pripeljali do točke, ko lahko končno – ob koncu tega
magistrskega dela – napišem piko.*

Iskrena hvala DRUŽINI, ki ves čas verjame vame in mi stoji ob strani.

*To magistrsko delo posvečam pokojni OMI, ki je že v osnovni šoli, ko sem izrazila željo
postati novinarka, vedela, da bom to tudi postala.*

Poročanje o socialni problematiki na komercialnih televizijah

Družbena odgovornost medijev je vedno večja, televizija pa s svojo močjo opozarja na pomembnost reševanja socialnih problemov – s tem, ko v informativnem programu o socialnih problemih poroča javnosti in državne institucije opominja na njihovo obravnavo. Čeprav je novinarjeva naloga poročanje o problemih, jih hkrati tudi rešuje. Magistrsko delo išče odgovore, zakaj se ljudje odločajo javno spregovoriti o socialnih problemih in kako se uredniki odločajo o objavi osebnih zgodb posameznikov s socialnimi problemi. Socialni problemi so problemi, ki nastanejo zaradi napak, pomanjkljivosti ali neustreznega sodelovanja med državnimi institucijami, ki bi v socialni državi – ta mora državljanu zagotavljati materialne in socialne pravice – morale poskrbeti za socialno varnost in posamezniku zagotoviti zdravstvene, delovnopravne, stanovanjske, izobraževalne storitve in denarne dajatve skupinam ter posameznikom, ki nimajo zadostnih sredstev za preživetje. Novinarji med poročanjem pogosto ne dobijo uradnih pojasnil, s katerimi bi problem lahko preverjeno predstavili javnosti, zato je dojemanje pomembnosti posredovanja informacij različno. Po mnenju državnih institucij so novinarji samo poročevalci – njihova naloga ni, da najdejo krivca in vzrok za nastanek socialnega problema, medtem ko uredniki želijo ravno to – da novinar pomaga tako posamezniku, javnosti kot spremembam v sistemu. Uredniki želijo objaviti tiste zgodbe, ki bodo javnosti podale nove informacije, so preverljive, resnične in aktualne. To pomeni, da mora novinar ozadje problema temeljito raziskati. Moč, ki jo ima televizija, je namreč razlog, da se obupani posamezniki, katerih problemi na državni ravni niso uslišani, po pomoč zatekajo k medijem.

Ključne besede: televizijski dnevnoinformativni program, televizijski novinarski diskurz, socialna problematika, javnost, odgovornost.

Reporting on social problems on commercial televisions

Social responsibility of the media is growing and the television uses its power to draw attention to the importance of solving social problems – by using the informative programme to report on social problems to the public and to remind the state institutions to address these problems. Despite the fact that the task of journalists is to report on the problems, they at the same time also solve them. This master's thesis focuses on answering the questions of why people decide to publicly speak about their social problems and how editors decide on the publication of personal stories with social problems. Social problems are problems that arise from errors, imperfections or improper cooperation between state institutions that should, in a welfare state – which must provide material and social rights to its citizens –, ensure social security and provide individuals with health care, labour, housing, educational services and monetary benefits for groups and individuals who do not have sufficient means of subsistence. It often happens that while reporting, journalists do not receive explanations from them that would enable them to present a verified problem to the public. According to state institutions, journalists are solely and exclusively reporters – their task is not to find the culprit and cause of the social problem, while editors want exactly that – for a journalist to help both, the individual and the public, as well as to bring changes to the system. It is precisely here that the reason is revealed, on what basis editors decide on the publication of stories. They wish to publish stories that will provide the public with new information, and that are verifiable, true and current. This means that a journalist needs to thoroughly investigate the background. Namely, the power that the television has is the reason why desperate individuals whose problems are not heard at a state level increasingly turn to the media for help.

Key words: television daily news programme, television discourse, social problems, public, responsibility.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD.....	7
1.1 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA.....	11
1.2 METODOLOGIJA.....	12
1.2.1 Opazovanje z udeležbo.....	15
1.2.2 Poglobljeni intervju.....	16
1.2.3 Študija primera.....	16
2 TEORETIČNI KONCEPTI TELEVIZIJE.....	19
2.1 NOVINARSKI DISKURZ.....	21
2.1.1 Moč novinarja in novic.....	22
2.2 INFORMATIVNA VLOGA TELEVIZIJSKEGA NOVINARSTVA.....	26
3 SOCIALNA PROBLEMATIKA IN MEDIJI.....	29
3.1 KAJ JE SOCIALNI PROBLEM?.....	31
3.1.1 Sociološki pristop.....	34
3.2 OBJAVNA VREDNOST SOCIALNE PROBLEMATIKE.....	34
3.3 MEDIJI – SOCIALNI PROBLEM ALI POROČEVALEC O SOCIALNIH PROBLEMIH?.....	36
3.3.1 Objava osebnih zgodb posameznikov s socialnimi problemi.....	40
3.4 VLOGA TELEVIZIJE PRI POROČANJU O SOCIALNIH PROBLEMIH.....	41
3.5 SLOVENIJA – SOCIALNA DRŽAVA?.....	45
4 PLANET DANES – ŠTUDIJA PRIMERA.....	50
4.1 TELEVIZIJSKI ŽANRI OBRAVNAVANIH TELEVIZIJSKIH PRISPEVKOV.....	52
4.2 DOGAJANJE PRED IN PO OBJAVI PRISPEVKOV.....	54
4.2.1 Iskanje zgodbe.....	54
4.2.2 Odločitev dnevnega urednika o obravnavi socialnega problema.....	55
4.2.3 Poročanje o socialnem problemu.....	55
4.2.4 Odkritje podobne in sorodne zgodbe med poročanjem o socialnem problemu.....	57
4.2.5 Sledenje socialnemu problemu po zadnjem prispevku.....	58
4.3 DAYEV MODEL MORALNEGA PRESOJANJA.....	59

4.3.1 Socialno-zdravstveni problem, ki je postal javen	60
4.4 TEŽAVE IN DILEME OB POROČANJU O SOCIALNEM PROBLEMU	65
4.4.1 Meja med javnim in zasebnim na komercialnih televizijah	66
4.4.2 Časovna stiska in problem poglobljenosti poročanja	67
4.4.3 Zakaj javno spregovoriti o socialnem problemu?	68
4.5 SOCIALNI PROBLEM V INFORMATIVNEM PROGRAMU NA KOMERCIALNIH TELEVIZIJAH	70
4.5.1 Kdo odloča o objavi osebnih zgodb posameznikov s socialnimi problemi?	70
4.5.2 Čustva kot pomemben dejavnik objavne vrednosti	71
4.6 NAMEN IN VPLIV POROČANJA O SOCIALNEM PROBLEMU	72
4.6.1 Naloga novinarja ob poročanju o socialnih problemih	73
4.6.1.1 Televizija poroča o problemu ali išče vzroke, krivce in rešitve?	75
4.6.2 Objavljivost socialnega problema na komercialnih televizijah	76
4.7 SODELOVANJE Z JAVNIMI INSTITUCIJAMI S PODROČJA SOCIALE	78
4.7.1 Sodelovanje medijev in javnih institucij ob poročanju o socialnih problemih	79
4.7.2 Vpliv televizije na delovanje javnih institucij	80
5 RAZPRAVA	81
6 SKLEP	88
7 LITERATURA	93
Priloga A: Prepis intervjuja z odgovornim urednikom informativnega in športnega programa Planet TV	101
Priloga B: Prepis intervjuja z odgovorno urednico informativnega in športnega programa POP TV	110
Priloga C: Prepis intervjuja s sekretarko Skupnosti centrov za socialno delo	116
Priloga Č: Prepis intervjuja z intervjuvanko v prispevku	124
Priloga D: Prepis intervjuja z odvetnico oškodovanca iz prispevkov	127
Priloga E: Zapiski opazovanja z udeležbo	131
Priloga F: Prepis objavljenih prispevkov	134

1 UVOD

Brezposelnost. Prekarno delo. Drage in zato nekaterim nedostopne zdravstvene storitve. Nesoglasja na delovnem mestu. Težave v medosebnih odnosih. Problemi v šoli. Socialna stiska. Posameznik, ujet v vedno hitrejši ritem življenja, kjer izgublja svojo vlogo. Socialne probleme omejujejo zakoni. Zakonodaja, ki jo izvršujejo državne institucije. In mediji, ki nadzirajo delo državnih institucij. K medijem se javnost obrača po pomoč. Morda samo po pozornost, moč, da lažje prebrodijo žalost, depresijo, jezo, strah, stiske, s katerimi se ne znajo ali preprosto ne morejo soočiti sami. Ljudje iščejo uteho. Povsod. Tudi v medijih, kjer se naraščajoče število socialnih problemov odraža v vedno večji prisotnosti osebnih zgodb. Naj bodo srce parajoče ali izpostavljajo le problem – v družbi, v javnosti, ki spremlja medije, dobijo pozornost.

Socialna problematika v človeku vzbudi čustva in ovira njegovo polnovredno vključitev v družbo (Mesec 2006, 244), televizija pa ga s svojo globalnostjo vključi v samo središče svetovnega dogajanja (Perovič in Šipek 1998, 16). Zato morajo mediji dobro presoditi, katere zgodbe predstaviti javnosti in na kakšen način. Katere dejavnike objavne vrednosti upoštevati, zakaj in kaj bi radi z objavljeno zgodbo dosegli. Višjo gledanost, empatijo sočloveka ali informiranje javnosti ter s tem večjo možnost, da se težave ne bi ponovile. Zato mediji nosijo veliko družbeno odgovornost. Pri tem novinar ne sme pozabiti na pravico do duševne integritete, o kateri je govoril Čeferin (v Poler Kovačič 1997, 194), še posebej, kjer gre za človekova čustva, kot so žalost, strah in jeza, ki jih je prav tako treba varovati. Ko snemalec snema žalujoče ali jim novinar postavlja težka vprašanja ob dogodku, ki jih je tragično prizadel, s svojimi dejanji posega v duševno integriteto ljudi (Poler Kovačič 1997, 194). A osebne zgodbe na televiziji so izjemnega pomena (Cohen in drugi 1995, 108; DCMS v Jones in Salter 2012, 94), še posebej, kadar so predvajane na televiziji, ki je glavni vir lokalnih novic (Hargreaves in Thomas v Harrison 2006; TVB 2015; TVB 2016; DCMS v Jones in Salter 2012).

Novinar mora zato imeti jasno predstavo o tem, kaj hoče s svojim prispevkom pri občinstvu doseči (Erjavec 1999, 52). Vse, kar ljudje počnejo, se dogaja znotraj družbe in ta družba je tista, ki svoje dogajanje spremlja na televiziji (Simmel 1993, 8). V informativnih oddajah so novice (Silverstone 1994, 17), ki nazorno prikazujejo napetosti med občutki strahu in varnosti, s posledičnim vzpostavljanjem zaupanja, tiste, ki so med vsemi televizijskimi žanri najbolj zastopane (Silverstone 1994, 17). Vogrinc (2007, 159) celo meni, da socialni problemi, ki so v

osnovi problemi posameznika, ne bi smeli ostati znotraj zasebnega in da jih je s sistematičnim in rednim poročanjem treba spraviti na družbeno oziroma politično raven. Gripsrud (v Laban 2007a, 175) pa, da se to lahko doseže z bolj ljudskimi dnevnoinformativnimi oddajami na primerih, ko so družbene in politične teme učinkovito pojasnjene, in se tako prispeva k aktivnemu uveljavljanju državljskih pravic. »Najbolj opazna značilnost medijev v 20. stoletju je dejstvo, da je javna regulacija medijske sfere, ki je sicer počivala na logiki paternalističnega odnosa z občinstvom, izginila,« pišeta Erjavčeva in Volčičeva (1998, 1092), ter da je k spremembi vloge gledalca, ki v tradicionalnem stališču ni bil pomemben odločevalec o tem, kakšni programi se ustvarjajo, veliko pripomogla komercialna televizija. Ta je namreč dala vrednost gledalcu in njegovim željam ter potrebam.

V Sloveniji primanjkuje raziskav o poročanju o socialni problematiki na televiziji. Obstajajo tuje študije (Iyengar in Kinder v Wilson 2006, 200), ki so pokazale, da lahko objava socialnih problemov v informacijskih prispevkih pripomore k temu, da gledalci, občinstvo, objavljeno problematiko začnejo obravnavati kot pomembnejšo, kljub poplavi vseh socialnih problemov, ki jih obdajajo (Wilson 2006, 201). Že raziskana področja znanih raziskav razkrivajo temeljne teoretske koncepte o tem, kaj so socialni problemi (Lüssi v Mesec 2006; Bourdieu 2003; Dragoš in Leskošek 2003; Mesec 2006; Parsons 1995), kako o njih poročajo televizijski novinarji in kako to vpliva na naslovnika (Dunn 1981; Jamrozik in Nocella 1998; Etzioni v Mandič 2002, 205–209) ter kako pomemben je način dojemanja novic (Hall 1980; Fiske 1989). Ne vključujejo pa mnenj televizijskih uredništev, zakaj se odločajo za objavo enih socialnih tem in zakaj drugih ne objavijo, kaj želijo z njihovo objavo doseči in kako poročanje vpliva na delovanje državnih institucij, ki obravnavajo socialne probleme. Na vsa ta vprašanja in na vprašanje, zakaj se ljudje odločajo svoje osebne probleme razkriti in predstaviti javnosti, skušam odgovoriti v magistrski nalogi.

V okviru magistrske naloge na primeru poročanja o socialnem problemu zdravstvene narave v slovenskem komercialnem informativnem programu raziskujem, kakšna so merila odgovornih urednikov za objavo določene teme in kaj so glavni vzroki, zakaj o socialnih problemih sploh govoriti. Raziskujem tudi, ali poročanje vpliva na reševanje socialnih problemov in kaj je naloga novinarja ob poročanju o takšnih temah. Zanima me, ali je sploh novinarjeva dolžnost, da razišče ozadje socialnega problema in najde vzroke, ki so pripeljali do nastanka problema. Pojasniti želim, zakaj se ljudje želijo izpostaviti in ali se zavedajo, kaj jim medijska pozornost

lahko prinese. Predvsem pa skušam na konkretnem primeru objavljene zgodbe ugotoviti, koliko je novinar skupaj s svojim delom doprinesel k reševanju in razjasnitvi problema, s katero se je spopadala oseba, ki je sama želela javno spregovoriti pred kamero.

Javnost ima na voljo vedno več možnosti, da javno spregovori o svojih osebnih težavah. Ker medijski prostor postaja dostopnejši, ga lahko posameznik hitreje izkoristi. Prav tako tudi mediji, predvsem komercialni. Če kje, pridejo jok, solze, razočaranje in žalost najbolj do izraza ravno na televiziji. Gleda jo večina ljudi. Spremlja njen program. Poleg spleta je televizija tista, ki ljudem predstavlja okno v svet. Okno, skozi katerega zrejo v težave drugih. Televizija večini predstavlja najlažji in najpomembnejši način pridobivanja informacij o dogajanju. Te informacije pa, predvsem na komercialni televiziji, zaradi hitrega načina dela in zahtev, da se napiše, pripravi, predvaja čim več v čim krajšem času, a zato ne najkakovostneje, pogosto ostajajo nepreverjene. Tako javnost lahko dobi popačeno sliko. Če govorimo torej o socialnih problemih na komercialni televiziji, se z nepreverjenimi informacijami lahko povzroči še večja škoda. Posamezniku, ki je zbral pogum in javno spregovoril o osebnih zadevah, ter javnosti, ki dobi napačno sliko o problemu in napačno sliko o vzrokih, ki so privedli do tega problema.

A pravna ureditev na nek način le določa, kaj se sme in kaj ne (Belsey in Chadwick v Poler Kovačič 1997, 215). »Pozitivno stran vidita v tem, da zakon ponuja okvir, znotraj katerega lahko izvajamo kakovostno novinarstvo: zagotavlja svobodo izražanja (zunanjo svobodo – op. M. P.) in spodbuja svoboden pretok informacij, kar služi ne le ciljem novinarstva, ampak tudi demokracije. Negativni vidik pa zadeva prepovedi in omejitve glede tega, kaj je lahko objavljeno« (Poler Kovačič 1997, 215). In hkrati Poler Kovačičeva (1997, 215–217) opozarja, da »pravna pravica do objave ni isto kot etična pravica«, da legalnost novinarskega sporočanja sicer zagotavlja zakonodaja, a da je etika tista, ki je bistvena in nujna za doseganje novinarske legitimnosti, »saj obstaja veliko načinov neetičnega ravnanja, s katerimi ne kršimo zakona« (Belsey in Chadwick v Poler Kovačič 1997, 215). A etični odnos do novinarstva, do poročanja, in etična zavest niso nekaj, kar nam prineseta izobrazba in delo, je izraz vzgoje in samovzgoje, trdi Poler Kovačičeva (2005a, 257), je kazalnik »osebnostne zrelosti posameznika« (Kovačič – Peršin v Poler Kovačič 2005a, 257). Dodaja še, da obvladovanje novinarskih veščin in profesionalnih norm ter njihovo upoštevanje ne pomeni profesionalnosti, temveč mora novinar poleg sebe zastaviti k svojemu delu še resnicoljubnost, spoštovanje človekovih pravic in

državljskih svoboščin (Poler Kovačič 2005a, 257) ter »varovanje dostojanstva človeka, njegove ranljivosti in enkratnosti« (Hribar v Poler Kovačič 2005a, 257).

Posledično se med mediji in državnimi institucijami, ki po uradni dolžnosti skrbijo za reševanje socialnih problemov, vzpostavlja nezaupljiv odnos in se zmanjšuje sodelovanje. Ali novinar na uradni odgovor o konkretnem primeru čaka predolgo in mora zaradi uredniških pritiskov zgodbo objaviti brez uradnega pojasnila, ali pa odgovora sploh ne dobi, saj se odgovorne institucije ne želijo opredeljevati. Ob poročanju o konkretnem primeru bom skušala ugotoviti, kakšen je bil odziv državnih institucij, ko je novinar želel preveriti informacije in dobiti njihovo pojasnilo ter kako one same vidijo moč televizije ob posredovanju reševanja problema. Raziskujem tudi, kakšno vlogo igrajo, po mnenju vodilnih v socialnih ustanovah kot so centri za socialno delo in druge relevantne institucije, mediji, ki poročajo o socialni problematiki.

Namen in cilj magistrskega dela, ki izhaja iz opisane problematike, sta na vzorcu objavljenih televizijskih prispevkov, opazovanja z udeležbo in intervjujev z dotičnimi akterji proučiti in predstaviti, zakaj se ljudje odločajo javno spregovoriti o svojih problemih, kako se uredniki odločajo o objavi zgodbe in kakšen je pomen komercialne televizije o poročanju o socialnih problemih. Novinar je z vsako novo zgodbo pred vprašanjem, ali bo z njo posegel v zasebnost nekoga ali ne in kaj mora pri tem upoštevati. Čeprav je raziskav na področju socialne problematike kar nekaj, je število raziskav o socialni problematiki v medijih zelo malo, zato želim zapolniti to vrzel ter doprinesiti k zavedanju novinarske odgovornosti in odgovornosti državnih institucij, ki se jim k obravnavi in reševanju socialnih problemov pridružujejo tudi mediji.

1.1 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

Vse, kar ljudje počnejo, se dogaja znotraj družbe in ta družba je tista, ki dogajanje spremlja na televiziji (Simmel 1993, 8). Mediji določajo teme pogovorov družbe, zato je izbira teme pomembna – gre namreč za »vprašanje, o katerih dogodkih naj bo javnost obveščena, da bo zadoščeno njeni pravici do obveščenosti« (McCombs in Shaw v Harcup 2004, 34; Poler Kovačič v Poler Kovačič in Erjavec 2011, 63). Obstajajo teorije, ki družbene probleme razumejo kot proizvod strukturnih družbenih dejavnikov in v povezavi s porazdelitvijo družbene moči vidijo rešitve za probleme (Mandič 2002, 208). Rešitev za probleme razumejo torej kot politično vprašanje, ki se dotika makro družbene ravni, za razliko od pojasnila izvajalcev socialnih storitev, ki menijo, da lahko rešitve najdemo na mikro ravni, torej med prebivalci, ki ta problem doživljajo (prav tam). Zato odgovorni uredniki iščejo tiste vsebine, ki gledalce zanimajo in privlačijo, saj ravno na tej točki problem postane opažen, razumljen in reševan kot »zasebna in osebna težava ljudi, ki problem imajo« (Mandič 2002, 208). Družbeni problem je torej – tako Jamrozik in Nocella 1998 – možno depolitizirati s pretvorbo v osebni problem posameznika (Mandič 2002, 208), s katerim se gledalci lažje poistovetijo. Odgovorni urednik je postavljen pred odločitev, ali bo osebni problem, ki ga posameznik želi razkriti pred kamero, povedal javnosti. Demokracija potrebuje informirane državljane, ki jim mora biti omogočen dostop do informacij, znanj, ki jih bodo uporabili v javnih razgovorih o pomembnih temah. Brez demokratične medijske politike in alternativnih medijev demokracija sama ne bo obstala in preživela v takšni živahni obliki, s širokim spektrom različnih socialnih problemov pa se ne bo ukvarjal nihče, torej jih ne bo nihče niti obravnaval in o njih poročal (Kellner 2004, 222). Ob tem si zastavljam prvo raziskovalno vprašanje:

Raziskovalno vprašanje 1: Zakaj se ljudje odločajo o svojih socialnih problemih javno spregovoriti v medijih?

Številni avtorji, ki so proučevali medije in način, kako je delo v medijih organizirano, so ugotovili, da so izbira določenega dogodka, novinarsko pokrivanje in objava odvisni od številnih pritiskov in napetosti (Gans v Gitlin 1980; Schlesinger 1987; Harrison 2006; Henderson 2007; McQuail 2006; Bird 2010). »Vsak dan se v Sloveniji in po svetu ogromno dogaja. Novinarji in uredniki se morajo odločiti, o katerih dogodkih bodo poročali in katere izpustili – kaj bo torej postalo novica in kaj ne« (Poler Kovačič v Poler Kovačič in Erjavec 2011, 105). Televizijski dejavniki objavne vrednosti se razlikujejo od drugih medijev:

»Slikovne vizualne prvine kot pomemben del televizijskega novinarstva imajo velik učinek /.../. Tako na primer dogodek, za katerega ni primerne slike, največkrat ne bo našel mesta v televizijski dnevnoinformativni oddaji. In obratno: nekatere novice so objavljene zato, ker so vizualno privlačne, čeprav nimajo drugih objavnih vrednosti« (Laban 2007a, 25). Ravno televizija zna dobro, predvsem provokativno pokrivati vsebino o socialni problematiki (Thoman 2016). Raziskovalno vprašanje, ki si ga ob tem postavljam:

Raziskovalno vprašanje 2: Kako se uredniki odločajo o objavi osebnih zgodb posameznikov s socialnimi problemi?

Ker ima področje stroke o socialnem delu, poleg sistematičnih empiričnih mehanizmov (prakse) reševanja, vzpostavljene tudi kritično-teoretske refleksije (teorija) socialnih problemov, in sicer pojmovanih kot »zapletene življenjske situacije, ki so objektivno težavne, ne lahko rešljive, udeleženi pa jih doživljajo kot stisko« (Lüssi v Mesec 2006, 237), se bom pri analizi opirala na razumevanje socialnih problemov kot »konkretnih primerov težavnih situacij v medosebnih odnosih in odnosih med ljudmi in njihovim družbenim okoljem« (Mesec 2006, 245; Cvjetičanin 2012, 29). Socialni problemi imajo lahko različne izvorne okoliščine, a, kot pravi Simmel (1993, 10), je družba abstrakten pojem, ki ni sestavljen iz posamično dokazljivih, individualnih eksistenc, tako tudi samo na podlagi raziskovalnega problema ni možno sklepati o celotni družbi.

1.2 METODOLOGIJA

Za raziskovanje poročanja o socialni problematiki na komercialnih televizijah sem najprej izhajala iz teoretskih predpostavk, kaj sploh je televizija in kaj je njena naloga ter kaj je socialni problem. Glavni cilj teoretičnega dela je bil predstaviti socialno problematiko in vlogo televizije ob poročanju o tej tematiki. Z upoštevanjem dozdejšnjih teorij sem poskušala najti in opredeliti definicijo socialnega problema. Odgovore na zastavljeni vprašanji sem iskala s poglobljenimi intervjuji, z opazovanjem z udeležbo in s študijo primera. V študiji primera sem vključila vzorec sedmih prispevkov, ki so bili objavljeni v informativni oddaji Planet Danes, ki jo predvaja komercialni televizijski program Planet TV.

V prvem delu magistrskega dela sem izvedla pregled literature na področju televizijskega poročanja o socialni problematiki in vlogi televizije. V empiričnem delu sem s kvalitativno raziskavo s pomočjo petih poglobljenih polstrukturiranih intervjujev in z opazovanjem z udeležbo iskala razloge, zakaj se ljudje odločajo, da o svojih osebnih težavah spregovorijo pred kamero, kaj želijo s tem doseči, ali se njihove težave s pomočjo televizije rešujejo in na podlagi česa se mediji odločajo o objavi osebnih zgodb. Na raziskovalni vprašanji sem odgovarjala s poglobljenimi polstrukturiranimi intervjuji s sogovorniki, o katerih so poročali v dnevnoinformativni oddaji Planet Danes na Planet TV, z odgovornima urednikoma dveh komercialnih televizij in s sekretarko Skupnosti centrov za socialno delo.

»Zastavljanje vprašanj je eno ključnih novinarskih orodij za pridobivanje informacij in interpretacij« o intervjuju kot o metodi dela in novinarskem žanru piše Milosavljević (2005, 136). Poglobljeni polstrukturirani intervju je oblika sproščenega pogovora o vnaprej določenih temah in je dovolj odprt, da intervjuvancu omogoči izražanje mnenja, raziskovalcu pa, da dobi poglobljene informacije, najde vzroke za dejanja ter dobi možnost identificirati čustva (van Dijk 1988). Z njim zbiramo informacije in interpretacije, torej mnenja, stališča in odnose o posameznih temah (Milosavljević 2005, 136). Teme intervjujev so: odločanje o objavi zgodbe s socialnim problemom; kaj je socialna problematika; vloga in naloga novinarja ob poročanju o socialnem problemu; razkrivanje identitete posameznika; razlogi za razkritje osebne zgodbe javnosti; učinki poročanja o socialni problematiki. Z intervjuji z odgovornima urednikoma informativnega in športnega programa na Planet TV in POP TV sem skušala odgovoriti na drugo raziskovalno vprašanje, saj imata omenjena zadnjo besedo pri odločanju, kaj bo šlo v eter in o čem se bo v dnevnoinformativnem programu poročalo. Na prvo raziskovalno vprašanje bom skušala odgovoriti z odgovori intervjujev s sekretarko Skupnosti centrov za socialno delo, sogovornico iz prispevkov, ki bodo vključeni v študiji primera, ter z odvetnico sogovornice. Odvetnica in sekretarka imata ves čas stik z ljudmi, ki želijo javno spregovoriti o problemih, sogovornica iz prispevkov pa je to tudi storila. Z intervjuji sem pridobila informacije in interpretacije informacij, ki z opazovanjem niso dosegljive, opazovanje z udeležbo pa nastopi, ko se tudi preiskovalec sam vključi v proučevano situacijo, da bi izkusil, ugotovil in razumel, kaj natančno se dogaja (Thomas 2011, 161). Z opazovanjem sem podrobneje pojasnila, kakšen je postopek objave prispevka s socialno problematiko, kako se o objavi odločajo urednik, novinar in posameznik ter kako to vpliva na delovanje državnih institucij.

Študija primera je raziskovalna metoda, ki nam pomaga razumeti kompleksne situacije v različnih vedah (Dooley 2002, 335). Gre za raziskavo, ki se osredotoča na določeno zadevo, ki je svojevrstna, nekakšen fenomen, in zato zanimiva za obravnavo (Yin v Dooley 2002, 335–336; Thomas 2011, 3). Opravila sem študijo primera po Dayevem modelu moralnega presojanja, da bi utemeljila uredniško odločitev, zakaj so v programu o socialnem problemu poročali. Študija primera zajema sedem prispevkov dnevnoinformativne oddaje Planet Danes na Planet TV o Blažu Žuži, zdravstvenem socialnem problemu, o katerem sem poročala od 3. oktobra 2014 do 27. januarja 2015, zgodba pa še vedno čaka na epilog. V istem obdobju je potekalo tudi opazovanje z udeležbo, medtem ko so intervjuji potekali od 6. do 13. junija 2016.

Intervjuje sem opravila z osebami, ki sodelujejo, odločajo ter igrajo pomembno vlogo v postopkih nastajanja in reševanja socialnega problema ter poročanja o njem na dveh komercialnih televizijah, in sicer:

- z glavnim in odgovornim urednikom na Planet TV,
- z glavno in odgovorno urednico na POP TV,
- s sekretarko Skupnosti centrov za socialno delo,
- z intervjuvanko v prispevkih,
- z odvetnico intervjuvanke.

Glavni in odgovorni urednik, ki je odobril objavo socialnega problema, ki ga bom podrobneje analizirala, je televizijsko hišo že zapustil, zato sem intervju opravila s trenutnim odgovornim urednikom, saj celotna magistrska naloga govori o vseh socialnih problemih, na določenih točkah se samo osredotoča konkretnije na posamični primer. Kadrovske spremembe v medijih so pogoste, a ne vplivajo na rezultate magistrske naloge, saj socialno problematiko raziskujem širše, ne izključno na enem samem primeru, in vključujem tudi državne institucije, kjer so kadrovske spremembe prav tako pogoste, zato ne bom iskala konkretnih oseb, ki so sodelovale v reševanju konkretnega analiziranega primera, ampak so trenutno na najvišjem položaju institucij, ki sodelujejo pri obravnavi socialnih problemov. Prav tako tudi sama v času pisanja magistrskega dela nisem več zaposlena na komercialni televiziji, kjer sem delala, ko sem o obravnavani socialni zgodbi poročala in tako takrat izvedla opazovanje z udeležbo. Vse te spremembe na rezultate magistrske naloge ne vplivajo.

1.2.1 Opazovanje z udeležbo

Opazovanje z udeležbo razkrije ozadje vsakodnevnega vedenja, olajša razumeti izkušnje in vidike ključnih akterjev ter omogoča pridobiti podatke o postopku objave informacij (Berger 2000; Lindlof in Taylor 2002). Opazovanje z udeležbo nastopi, ko se tudi preiskovalec sam vključi v situacijo, ki jo proučuje, da bi izkusil, ugotovil in razumel, kaj natančno se dogaja (Thomas 2011, 161). Sama sem kot soustvarjalka informativnega programa in z njim obravnave socialnih problemov na komercialnih televizijah vključena vse od leta 2008. Opazovanje z udeležbo je zato v mojem primeru ustrezen način zbiranja informacij, saj zagotavlja podatke za celotno proučevano obdobje v letih 2014 in 2015, ko sem tudi sama poročala o socialnem problemu, ki ga bom podrobneje analizirala. V redakciji 24ur sem sodelovala pet let (2008–2013), v redakciji Planet Danes pa dve leti (2014–2016). Opazovanje z udeležbo prinaša informacije o odločanju o objavi obravnavanega primera, o trajanju problema, o odzivih državnih institucij, o težavah, ki sem jih imela pri pridobivanju podatkov s strani državnih institucij, ki so problem obravnavale, o odzivih takratnega dnevnega urednika informativne oddaje Planet Danes (Priloga E).

Dooley (2002, 341) opozarja, da se zaradi vpletenosti preiskovalca v študijo pri bralcu lahko pojavi vprašanje verodostojnosti, hkrati pa lahko prav subjektivni pristop bralcu olajša razumevanje izsledkov. Tudi Yin (2004, 86) izpostavlja subjektivnost oziroma pristranskost, do katerih lahko privedejo (nekateri) metode (intervju, opazovanje z udeležbo). Da bi se temu izognila, bom izsledke opazovanja dopolnila s podatki iz strokovne in druge literature, ki se ukvarja s proučevanim področjem. Sicer pa je opazovanje z udeležbo posebna metoda zbiranja izkustvenega gradiva z neposrednim čutnim zaznavanjem (Lindlof in Taylor 2002; Iorio 2004). Podatki, ki jih bom pridobila s pomočjo te metode, niso odvisni od sporočil intervjuvancev in neposredno vpletenih ljudi, z njimi pa bom lahko preverila skladnost podatkov, pridobljenih z intervjuji, še podrobneje jih bom lahko potrdila s pomočjo analize prispevkov.

1.2.2 Poglobljeni intervju

Eden najpomembnejših načinov zbiranja podatkov kvalitativnega raziskovanja so poglobljeni intervjuji. Izpraševalec se pri polstrukturiranem intervjuju opira zgolj na iztočnice, na teme, ki jih želi z izpraševancem obdelati. Poglobljeni intervju je oblika sproščene pogovora o vnaprej določenih temah in je dovolj odprt, da intervjuvancu omogoči izražanje mnenja, raziskovalcu pa omogoča, da dobi poglobljene informacije, najde vzroke za določene pojave ali dejanja ter dobi možnost identificirati določena čustva (van Dijk 1988). Konkretnih vprašanj intervjuvancem nisem pošiljala v vpogled, zato so njihovi odgovori spontani, a kljub temu preiščeni, saj so govorili o zadevah in odločitvah, ki jih morajo po svoji dolžnosti vsakodnevno sprejemati. Oporne točke pri pripravi intervjuja samo pomagajo, da se sogovornika ne oddaljita od rdeče niti pogovora, hkrati pa so točke tako okvirne, da izpraševanca ne ovirajo pri pripovedovanju, pojasnjevanju, ampak ga k temu še spodbudijo (Thomas 2011, 163). Avtorji (Iorio 2004; Lindlof in Taylor 2002; Legard in drugi v Ritchie in Lewis 2003) to metodo opisujejo kot vrsto pogovora s posebnim namenom. Ponazori temeljni postopek, skozi katerega je konstruirano znanje o sociološkem svetu prek normalne človeške interakcije. Poglobljeni intervju je posebej pripravljen za intervjuvanca, nanj pa lahko vpliva tudi razmerje med izpraševalcem in temo (Iorio 2004; Lindlof in Taylor 2002; Legard in drugi v Ritchie in Lewis 2003). Z intervjuji pridobivam informacije in interpretacije informacij, ki z opazovanjem niso dosegljive, odprta struktura s sicer vnaprej dogovorjenimi temami pa omogoča, da dobim poglobljene informacije (Aaker in drugi 1998, 189).

Intervjuji so trajali od osem do 27 minut, izvedeni pa so bili od 7. do 11. junija 2016. Vseh pet je bilo posnetih s snemalnikom zvoka na pametnem telefonu in nato prepisanih.

1.2.3 Študija primera

Da bi bolj poglobljeno analizirala proces poročanja o socialni problematiki, sem izbrala študijo primera o socialnem problemu, objavljenem na komercialni televiziji. Študija primera je raziskovalna metoda, ki nam pomaga razumeti kompleksne situacije v različnih vedah (Dooley 2002, 335). Gre za raziskavo, ki se osredotoča na določeno zadevo (skupino, osebo, institucijo, časovno obdobje) in jo podrobneje proučuje. Navadno gre za zadevo, ki je svojevrstna, nekakšen fenomen, in zato zanimiva za obravnavo (Yin v Dooley 2002, 335–336; Thomas

2011, 3). Kot trdi Dooley (2002, 336), želi raziskovalec določen fenomen razumeti celovito, in sicer z opazovanjem vseh spremenljivk in njihovih interakcij. S tovrstnim pristopom se lahko vzpostavi osnove za teorijo in raziskovalca izzove k nadaljnjemu raziskovanju. Osnovi namen študije primera, ki jo poudarja Schramm (v Yin 2004, 12), je osvetliti odločitev ali sklop odločitev, zakaj so bile sprejete, kako so bile izvedene in kakšne so posledice teh odločitev. Kot je mogoče zaslediti pri Dooleyju (2002, 338), ki se sklicuje na Herlinga, je moč študije primera zmožnost uporabe vseh metodologij v okviru procesa zbiranja podatkov in primerjanja. Ta edinstvena značilnost je omogočila, da je študija primera presegla meje tradicionalnih raziskovalnih paradig. Pri več avtorjih (Dooley 2002, 336; Thomas 2011, 3) je mogoče prebrati, da rezultatov tovrstne raziskave ni mogoče posploševati, kar tudi ni moj namen, saj se zavedam, da se primer od primera popolnoma razlikuje in je nesmiselno posploševati. Yin (2004, 14) trdi, da je študija primera izčrpna in vsestranska raziskovalna metoda (glej tudi Thomas 2011, 4). Obsega spremljanje dogajanja, zbiranje podatkov ter specifične pristope do analize podatkov – tako kvalitativnih kot kvantitativnih (Yin 2004, 14–15). To počnemo z raziskovalnimi tehnikami, kot so proučevanje primarnih in sekundarnih virov (dokumentacija, arhivsko gradivo ...), opazovanje proučevanih dogodkov s preiskovalčevo udeležbo ali brez nje ter intervjuvanje oseb (Dooley 2002, 338; Yin 2004, 7–8, 83, 85). Thomas (2011, 161–169) temu dodaja še pisanje dnevnika, poročila, zapiskov, vprašalnik, skupinske intervjuje. Po Dooleyju (2002, 351) študija primera zaobjema šest korakov, tj. določitev in definicija raziskovalnega vprašanja, določitev primerov in tehnik analize, priprava za zbiranje podatkov, zbiranje podatkov, ocena in analiza podatkov, priprava poročila. Thomas (2011, 9) piše, da študija primera ni sama po sebi metoda proučevanja, pomeni bolj osredotočenost na neko zadevo, primer, poglobitev vanjo in njeno večplastno proučevanje. Podobno študijo primera in njen kompleksni pristop do svojevrstnega primera vidi tudi Simons (2009, 21) in dodaja, da ta študija vključuje različne metode, njen ključni namen pa je vzpostaviti boljše, poglobljeno razumevanje specifične teme, programa, politike, institucije, sistema ter obveščanje o razvoju in praksi proučevanega subjekta. Pomembna sta analitični del, ki vključuje predmet zanimanja, in analitični okvir, v okviru katerega je omenjeni predmet proučevan (Thomas 2011, 14; 23). Yin (2004, 89–96) piše, da je mogoče s pomočjo metod, ki se jih uporablja v okviru študije primera, neposredno preveriti stanje in o tem dobiti vtis.

Da bi pri svojem novinarskem delu poročala nepristransko, objektivno, kar je naloga vsakega novinarja – Kodeks novinarjev Slovenije namreč pravi (2. člen): »Novinar mora pri objavljanju informacij, ki vsebujejo hude obtožbe, poskušati hkrati pridobiti odziv tistih, ki jih te

informacije zadevajo« – sem pojasnila in informacije iskala pri vseh strokovnih delavcih, vpletenih v primer, kar je razvidno v prispevkih. Izbira teme je pokazatelj, da mi za človeka ni vseeno, in menim, da bi mediji, ne samo slovenski, morali obravnavi občutljivih socialnih tem, ki so v medijskem prostoru vedno pogostejše, nameniti več časa, se vanje bolj poglobiti in s poročanjem izobraževati javnost. Čeprav to ni glavna naloga novinarja.

S študijo primera bom pokazala, kako so se vrstili zaporedni dogodki ob poročanju o socialnem problemu, katere institucije so bile pripravljene javno nastopiti in javnosti ter gledalcem, s tem tudi osebi s socialnim problemom, pojasniti ozadje nastanka problema. Kako so se določeni akterji različnih institucij odzvali na poročanje o problemu, kako so obravnavali osebo s socialnim problemom, kako je njihov odziv vplival na sogovornico, kaj je tisto, kar se gledalec lahko iz poročanja o socialnem problemu nauči. Torej, kaj je cilj novinarskega poročanja in ali je pravica javnosti do obveščeniosti v tem primeru res prevladala nad pravico posameznika do zasebnosti. S študijo primera bom pokazala, kako pogosto so bila predstavljena čustva in kako pogosto je bila pokazana fotografija osebe s socialnim problemom, ki sicer ni spregovorila, ampak so o njej govorili starši. Zanimalo me je tudi, ali je novinar upravičeno razkril identiteto bolne osebe in preostalih oseb, ki so del postopka zdravljenja (zdravniki, starši, prijatelji, sorodniki, odvetnica, trener, profesorica), ali je šlo za neupravičen poseg v zasebnost (Priloga E).

S študijo primera o napakah v javnem zdravstvu in o zdravstvenem stanju fanta ne želim pokazati vzorca, kako se o socialnih problemih poroča, niti ne želim povedati, kako se naj ne, s tem primerom želim samo pojasniti, kako hitro pride do tega, da se javnosti razkrivajo osebni podatki, dokumenti, fotografije, kako hitro se uredniška ekipa odloča o poročanju, kako se na poročanje odzivajo vpleteni in kakšen je vpliv poročanja na posameznika, ki je hkrati tudi vzrok, da se za javni nastop odloči. Na podlagi primera lahko raziskujemo postopek, kako se postopoma v poročanje vključuje različne akterje, ki podajo strokovno mnenje o zadevi, in novinarju, če le z njim sodelujejo, na nek način olajšajo in izboljšajo poročanje.

2 TEORETIČNI KONCEPTI TELEVIZIJE

Televizija zavzema osrednjo vlogo v prostem času človeka ter je eden glavnih in neizogibnih instrumentov prodora in prisotnosti posameznika v svetu. In obratno (Perovič in Šipek 1998, 15). Leta 2012 je bilo (SURS 2015b) kar 97,2 odstotka vseh slovenskih gospodinjstev opremljenih z barvnim televizorjem. Prav tako je gospodinjstev, ki plačujejo mesečni RTV-prispevek, vsako leto več, maja letos je mesečni prispevek plačalo 605.123¹ slovenskih gospodinjstev (RTV 2016). Ob zadnjem popisu prebivalstva je 1. januarja 2015 v Sloveniji živelo 820.541 gospodinjstev (SURS 2015a), na ta datum pa je mesečni RTV-prispevek plačevalo 602.664² slovenskih gospodinjstev, kar je 73,5 odstotka vseh gospodinjstev.

Zgodbe so tiste, ki ustvarjajo televizijo in ji pomagajo pri njenem obstoju. Milijoni ljudi svoj pogled na družbeno realnost oblikujejo in razvijajo z zgodbami, ki jih vsakodnevno spremljajo na televiziji. A televizija več kot samo zabava. Poučuje. Uči. Je ogledalo ameriške družbe, meni Thomanova (2016), ogledalo, v katerem Američani vidijo sebe in družbo. Zato je pomembno, da se na televiziji ne poroča samo o dogodkih, ki se dogajajo v družbi, ki so ji novice namenjene, ampak o svetovnih družbah. Način podajanja medijskih vsebin, še posebej v informativnih oddajah, kjer so vključene novice, je tisto, kar daje televiziji posebno moč, saj lahko novinar z novicami prikaže napetosti med občutki strahu in varnosti, vzpostavi zaupanje, pokaže rešitev in razumevanje opisanega problema (Silverstone 1994, 17). A Poler Kovačičeva (2005, 161) je prepričana, da novica ni »odsev realnosti«, kot so včasih trdili njeni proizvajalci (McManus v Poler Kovačič 2005a, 161). Thomanova (2016) pa trdi, da če televizija ne bi bila ogledalo družbe, bi televizijski gledalci zapustili zaslone z lažnim občutkom relativne pomembnosti vprašanj, s katerimi se sooča družba in vsak od nas.

Niti ni dovolj, da se poroča samo o osebnem premagovanju ovir v vsakdanjem življenju, saj to izkrivlja resnico o resničnem svetu, v katerem obstajajo sile, ki presejajo dogajanje v dnevni

---

¹Podatek sem pridobila od vodje službe za obračun RTV-prispevka Judite Kene prek elektronskega odgovora, in sicer 18. maja 2016.

²Podatek sem pridobila od vodje službe za obračun RTV-prispevka Judite Kene prek elektronskega odgovora, in sicer 31. avgusta 2016.

sobi in kujejo zaroto proti ogromnemu gospodarskemu in političnemu izkoriščanju in celo svetovnemu uničenju. Televizijsko novinarstvo je eden ključnih delov svobodne družbe, za katero si tako dolgo prizadevamo. Svobodne družbe, ki želi izvedeti resnico o dogajanju po svetu. Ravno novice so družbeni in medijski konstrukt, ki naslovnikom prikazuje »resnice« o »realnosti« (Vobič 2005, 374). Z novinarskimi posegi se torej dogaja predstavitev realnosti, saj se skozi oblikovanje novic dogajanje zreducira in popači. Aktivno občinstvo, o katerem piše Fiske (2005, 156), posege spozna in si tako o samem sporočilu kot o njegovi obliki ustvari mnenje; občinstvo je vsaj tako aktivno kot sporočevalec, sporočilo pa tisto, kar iz njega naredi občinstvo, in ne tisto, kar sporočevalec namerava. A novinarsko besedilo je za Koširjevo (1988, 19) poročilo o »dogodkih družbeno konstruirane stvarnosti« in to, kar zaznavamo tako na televiziji kot v drugih množičnih medijih, so samo reprezentacije, podobe, ki »nastajajo v procesih medijske konstrukcije realnosti in konstrukcije medijske realnosti« (Lash v Poler Kovačič 2005a, 162).

Zakaj mediji obstajajo, raziskuje Keane (v Kellner 2004, 215), ki ugotavlja, da je njihova naloga posredovanje informacij, idej, debat o temah in problemih javnega pomena, s katerimi predstavljajo demokratično javno sfero in omogočajo ljudem, da se s svojim znanjem vključijo v javno življenje. V času globalizacije v 90. letih prejšnjega stoletja so se mediji razvijali po principu poslovnega modela (Kellner 2004, 216). Boj za gledanost je med komercialnimi mediji povzročil vzpon zabavnih vsebin, tabloidizacijo medijev in senzacionalizem namesto prej pomembnih novic in informacij, ki so osveščale javnost in urejale demokracijo (prav tam).

Komercialni mediji so takrat začeli s promocijo svojih lastnih interesov. Izgubili so svojo demokratično funkcijo, torej nalogo debatiranja o vprašanih družbenopolitičnega pomena, in nalogo služiti kot kritični nadzornik – »watchdog« – pridobivanja čezmerne javnofinane moči podjetij in vprašljive politike (Kellner 2004, 216). Mediji od takrat dalje ne obravnavajo več pomembnih družbenih problemov, če ti ogrožajo korporacijske moči ali prevladujoče gospodarske interese, trdi Kellner (prav tam). Kot poudarja Parsons (1995, 219), tu ne gre le za kakovost storitev, ampak za repolitizacijo in demokratizacijo javnih politik. Izziv prihodnosti je, kako izboljšati komunikativno – bolj kot instrumentalno – racionalnost sodobnih demokratičnih družb in kako temu primerno oblikovati in spremeniti politične in družbene institucije (Parsons 1995, 218).

2.1 NOVINARSKI DISKURZ

Novinarski diskurz »kot govor, ki se dogaja v določenem času in prostoru, prepleta določene mehanizme – od jezikovnih do ideoloških« (Košir 1988, 11), je vezan na besedilo, fotografijo, zvok in sliko, če govorimo o televizijskem novinarstvu, kjer novinar uporablja in operira z vsemi štirimi modusi. McNair (1998, 4) definira novinarski diskurz na podoben način, in sicer kot vsako avtorsko besedilo v zapisi, avdio ali vizualni obliki, ki je občinstvu predstavljeno kot nekakšna verodostojna predstava ali pa zapis o do zdaj neznani potezi dejanskega družbenega sveta. Novinarski diskurz je mesto, kjer se »srečata jezikovni sistem in družbene razmere« (Hartley 1989, 6). Koširjeva (1988, 11) meni, da po eni strani diskurz stoji v odnosu do sveta in konkretizira določen objekt obstanka v svetu, po drugi strani pa je to govor, ki se dogaja v določenem času in prostoru. Ta čas in prostor povratno skupaj določata diskurz, njun vpliv pa se izraža v prepletanju mehanizmov v diskurzu – tako ideoloških kot jezikovnih (prav tam).

Novinarstvo je proces s fluidnim, z nestalnim okvirjem delovanja (Zelizer 1993, 209). Odvisen je od posameznih situacij. Performans ni samo prezentacija, ampak proces navzven. Novinarji delajo različno, glede na okoliščine, kar privede tudi do različnih prispevkov. Medijski produkt torej sestoji iz ustvarjalnega procesa in okoliščin. Zelizerjeva (1993, 210) je prepričana, da so način dela in okoliščine pri proučevanju novinarstva enako pomembni kot novinarski teksti, ugotavlja pa, da so večkrat zapostavljeni. Ko teoretiki opredeljujejo predmet novinarskega sporočanja, najpogosteje govorijo o dogodkih, ugotavlja Manca Košir (v Poler Kovačič in Erjavec 2011, 103). Korošec (prav tam) pri tem poudarja, da ima dogodek svoje ponovitve, Koširjeva (prav tam) pa še, da na podlagi ponovitev lahko izdelamo tipologijo dogodkov.

Po Zelizerjevi (1993, 209) obstajajo stalni vzorci oziroma t. i. pred-diskurz, znotraj katerih se oblikujejo novinarski prispevki. V to naracijsko formulo novinarji zgolj uvrstijo nove dogodke, način poročanja pa ostane enak. Novinarji bolj kot kaj je novega, posredujejo moralno zgodbo (Zelizer 1993, 209). Zelizerjeva (prav tam) opisuje tudi zgradbo novinarske pripovedi, ki ima tipično trikotno zgradbo – uvod, zaplet, razplet, kar pomeni, da mora novinar javnosti na koncu podati nek zaključek, nauk.

Novinarstvo ima pomembno vlogo v družbi, saj ljudem podaja informacije o zadevah, ki se teh ljudi dejansko tudi dotikajo in jih vključujejo v proces ustvarjanja družbene moči. Hkrati pa ravno obratno, tudi delovanje družbe in družba sama ustvarjata in preoblikujeta novinarski diskurz (Park 1940, 210). Mediji s pomočjo prednostnega tematiziranja oblikujejo javni diskurz. Kar se ne pojavlja v medijih, sploh ne obstaja oziroma ni tema javnega razpravljanja. Tu se kaže moč medijev. Mediji sicer le ustvarjajo teme, ne pa tudi vrednostnih orientacij o temi. McCombs in Shaw (v Harcup 2004, 64) trdita, da mediji določenim temam nenehno pripisujejo večjo pomembnost. McCombs in Shaw (v Harcup 2004, 63) okviru raziskovanja učinkovitosti medijev obravnavata prednostno tematiziranje (Agenda setting theory) kot eno izmed funkcij množičnih medijev. Osredotočata se na količino prostora in časa, ki ga mediji namenijo določenemu dogodku. Občinstvo se iz množičnih medijev ne pouči samo o javnih zadevah, ampak se po njihovem vzoru nauči pripisovati stopnjo pomembnosti posameznemu dogodku. Bistveno za prednostno tematiziranje je, da mediji določajo teme naših pogovorov. (McCombs in Shaw v Harcup 2004, 65). Količina medijskih informacij je namreč tista, ki določa agendo občinstva. Za termin prednostnega tematiziranja so poleg dejstva, kaj in koliko se o določeni temi poroča, pomembni tudi način poročanja, vrstni red novic in časovno obdobje.

2.1.1 Moč novinarja in novic

Novinar je najpomembnejša oseba, ki poklicno sodeluje v sporočanjem procesu – zbira informacije, izbira dogodke in dejstva, sporoča oziroma oblikuje novinarsko sporočilo (Splichal in Poler Kovačič v Poler Kovačič 2005a, 63).

Da bi bile zgodbe zanimive in razumljive, to si želijo novinarji, piše Poler Kovačičeva (1997, 190), in pojasni, da to dosežejo tako, da za predmet zgodbe postavijo človeka iz abstraktnih podob. Da je vključitev človeka v zgodbo eden najbolj učinkovitih načinov, ugotavlja tudi Knowlton (v Poler Kovačič 1997, 191). A če novinar ni dovolj pazljiv, lahko poročanje o človeku hitro preraste v senzacionalistično poročanje, ki pa ne dosega več prvotnega namena, ki ga je novinar želel ustvariti. Pri tem velja opomniti tudi, da je spoštovanje sogovornika, še posebej (Poler Kovačič 1997, 191) ob obveščanju o nesrečah, tragedijah in kriminalu, treba doseči tudi s tem, da njegovo identiteto zaščitimo in ne omogočimo identifikacije žrtev in utemeljeno osumljenih oziroma ovadenih oseb (prav tam). To pa novinar brez izkušenj in potrebnega znanja težko doseže. Ravno Robert E. Park (1940, 210) znanje tako vključi v

definicijo novice. Novice definira kot neko vrsto znanja, ki ga razdeli na seznanjenost in znanje. Zanj (Park 1940, 210) so nekakšna zmes nesistematičnega učenja, seznanjenosti oziroma »izkustvenega spoznavanja« (prav tam) ter sistematičnega, t. i. formalnega učenja ali »vedenja«, poimenovanega tudi kot znanje, in jih primerja z različnimi družboslovnimi disciplinami. Novice imajo torej značilnosti zgodovine, sociologije, folklore in literature. Novice so po Parku (1940, 206–207) tudi ključno sredstvo za oblikovanje javnega mnenja oziroma javne razprave in družbene participacije. Ni kritičen do procesa produkcije novic, medtem ko Gieber (1999, 234) pravi, da je novica naš, človeški proizvod, ki vsebuje polno odbirateljskih potez, študij ljudi, ki želijo nadzirati pisce novic in jih na nek način proučujejo oziroma proučujejo njihovo vedenje. Torej gre za organiziran proces nastajanja novic, Gieber dejansko pravi (prav tam), da novinarji novico ustvarjajo in je ne le sprejemajo in posredujejo, kot pravi med drugim tudi Lippman (1965, 191), Park pa zatrjuje, da je naloga novinarjev oblikovanje novic v razumljive in zanimive skupke informacij in ne interpretiranje dogodka, o katerem poročajo. Po njegovem mnenju novinarju torej ne vplivajo na interpretacijo.

Na drugi strani Gieber ponovno trdi nasprotno (1999, 234), in sicer, da novice ne obstajajo neodvisno od vsega, torej jih novinarji ne le posredujejo, ker že obstajajo, ampak jih ustvarjajo. »Za občutljivega, pozornega novinarja je pisanje novice zelo osebna izkušnja« (Gieber 1999, 234). Novice so torej produkt človeka in zato neizogibno subjektivne. Zagovarja tezo, da novice informirajo večinoma o nepričakovanih dogodkih, vzbujajo v bralcu, gledalcu občutke, ki jih težko opredeli, saj so popolnoma mešane narave, a s tem se ljudje začnejo poglobljeno pogovarjati o dogodku, si izmenjujejo misli, razmišljanja, med njimi potekajo razprave o pripovedovanem dogodku. Park (1940, 209) trdi, da lahko novice prisilijo ljudi o tem, da spregovorijo o nečem, o čemer bi drugače molčali in nikoli ne spregovorili. Nasprotnega mnenja pa je Gieber (1999, 234), ki pravi, da novice niso odraz javnega mnenja. Občinstvo in njihovi interesi nimajo neposredne povezave z izborom novic, torej ne vplivajo na izbor novic. Subjektivni način novinarjevega poročanja in drugi akterji, ki tvorijo proces produkcije novic, tvorijo poseben nabor novic, zato so lahko pogosto netočne, pomanjkljivo obdelane, zavajajo bralca/gledalca. Interpretacija po Gieberju poteka na točno določen način, kot že rečeno, gre za sistematičen proces. Park torej trdi (1940, 209), da javno mnenje določa novice, saj javni interes vpliva na novičarsko oziroma objavno vrednost novic, Gieber pa v svojih tezah dokazuje (1999, 234), da novice niso odraz javnega mnenja. Po njegovem mnenju so produkt posameznika in skrajno subjektivno naravnane. Ko Park razpravlja o novici, je treba poudariti, da je seznanjenost po njegovem absolutno nesistematično znanje, neko znanje posameznika,

izkušnje, navade in običaji. Novica po Parku (1940, 210) nima metodološkega aparata, dogodki, ki so upovedani, so torej selekcionirani, opisujejo družbo, spodbujajo družbeno razpravo in so preverjena dejstva, vsaj naj bi bila. »Novinarstvo je pomemben, čeprav ne edini vir tega, kar vemo (oziroma mislimo, da vemo) o svetu, zato zagotovo vpliva na nas,« je prepričan McNair (v Poler Kovačič 2004, 73).

Lippman piše (1965, 191), da novinarji delajo v okvirih standardiziranih rutin, čeprav omenja, da je mogoče tudi znotraj teh narediti dober prispevek, če je novinar angažiran in zavzeto razišče ozadje dogodka. Gieber pa pravi (1999, 239), da novinarji niso le pobiralci novic, ampak te nekako ustvarjajo sami, torej dejansko delajo. Lippman (1965, 193) v veliki meri zavrača subjektivnost in trdi (v Erjavec 2004, 119), da je napačno prepričanje, da »novinarstvo zrcali resnico«, medtem ko objektivno poročanje zavrača Gieber (1999, 239), ki meni, da to ni mogoče in da novinarji vedno poročajo subjektivno, kjer se držijo pravil osebnega poročanja in vedno vnesejo v novico nekaj svojega. Šoliničeva (2016) se ob pogojih, v katerih moramo novinarji delati, sprašuje o etičnih dilemah in mejah svobode izražanja v novinarstvu. Ker je medijski svet tako raznolik, vlogo medijev pa prevzemajo tudi družbena omrežja, čeprav ne bi smelo biti tako, meni Šoliničeva (2016), ki se sprašuje tudi, kje je meja med javnim in zasebnim v državi, v kakršni živimo.

Z vsako novo zgodbo je novinar postavljen pred vprašanje, ali bo z njo posegel v zasebnost in kaj mora upoštevati, meni Šoliničeva (prav tam) in omenja tudi, da se ljudje pogosto obračajo na medije kar sami, ker menijo, da bo poročanje o perečih zadevah kaj premaknilo. V socialni državi, v kateri so socialni problemi vedno pogostejši in vedno bolj pereči, mediji pa o njih ves čas poročajo. Ta socialna država je dokazano slab gospodar, meni Sušnik (2016), saj je poslovanje državnih ustanov finančno slabše od zasebnih in tujih primerljivih. Šoliničeva se je o tem pogovarjala z nekdanjo varuhinjo človekovih pravic Zdenko Čebašek Travnik, ki je povedala, da so mediji privlačni za vse: tako za odvetnike kot ljudi s težavami, ki z mediji dobijo moč. S to močjo nato lažje uveljavljajo svoje pravice, ki jim jih socialna država omogoča (Šolinič 2016). Problem instrumentalizacije medijev in novinarjev pa je v intervjuju s Šoliničevo izpostavil nekdanji predsednik celjskega aktiva društva novinarjev Miran Korošec; po njegovem mnenju gre za enega največjih problemov slovenskega novinarstva. Ko človek trči ob sistem, obstane brez moči, se obrne po pomoč k novinarjem, v katerih vidi zadnjo rešitev, a na koncu mora novinar presoditi, ali je poročanje koristno za to osebo in ali je sploh etično

(Šolinič 2016). Meja med zasebnim in javnim je v vsakem prostoru zelo tanka, zato je na novinarjih še toliko bolj odgovorna naloga vzpostavljanja pravičnega ravnotežja, da dosežemo objektivno poročanje v socialni in pravični državi.

Ettema in Glasser (v Erjavec 2004, 119) sta prepričana, da novinarji ne poročajo o tistem, kar se je v resnici zgodilo, ker do resnice nimajo dostopa. Njihovo delo temelji na procesu pridobivanja različnih mnenj in dokazov o dogodku. Tudi Dijk meni podobno (1988, 11), da medijska sporočila niso transparentna in da je realnost, predstavljena v novicah, sama po sebi ideološki konstrukt, ki je zasnovan na definicijah, posredovanih od akreditiranih virov (vlada, voditelji skupnosti). Po Richardsonu je treba novinarski diskurz v prvi vrsti razumeti kot »jezik v rabi« (2007, 10). Kot trdi (prav tam), je jezik vedno družben, torej vpliva na razvoj posameznika v družbi, na njegovo dojemanje sveta okoli sebe, na moderne vplive na jezik. Oblikuje se med drugim tudi novinarski diskurz, saj skozi debate ljudje razvijamo mnenje, ki nato pomaga tvoriti teoretske podlage. S tem, ko oblikuje naš pogled na realnost, oblikuje tudi družbeno realnost (Richardson 2007, 13).

Mediji niso nevtralni, racionalni mediator družbenih dogodkov, ampak pomagajo znova ustvariti izražene ideologije (van Dijk 1988, 11). Ideološka narava medijske rekonstrukcije realnosti je med drugim posledica novinarskih rutin in novičarskih vrednot (van Dijk 1988, 13; Vobič 2005, 373). Mediji ne posredujejo le novih spoznanj, ampak utrjujejo sprejete podobe realnosti. Zato novice niso preslikava realnosti, ampak to realnost ustvarjajo (Lippman v Vobič 2005, 373). Richardson trdi (2007, 15), da je »kakovost poročanja povezana s kakovostjo novinarjevega dostopa do zgodbe«. Če ta nima dostopa do zgodbe, kakovost poročanja trpi, saj ne more zgodbe raziskati, izprašati virov in dogajanja posneti.

Objektivnost torej ni preprost pojem, saj mora novinar upoštevati vrsto tudi etičnih načel. Lambeth (v Erjavec 1999, 36) izpostavlja naslednja: načelo podajanja resnice, načelo pravičnosti (nepristranskost, iskrenost), načelo svobode, načelo humanosti in načelo odgovorne svobode govora.

Nekateri trdijo, ob tem, da ima najbolj gledani termin televizijskega programa (prime time) dano tudi vlogo zabavati, da bi bilo boljše resna globalna vprašanja prepustiti dokumentarcem, novicam, zgodovinskim knjigam, morda celo kot predmet kritično priznanih gledaliških filmov.

Schwartz (v Perovič in Šipek 1998, 15) opozarja na pomembnost elektronskega medija. Po njegovem mnenju je to drugi bog, je vsepovsod in obstaja izven in znotraj nas samih. Tega boga je ustvaril človek (Schwartz v Perovič in Šipek 1998, 15). In človek ga potrebuje. Televizijo še toliko bolj, saj »tetovira sporočilo direktno na kožo« (McLuhan v Perovič in Šipek 1998, 16). Zato je izbira pravilne teme še toliko pomembnejša, saj je televizija medij, kjer večina ljudi dobi ne samo informacije, ampak s pomočjo gibljive slike zgodbo ponese v življenje (Fleming in drugi 2006, 17).

Vse močnejše zavedanje o tem, da je novinarsko pero ravno tako usodno – v pozitivnem in negativnem smislu – kakor skalpel v rokah kirurga, je zagotovo ustrezna podstat (tudi v podobi »danske izkušnje«) za nenehno izboljševanje vpliva, ki ga ima komunikacija v zdravstvu tudi na zdravje ljudi, na njihovo zavedanje in védenje o tem, kaj lahko sami storijo za svoje zdravje, kje lahko najdejo prave odgovore, kam naslovijo svoje pritožbe (Zajec 2015).

Pomembne splošne novice ljudi ob gledanju televizije prenasičijo, meni Dorničeva (2009): »Lokalne novice bodo ljudi vedno zanimale, saj obravnavajo teme, ki se ljudi dotikajo vsak dan in bistveno vplivajo na njihovo življenje« (prav tam). Zato je ključen odziv naslovljencev (Vogrinc 2007, 159), saj tako zasebni problemi postanejo skupni in rešljivi. Novinarski diskurz, ki se sklicuje na profesionalne norme novinarskega poročanja, se sicer kaže kot objektivni in resničen, vendar prav z načeli objektivnosti ustvarja pristranskosti v korist nosilcev družbene moči (Erjavec 1999; Reese 1997; Soloski 1997; Vogrinc 2007). Čeprav komercialna televizija prvotno ni namenjena delovanju v javnem interesu (Croteau in Hoynes 2006, 217), večina še vedno verjame, da bi morala biti ključna vloga dnevnoinformativnega programa izključno informiranje javnosti.

2.2 INFORMATIVNA VLOGA TELEVIZIJSKEGA NOVINARSTVA

Novinarska besedila – tako Labanova (2007b, 165) – v informativnih oddajah večinoma upovedujejo lokalne in ne nujno dnevne vsebine reportažnega stila. Pri poročanju o »zgodbah, ki vključujejo različne poglede, izkušnje, upe in strahove t.i. 'navadnih ljudi', ki krepijo

kulturno, družbeno, ekonomsko in politično identiteto in pripadnost« (Harrison 2006, 177–178), moramo biti pazljivi, saj imajo novinarske informacije močan vpliv na življenje ljudi, televizija namreč vse bolj postaja prostor javnega (Luthar 1992, 108). Ena temeljnih nalog medijev v demokratičnih družbah je, da držijo ogledalo tako politiki kot družbi v celoti. Medijski nadzor je pomemben vzvod, s katerim lahko javnost nadzoruje oblast (Gustinčič in drugi v Splichal in Hvala 2005, 8). »Naloga državljanov in politikov je, da v demokratičnem procesu odločanja uporabijo novinarske informacije za izboljšanje demokracije,« piše Erjavčeva (2004, 134). Zato je pomembno, da mediji nagovarjajo državljane in ne gledalcev (Rumphorst 1999; Splichal 2005, 17). Novinarji naj bi tradicionalno imeli vlogo izbora in končne predstavitve dogodkov in dejstev, pomembno vlogo pa imajo tudi uredniki, ki so pogosto primarni usmerjevalci izbire dogodkov (Poler Kovačič 2005a, 61–62). Tri četrtine potencialnih televizijskih zgodb naj bi uredniki izločili že na začetku (Jeffres 1944, 138). Vloga gledalca je namreč izbira, ali se bo na videno novico še spomnil oziroma ali bo dopustil, da videno vpliva na njegovo dožemanje. Zato je ne samo pomembno, kako bo novinar upovedoval dogodek, ampak tudi, o kateri temi bo govoril. O tem odloča urednik, ki igra pomembno vlogo (Perovič in Šipek 1998; Schlesinger 1978; Lippman 1965), saj je tisti, ki na televiziji določi vrstni red pomembnosti dnevnih tem.

Novinarstvo lahko namreč s svojo močjo spodbudi ljudi, »da očistijo okolje, preprečijo nuklearno širjenje, prisilijo sleparske politike k odstopu, zmanjšajo revščino, zagotovijo kakovostno zdravstveno oskrbo in celo rešijo življenja mnogih ljudi, kot se je to zgodilo leta 1984«, piše Jensen (v Hargreaves 2007, 129) in opozori, da je novinarstvo ravno zaradi moči, ki jo ima, mogoče močno zlorabiti. Še posebej na televiziji, saj je govor ena osnovnih družbenih oziroma civilizacijskih vrednot, ki nam omogoča eksistenco v smislu človeka (Perovič in Šipek 1998, 17). V mednarodnem kodeksu za novinarje, ki poročajo o zdravstvu, je tako zapisano, da se mora novinar ob srečanju z bolnimi ljudmi, še posebej z otroki, zavedati posledic zgodbe, ki jo objavi. Vedeti, kdaj z nedovoljenim poseganjem v čustva prizadetih prestopa meje etike, in če je v dvomih, potem o tem ne poroča (Zajec 2015). Perovič in Šipek (1998, 18) pišeta o »diskurzih«, ki jih lahko identificiramo. Govorita o javnem interesu, politiki in tekočih zadevah, ki so prestižnejše kot zasebni svet družinskega življenja, osebnih odnosov, seksualnosti in čustev (Perovič in Šipek 1998, 18). Anderson novinarstvo opredeljuje kot dobro, tudi če občinstva ne vodi do ključnih odločitev (2004, 74). Moč medijev potemtakem izginja, »mediji so zgolj vrata, skozi katera na svoji poti v bitko stopajo borci za moč« (Poler Kovačič 2004,

26), pri čemer govori o lastnikih podjetij. A gledano z drugega vidika, da mediji posredujejo dogajanje v družbi in ne, da bi pokazali moč drugih sil, svoje moči ne izgubljajo, ampak postajajo ena od glavnih družbenih sil (prav tam).

3 SOCIALNA PROBLEMATIKA IN MEDIJI

Mediji omogočajo dostop do socialnih problemov in jih hkrati konstruirajo, trdi Kellner (2004, 209), mnogo teoretikov in kritikov pa je že obdolžilo medije, da promovirajo nasilje in seksizem, rasizem, homofobijo in druge fenomene ter da imajo mediji negativne socialne učinke in pomagajo reproducirati številne socialne probleme. Novinarstvo namreč ne samo sporoča novice, ampak tudi odraža in zadeva celotno našo družbo (Anderson 2004). Televizija pa s tem, ko združuje govor, sliko in zvok, zahteva specifičen način sporočanja. Pri poročanju o socialni problematiki gre pogosto za zasledujoči tip poročila (Perovič in Šipek 1998, 45).

Tematiko se novinarji trudijo podati skozi zgodbe – ali prek posameznika ali prek podjetja, saj se tako gledalec s to zgodbo poistoveti in jo lažje razume (Laban 2007a, 21). Ravno posameznika (in ne posameznega problema) pri poročanju o dogodku izpostavlja Milosavljević (2003, 15), ki trdi, da so tabloidi bolj usmerjeni v sam dogodek kot pa v problematiko in da naj resna razlaga, pojasnjevanje in analiza ne bi bili združljivi s poudarkom na osebnem. Prav tako naj ne bi prisotna močna čustva prav nič pripomogla pri analizi situacij, z izjemo – če so okoliščine pojasnjene (Milosavljević 2003, 15). A če bo dogodek izjemno čustven, ga bodo gledalci lažje sprejeli in bolje razumeli (Perovič in Šipek 1998, 54). Socialni problemi, o katerih poročajo mediji, lahko vključujejo domnevno škodljive medijske vplive na otroke in mladostnike, zajemajo pornografijo in degradacijo žensk in spolnosti, oglašujejo manipulacijo in spodbujajo pretirano potrošništvo ter materializem (Kellner 2004, 209), saj ne more nihče poznati ali razumeti vseh vzrokov, a se ti lahko dotaknejo življenj (Thoman 2016). Pri analizi vloge medijev, ob prisotnosti vsakodnevnih problemov, je kot ključni del treba upoštevati vzpostavitev zaupanja (Silverstone 1994, 165). »Neznosno zahtevno vlogo, v kateri se mora izogniti samocenzuri in potencialni cenzuri oziroma državnim (sodnim) represiji, lahko novinarstvo opravlja le, če je zavezano etičnim pravilom profesije. Sicer se spremeni v 'psa čuvaja' gospodarjev sveta,« je zapisala novinarka Dela Ranka Ivelja (2015, 64), ko je pisala o samoregulaciji novinarjev v Sloveniji in upoštevanju etičnih norm. Izpostavlja tudi dejstvo, da statistika kaže, da je ena največjih slabosti slovenskega novinarstva pomanjkljivo preverjanje zbranih informacij (prav tam). Kot osnovna merila objavljenosti (news value) štejemo vpliv oziroma relevantnost zgodbe za občinstvo, pravočasnost, bližino, konfliktnost, trenutno aktualnost, novost oziroma neobičajnost (Sheridan v Poler Kovačič 2005a, 51). Jasnost, posebnost, zvezo z elitnimi osebnostmi in negativnost dodaja še Poler Kovačič (2005a, 61).

V študijah Helen in Bednarek (2013) literatura o medijskih in novinarskih študijah govori o osnovnih merilih objavljalnosti, ki jih štejemo kot že obstoječe dodatke novičarskih tekstov, kot so na primer merila, ki obstajajo v mislih novinarjev (Palmer 2000, 45; Donsbach 2004; Harrison 2010, 248; Kepplinger in Ehmig 2006, 27; Schultz 2007, 190; Strömbäck in drugi 2012, 719), ali kot »rutinsko in visoko regulirane postopke« (Golding in Elliot 1979, 114), ali kot osrednje sisteme v procesih odločanja o tem, kaj je ali ni izbrano kot novice (Westerståhl in Johansson 1994, 71; Palmer 2000, 45), ali kot ideološki konstrukt (Hall 1973, 184; Herman in Chomsky 1994, 298; McChesney 1999; Curran in Seaton 2003, 336). Ne le, da so osnovna merila objavljalnosti »uporabljena«, »aplicirana« ali »upoštevana« (Lavie in Lehman-Wilzig 2003) v novinarskem procesu, imajo moč in sposobnost »vplivati na selekcijo« (McQuail 2005, 310), »voditi« pokritost in »dominirati« v praksi (O'Neill in Harcup 2008).

Katere dogodke in s tem socialne probleme izbrati za pripravo prispevka, je torej ključno vprašanje novinarstva. Bourdieu (2001, 15) piše, da je vsakdanji dogodek osnovna in izhodiščna snov za informacijo. Ta je pomembna, ker je zanimiva za vse. Novice igrajo med drugim tudi eno od vlog determiniranja videnja sveta, kako se v njem ravnati in obnašati do drugih ljudi. »S tematikami, ki jih mediji uvrščajo v svoje poročanje, in tistimi, ki jih izključujejo ali marginalizirajo, ter s hierarhičnim redom teh tematik mediji spreminjajo percepcijo občinstva o tem, kaj je pomembno in kaj ne. Medijski vpliv ne spreminja tega, kako mislimo o stvareh, temveč predvsem to, o čem sploh mislimo« (Luthar in Jontes 2012, 14). S kontinuiranim predvajanjem programov, vsebin in specifičnih žanrov televizija kot močan medij osmišlja naša življenja s specifičnimi načini posredovanja medijskih vsebin (Sliverstone 1994, 164–165). Občinstvo se pri lokalnih novicah, ki pokrivajo različne teme, med njimi tudi socialne, zanima predvsem za ljudi in njihova dejanja (Harris in Spark 1993).

3.1 KAJ JE SOCIALNI PROBLEM?

Gre za težavne situacije v medosebnih odnosih in odnosih med ljudmi in njihovim družbenim okoljem (Mesec 2006, 245), ki pa jih, razlaga Bourdieu (2003, 81), ne smemo pojasnjevati z osebnim razumevanjem, temveč kot del nevidnih razmerij, ki vzpostavljajo prostor položajev, ti pa so drug drugemu zunanji. Dragoš in Leskoškova pa ugotavljata (2003, 26–27), da je Slovenija, ki je po ustavi socialna država, v času tranzicije dohodkovno najšibkejše skupine ohranjala na površju revščine s socialnimi transferji, ki so kot dodatek za veliko družino ali denacionalizacijo koristili najbogatejšim. Zato Mesec opozarja (2006, 246), da kompleksnosti reševanja socialnih problemov ne smemo reducirati na razmerja moči oziroma še manj na marksistično idejo razrednega boja, ki bi z dokončno uveljavitvijo odpravil nepravilno razdelitev družbenega bogastva. Da je za nastanek socialnih problemov kriv socializem, saj mu ni uspelo odpraviti družbenih razlik, ki so vodile do nastanka socialnih problemov, pišeta Dragoš in Leskoškova (2003, 22). Povečevanje družbene neenakosti v takratnem času je bilo načrtno, saj se je že takrat zelo očitno »skrb za uravnavanje družbene neenakosti prenašala z države na družbo« (Dragoš in Leskošek 2003, 26), kar se danes dogaja s prenosom odgovornosti na medije.

Socialni problemi in socialna tematika, za katere Cvjetičanin (2012, 48) meni, da so izrazit družbeni problem, imajo v naboru dogodkov družbene stvarnosti v primerjavi z drugimi tematskimi sklopi in področji nižjo objavno vrednost. V socialno tematiko je uvrstila novinarske prispevke, ki obravnavajo družbene probleme brezposelnosti, izkoriščanja in revščine na način, kot jih doživljajo posamezniki osebno, v analizo pa je uvrstila tudi prispevke o odpuščanju delovne sile, sindikalni dejavnosti, stavkah, protestih in demonstracijah, čeprav bi po Prpičevi razdelitvi (2009) ti prispevki sodili v tematski sklop gospodarska politika in v sklop javni servisi/socialna država/humanitarno delo (Cvjetičanin 2012, 52).

Ameriška avtorica socialne probleme deli v dve skupini – v osebno socialne probleme in socialno politične (Thoman 2016). Med osebno socialne šteje probleme, povezane z zdravjem in medosebnimi odnosi, posilstva, zlorabe zakoncev, pogrešane otroke, samomore najstnikov, anoreksijo, raka, aids; droge, alkohol in druge bolezni, povezane s psihičnimi motnjami (Thoman 2016). Ti problemi, prvotno osebni, postanejo družbeni v trenutku, ko se z njimi začne ukvarjati več ljudi, jih poskuša pojasniti, rešiti (Thoman 2016).

Socialno politični problemi vključujejo globalne skrbi, ki sicer lahko vplivajo na posameznika, ta pa nanje ne more vplivati (Thoman 2016), kot so svetovni dolg, rasizem, seksizem, brezdorstvo. Da bi se lahko soočili s temi težavami in tovrstnimi vprašanji, od nas zahteva posebno pripadnost in zavezanost posameznikov, institucij in vlade (Thoman 2016).

Na težavo, kaj opredeliti kot socialni problem, je naletela Srna Mandič v svojih raziskavah (2000 in 2002), ko je med socialnimi programi našla programe, namenjene problemom, ki jih več ni, in tudi probleme, ki jih ne naslavlja noben program socialnih storitev. Z njo bi se strinjal tudi Parsons: »Opredelitev problema je del problema« (1995, 88). Položaj na področju socialnih storitev namreč zaznamuje pomanjkanje virov in zaupanja vrednih akterjev, sta zapisala Martin in Kettner (v Mandič 2002, 205). Po mnenju Mandičeve ta dva dejavnika vse bolj aktualizirata demokratizacijo programov v smislu vključevanja različnih akterjev v proces oblikovanja, izvajanja in ocenjevanja programov (2002, 205). Kaj je problem, Mandičeva (2002, 205) pojasnjuje s teorijami različnih teoretikov (Dunn 1981; Jamrozik in Nocella 1998; Etzioni 1976).

Kot posebej občutljiva področja poročanja o zasebnosti Day navaja »poročanje o nalezljivih, telesnih ali duševnih boleznih, homoseksualnosti, posilstvih in drugih spolnih zločinih, mladoletnem prestopništvu, samomorih, nesrečah in osebnih tragedijah« (1991, 104–111 v Poler Kovačič 1997, 187). Mandičeva (2002) socialni problem imenuje družbeni in z izrazom »problem« poimenuje dvoje: prvič, vprašanje oziroma temo razgovora, ter drugič, neko nezaželeno stanje. Natančneje pojem opredeli z definicijo Jamrozika in Nocelle (v Mandič 2002, 205), ki postavlja tri zahteve. Da se mora beseda nanašati na nekaj, kar je nezaželeno, negativno ali ogrožajoče za pomembne družbene vrednote in interese oziroma je razumljeno kot ogrožajoče. Kot drugič opredeljuje nekaj, kar je družbenega izvora in ne naravni pojav. Zato mora biti posledično, kot tretjič, družbeno obvladljiv in dostopen posredovanju družbe (Mandič 2002, 206). Kot trdi Etzioni (v Mandič 2002, 206), na zaznavanje problemov vplivajo nova dejstva, spremenjene vrednote ali spremenjena družbena moč skupin in interesi. Pomembno je torej, kako je družbeni problem pripoznan in obravnavan v procesu oblikovanja in izvajanja javne politike (Mandič 2002, 206).

Parsons (1995, 88) opozarja na današnja pojmovanja »družbenega problema«, ki se zelo razlikujejo od prepričanij najzgodnejših analitikov družbenih problemov (Joseph Rowntree). Ti

so namreč verjeli, da je problem treba samo odkriti, danes pa ga želimo spoznati, ga opredeliti, strukturirati, umestiti v kontekst in ga poimenovati, ugotavlja Mandičeva (2002, 206). Nekateri kritiki (Hall 1973) vidijo v personalizaciji zgodbe možnost »dekontekstualizacije problema posameznika«, ker se ob poročanju govori tako o usodi ljudi kot o žrtvah okoliščin (MacDonald 2003, 63). Družbeni problemi so po Blumerju (v Mandič 2002) proizvod procesov kolektivnega definiranja in ne objektivna neodvisna družbena okoliščina. Podobno pravita tudi Hogwood in Gunn (v Mandič 2002), ki poudarjata, da na dojetje in prepoznavanje problema vpliva oseba, ki ga spravlja na dnevni red, na kako visokem položaju je ta oseba in zaradi kakšnih razlogov (Mandič 2002, 207). V prvi fazi razvoja družbenega problema je po Spectorju in Kitsuseju (v Mandič 2002) pomembna vloga različnih družbenih skupin pri opredeljevanju problemov in pri sprožanju procesov vrednotenja tega pojava.

Vpliv medijev na javno mnenje izpostavlja tudi Parsons (v Mandič 2002, 207), ki govori o več fazah, skozi katere prehaja pozornost javnosti v zvezi s konkretnim spornim vprašanjem. Najprej problem obstaja, a ga javnost ne zaznava, nato ga mediji razkrijejo in ga v javnosti spremlja optimistično upanje na rešljivost, potem se začne zavedanje o možnih stroških, ki jih reševanje problema lahko prinese, zato proti koncu pride po postopnega upadanja zanimanja javnosti. V zadnji, peti fazi nastopi poproblemska faza, ko problem ostane v rokah prvotnega akterja (prav tam). Mediji morajo vzpostaviti kritično refleksijo in javno mnenje ter upoštevati svoje cilje, če želijo dobiti pozornost občinstva (Dahlgren 1995, 50), a, kot meni MacDonaldova (1998, 109–124), so pojasnjevanje, analiza in resne razlage težko združljivi s poudarki na osebnih zgodbah, ker ima personalizacija oblike, ki so »dokazano oddaljene od omejitev človeške zgodbe«.

Poleg tega pa Jamrozik in Nocella (1998 v Mandič 2002, 208) ugotavljata, da na prevladujoč način videnja problemov vplivajo tudi stališča vlade (Mandič 2002, 208). Oba sta proučevala tudi tri ravni državnega posredovanja ob družbenem problemu – politično, upravno in operativno raven; šele na operativni ravni, ko se javne politike, zakoni, upravna pravila in napotki uporabijo v primerih ob konkretnih osebah, problem ne ostane le v javni sferi, ampak že postane osebni problem (Mandič 2002, 209). Zakaj pride do tega? Ker prihaja do neposrednega, osebnega odnosa med socialno storitvenim osebjem in ljudmi, ki problem dejansko doživljajo (Mandič 2002, 209).

A da bi lahko problem prepoznali, ga moramo znati tudi rešiti – na to sta opozarjala Gouldner (v Mandič 2002, 209) in Kingdon (v Mandič 2002, 209): »Država potrebuje raziskovalce, ki lahko izpostavijo tiste družbene probleme, s katerimi se je sposobna ukvarjati«. Ob tem pa Jamrozik in Nocella (prav tam) ugotavljata, da vlade prepoznavajo in ukrepajo samo ob tistih problemih, katerih reševanje se prilega vladajočim interesom in politikam, druge pa izključujejo. Nastanek socialnih programov Mandičeva (2002, 209) poimenuje kot instrumente socialne politike. Javnost pa na tej točki potrebuje kakovostne in učinkovite programe, še dodaja. V svojih raziskavah je naletela na težavo, ko je bilo treba identificirati meje konkretnih programov in družbenih problemov, ki so jih s programi reševali; oboje je bilo premalo natančno določeno že ob nastanku programa (2002, 217).

3.1.1 Sociološki pristop

Ker sociologi navadno definicije in pojme opredeljujejo na podlagi odnosov do drugih družbenih sistemov delovanja, kot tak pa postane smiselno ob točno določenih pogojih oblastnih razmerij, ki proizvajajo različne tipe diskurzov (Foucault 2008), je pomembno izpostaviti tudi dejstvo, da je Mesec (2006, 235–247) kritičen do samoopredelitve socialnega dela v *Globalnih standardih izobraževanja in usposabljanja za socialno delo*. Ti standardi namreč socialne problemske situacije omejujejo na družbene probleme, kamor sodijo lakota, brezposelnost, revščina, nalezljive bolezni, korupcija, revščina (prav tam). Družbeni problemi so v sociologiji obravnavani kot socialni problemi. Kot del družbenih pojavov jih sociologija obravnava kot družbene probleme, ki imajo svoje lastne vzroke in učinke (Bourdieu 2003, 78). Socialnih problemov z vidika relacijskega načina mišljenja ne smemo pojasnjevati z osebnim razumevanjem stvarnosti vsakdanjega življenja kot tudi ne z vidika struktur, ki so prevzele podobo institucij, ampak kot del nevidnih razmerij, ki vzpostavljajo prostor tistih položajev, ki so drug drugemu zunanji (Bourdieu 2003, 81; Cvjetičanin 2012, 29).

3.2 OBJAVNA VREDNOST SOCIALNE PROBLEMATIKE

Novinar mora imeti jasno predstavo o tem, kaj hoče s svojim prispevkom pri občinstvu doseči (Erjavec 1999, 52). Kaj mora javnost vedeti, da bo obveščena o zanjo pomembnih stvareh ali kaj bo zbudilo največjo pozornost javnosti, kar pomeni, da se bo gledalo in prispevalo k večji gledanosti televizije. Na izbor dogodkov je osredotočeno pojmovanje novinarjev kot

»gatekeeperjev«, odbirateljev novic – novinarji in uredniki izbirajo, katere zgodbe bodo objavljene in katere ne (Poler Kovačič 2005a, 61).

Televizijske novice (Corner 1999, 57–58) vzpostavljajo »dvojno estetiko«: v produkciji zgodb o nezavednih kulturnih vzorcih strahu in fantazije ponujajo tudi pojasnila, ki si prizadevajo pojasniti kognitivno razumevanje. Mediji, ki kot sredstva identitetne eksistence pripovedujejo o tem, kako sebi pripovedujemo o nas samih (Eder 1993, 44), so postavljeni v središče konfliktov za določitev družbenega položaja posameznika (prav tam). Narativnost namreč, ugotavlja Silverstone (1994, 20), v okviru novic priskrbi varnostni okvir za predstavitev in nadzor nad ogrožajočim in neznanim, ki je nekoč temeljil na ustnem pripovedovanju mitov, zato informacija, ki je »temelj novinarskega besedila«, postane zgodba, terapija in kolektivni ritual – kasneje poimenovano tudi mit (Mellencamp v Silverstone 1994, 22). Pripovedovanje dogodkov skozi zgodbo postaja močno sredstvo za pridobitev pozornosti gledalcev (Corner 1999, 58). Na ameriškem in angleškem medijskem trgu so »lokalne novice pogosto omejene oziroma težijo k pokrivanju lokalnega kriminala in t. i. 'human interest stories'« (Harrison 2006, 178), pri čemer Harrison (2006, 178) dodaja, da tehtne lokalne novice pogosteje predstavljajo kriminal, negativne zgodbe ter lokalne nesreče in katastrofe.

Obstoj gre posameznikom, njihovim kakovostim in izkustvom, »družba« pa je le za praktične smotre nepogrešljiva in za začasno združitve pojavov izjemno koristna abstrakcija in ne dejanski predmet onkraj posameznikov in tega, kar se jim dogaja (Simmel 1993, 8). White ugotavlja (v Harcup 2004, 33), da se teme izbirajo zelo subjektivno, na podlagi osebnih prepričanj, izkušenj in pričakovanj, Gieber pa (v Harcup 2004, 33), da so za izbiro dogodkov pri ustvarjanju prispevka bolj kot osebni pogledi pomembni birokratični procesi. Če mediji ne morejo vplivati na to, kaj ljudje mislijo, lahko vsaj na to, o čem razmišljajo (McCombs in Shaw v Harcup 2004, 63). Vse, kar ljudje počnejo, se dogaja znotraj družbe kot del njenega življenja in je z njo določeno. Ta ista družba je tista, ki dogajanje same sebe spremlja na televiziji (Simmel 1993, 8). A namesto da bi se družba iz napak učila, jih znova in znova ponavlja (Simmel 1993, 9). Kot trdi Simmel (1993, 10), je družba abstrakten pojem in ni sestavljen iz posamično dokazljivih, individualnih eksistenc.

Mediji so torej tisti, ki pripravljajo izbor poročil o tem, kaj se dogaja, in s tem odločajo, katere teme so pomembnejše od drugih, katere teme bodo dobile pozornost in katere ne (Poler Kovačič

2005a, 75). Imajo moč usmerjati pozornost k nekaterim problemom in odvracati pozornost od drugih (Miljan in Cooper 2003). V Kanadi so raziskave pokazale, da na odločitve, katerim problemom posvečati več pozornosti, močno vplivata politična pripadnost in orientiranost, ameriška raziskava med »novinarsko elito« pa, da o socialnih problemih poročajo dosti bolj liberalno kot o ekonomskih temah, ki jo novinarji pokrivajo bolj konservativno (Miljan in Cooper 2003).

Raziskave o vplivih medijev in poročanje medijev o socialnih problemih so povzročile porast predvajanj in množičnih medijev v 20. in 30. letih (Czitrom 1983 v Kellner 2004). S porastom množičnih medijev so vedno pogostejše tudi skrbi – tako Kellner (2004, 209) – o medijih, nacionalni kulturi in načinih, kako globalni mediji poročajo o politiki, gospodarstvu, socialnem in vsakodnevem življenju. Če govorimo o poročanju socialnih problemov na komercialnih televizijah, ne moremo mimo tabloidizacije medijev, ki jih močno spremlja personalizacija (Milosavljević 2003, 14). Njej sledi še »melodramatski okvir«, ki temelji na drami, konfliktu, osebnostih in čustvih, piše Milosavljević (prav tam) in izpostavi ravno individualno izkušnjo posameznika, katere vsebina je preprosta in vsakdanja. »Banalna vsakdanjost pripovedovalcev in njihovih zgodb, ki so stopili iz anonimnosti v javen medijski prostor, podira in premika mejo med javnim in anonimnim in zameji nov prostor, v katerem anonimno postane javno« (J. Š. A. v Delu v Milosavljević 2003, 14). To je med drugim tudi poslanstvo tabloidnih medijev, ki naj bi temeljili na izkustvenem, emocionalnem, intuitivnem in naključnem (MacDonald v Milosavljević 2003, 15). Kellner poudarja dejstvo (2004, 210), da bi lahko bolj demokratični mediji in družbe znali izpostaviti socialne probleme, ki so zdaj pogosto ignorirani.

3.3 MEDIJI – SOCIALNI PROBLEM ALI POROČEVALEC O SOCIALNIH PROBLEMIH?

Različne teorije so se razvijale skozi leta (Postman, Wertham, Grossberg, Gerbner v Kellner 2004, 212), ki so si izmenjevale mnenje, ali so mediji socialni problem ali pa o socialnih problemih samo poročajo in na ta način vplivajo na njihov obstoj. Postman je kritiziral čezmerno gledanje televizije (v Kellner 2004, 212), ki naj bi po njegovem mnenju povzročala počasnejšo kognitivno zaznavanje otrok, manjšala sposobnost pozornosti in vplivala na mlade, da postanejo bolj razdrobljeni, segmentirani in da kulturne spremembe podoživljajo z neracionalnimi in nerealnimi domišljjskimi vzorci. Zato so tako televizija kot drugi elektronski

mediji socialni problem za otroke (Kellner 2004, 212). Podobno menita tudi Erjavčeva in Volčičeva v znanstvenem članku *Vzgoja za medije na Slovenskem* (1998, 1091), saj pišeta, da bi slovenska javnost morala spoznati, »da so mediji javni, družbeni problem in kakšno vlogo imajo mediji v družbi« in da naj bi radio in televizija (javni in komercialni) predstavljala najpomembnejši del kulturne in družbene obnove družb, kjer bi morale biti raznolike kulturne institucije predpogoj za uspešno delovanje liberalne demokracije (prav tam).

Dejavniki, ki povečujejo tveganje za samomor ali vplivajo na njegovo preprečevanje, so večplastni, so prepričane slovenske raziskovalke (Roškar in drugi 2010, 15), ki so proučevale vpliv medijskega poročanja na samomorilno vedenje. Enega od dejavnikov po njihovem mnenju predstavljajo mediji. Medijsko poročanje lahko namreč spodbudi ranljive posameznike k posnemanju samomorilnega vedenja, še posebej, »če so novice obširne, vpadljive in senzacionalistične oziroma če podrobno opisujejo metodo izvedbe samomora« (Roškar in drugi 2010, 15). Če so samomori pogosto prisotni v medijih, jih ljudje začnejo doživljati kot nekaj običajnega oziroma kot sprejemljiv način reševanja težav, hkrati pa poročanje o samomoru osvešča javnost o problematiki in spodbudi ogrožene, da prej poiščejo pomoč (prav tam). Po temeljitih raziskovanjih so Roškarjeva in druge potrdile, da lahko medijsko poročanje o samomorih vodi k posnemanju samomorilnega vedenja (2010, 16).

Vir in naslovnik se lahko usmerjata drug k drugemu samo prek novinarja, ki je nosilec odločitev in dejanj, sproži in vodi sporočanje in je subjekt novinarskega sporočanja (Drame v Poler Kovačič 2005a, 63). Frankfurtska šola je bila ena prvih socialnih teorij, ki je poudarjala pomen medijev v razvoju sodobnih družb (Kellner 2004, 210). Pravi namreč, da so mediji središče dejavnosti prostega časa ter pomembne točke socializacije in mediatorji politične realnosti, zato bo jih morali šteti med glavne institucije sodobnih družb (Kellner 2004, 210). Prav tako lahko mediji postanejo gonilna sila znotraj javne sfere, pišeta Erjavčeva in Volčičeva (1998, 1091), koncept javne sfere pa se tako nanaša na »prizorišče državlanskega diskurza, znotraj katerega imajo množični mediji osrednjo vlogo, saj naj bi preskrbeli mehanizem za vzpostavljanje javnega dialoga glede zadev skupnega in splošnega pomena« (prav tam). Toda frankfurtska šola vidi medije tudi kot socialni problem, ki proizvaja množično družbo, ki ogroža individualnost, demokracijo in koristne vidike visoke kulture (Kellner 2004, 210).

Lazersfeld in Elihu Katz (Kellner 2004, 211) sta raziskovala vpliv posameznikov na medijski vpliv na družbo. Ugotovila sta, da mediji nimajo neposrednega vpliva na določanje potrošniške in politične izbire, ampak posredno prek vladajočih skupin in osebnega vpliva posameznikov, kar pomeni, da mediji sami po sebi niso socialni problem, kot so trdili drugi raziskovalci (Lasswell 1927; DeFleur in Ball-Rokeach 1989), ter da samo poročajo o vprašanih družbe in krepijo že tako dominantno vedenje družbe (Kellner 2004, 211).

Javni mediji probleme »odkrivajo, napravijo vidne in jih ojačajo; vendar s tem, ko izbirajo le tiste teme, ki so 'vredne novic', opravljajo tudi selekcijo; neka vprašanja in dogodke tako v javno razpravo vključijo, druge pa izključijo« (Mandič 2002, 207). Novinarji pogosto pri pripovedovanju osebnih zgodb uporabljajo novinarsko zgodbo kot žanr, s katerim upovedujejo, ilustrirajo, dramatizirajo, poosebljajo tudi bolj abstraktne probleme in pojave (Milosavljević 2003, 8). Podatki, pridobljeni v Projektu za izvrstnost v novinarstvu, ki jih je uporabljal Milosavljević (prav tam), kažejo, da se je med letoma 1977–1997 delež prisotnosti novinarskih zgodb najbolj povzpел ravno na ameriških televizijskih mrežah. Ne samo način poročanja, pomemben je tudi način dojemanja in interpretiranja novic, ki jih ljudje zaznamo v medijih, so trdili britanski raziskovalci (Hall 1980, Brunson in Morley 1978, Ang 1985, Liebes in Katz 1990, Fiske 1989 v Kellner 2004, 214). Vsi skupaj – tako teoretiki frankfurtske šole kot britanski in francoski raziskovalci – so odkrili, da je kultura socialni konstrukt, povezan s spremenljivostjo družbeno in zgodovinsko določenih okolij, v katerih so bili prek medijskih predstavitev zasnovani spol, rasa, razred, spolnost in druge dimenzije socialnega življenja (Durham in Kellner v Kellner 2004, 212).

Tabloidizacija in tekmovanje za večjo gledanost medijev sta povzročila, da mediji niso več poročali o socialnih problemih, da so se oddaljili od analitičnega, kritičnega in pristnega preiskovalnega poročanja, ki se je ukvarjalo s socialnimi problemi, in so se raje osredotočali na škandale in tabloidne zabavne novice, namesto da bi poročali o temah in težavah, ki imajo resen javni pomen (Kellner in Thoman v Kellner 2004, 221). A kljub temu ohranjajo pomembno vlogo pripovedništva o našem vsakodnevem življenju. Tom Wolfe (v Milosavljević 2003, 12), eden ključnih predstavnikov novega žurnalizma, ki je temeljilo na novinarskih zgodbah, ki so pomembne pripovedovalke dogajanja, je trdil, da so ravno te zgodbe prevzele vlogo filmov. Ti so bili namreč do druge polovice 20. stoletja glavni nosilci zgodb v medijih (prav tam). Kako pomembno je dejstvo, da se zadeve v državi urejajo s pomočjo in sodelovanjem sokrajanov, sta

pisala Dragoš in Leskoškova (2003, 67), a da se bodo sokrajani lahko odločali, morajo o dogajanju v državi biti obveščeni:

Socialni kapital označuje lastnosti socialnih mrež. /.../ Socialni kapital je treba razumeti kot skupnostno dobro z dokaj avtonomno logiko razvoja. Kapital ene vrste preprečuje nastanek kapitala druge vrste. /.../ Socialni kapital nastaja v kombinaciji horizontalnih (med sorodniki, sosedi, prijatelji, znanci, krajanji) in vertikalnih (med lokalnimi in državnimi oblastmi, med nadrejenim in delavcem, policistom in občanom) vezi. /.../ Da bi cerkev preprečila spore v skupnosti in si zvišala moralni ugled, /.../ je glavni obstoj vertikalnih struktur s tremi lastnostmi: z odzivnostjo za interese krajanov, s sposobnostjo predvidevanja skupnostnih učinkov (načrtovanih posegov) in z vrednotenjem socialnega kapitala kot dragocene skupnostne dobrine. Te tri lastnosti oblasti je najlažje zagotoviti in varovati s soodločanjem krajanov.

A če socialne probleme dojemamo kot pomembne teme in probleme, o katerih mora biti javnost obveščena, lahko sklepamo, da so še vedno zelo prisotni in pomembni. Novinarske zgodbe namreč »postajajo pomemben element uredniške politike in sredstvo za doseg lastniških ciljev maksimizacije občinstva in s tem maksimizacije dobička« (Milosavljević 2003, 13), zato uredniki in novinarji pogosto tvegajo in z zgodbami hodijo po robu poneverjanja objektivne stvarnosti, da bi zagotovili čim bolj zanimivo zgodbo in s tem gledanost, ki posledično prinaša dobiček. Milosavljević (prav tam) tu sicer vidi tudi željo po poročanju o kompleksnih družbenih problemih, vprašanjih in razpravah na čim bolj preprost in razumljiv način, s katerim bi določeno problematiko mediji lahko predstavili čim širšemu občinstvu. Na tem mestu mediji ohranjajo funkcijo prostora za javne razprave, razmišljanja in predstavitve pomembnih tem in problemov (Milosavljević 2003, 13).

Edini način za ohranitev demokratičnega družbenega reda je, da množični mediji prevzamejo nazaj svoje demokratične funkcije kritičnega razpravljanja o vseh vprašanih javnega pomena in socialnih problemov iz različnih zornih kotov ter spodbudijo živahno javno razpravo o teh temah (Kellner 2004, 221). Ameriški medijski kritik (Kellner 2004, 221) še ugotavlja, da mnogo socialnih problemov v zadnjih desetletjih ni bilo enakovredno obravnavanih in so lastniki medijev sami zase postali glavni socialni problem in s tem zaustavili ter blokirali socialni napredek, medtem ko jim je uspelo urediti napredovanje interesov korporacijskih

institucij in konservativne politike (prav tam). Zagovorniki televizije pravijo, da je televizija posel in njena naloga ni ustvarjati družbene zavesti javnosti, ampak pripeljati javnost, občinstvo svojim oglaševalcem (Thoman 2016). Da bi bili pri tem uspešni, televizija potrebuje razvedrilo, razvedrilo pa, če gre za takšnega, ki res privlači javnost, zahteva zgodbe o ljudeh, ki so se znašli sredi spora ali imajo težave, zahteva avanture in romance, ki se dramatično razvijajo (Thoman 2016).

3.3.1 Objava osebnih zgodb posameznikov s socialnimi problemi

Odgovor na drugo raziskovalno vprašanje, kako se uredniki odločajo o objavi osebnih zgodb posameznikov s socialnimi problemi, sem iskala s pomočjo intervjujev. Kot trdi Milosavljević (v Poler Kovačič in Erjavec 2005, 140), z njimi predstaviš mnenja in ocene intervjuvancev. O mnenju in prepričanju ter načinu, kako se odločiti, kaj objaviti in česa ne, katera je tista zgodba o socialnem problemu, ki je vredna ali ne, sem se pogovarjala z glavnima in odgovornima urednikoma informativnega in športnega programa na dveh največjih slovenskih komercialnih televizijah, na Planet TV in POP TV (priloga A in priloga B). Odgovorni urednik je namreč tisti – primarni usmerjevalec izbire dogodkov (Poler Kovačič 2005a, 61–62) –, ki ima zadnjo besedo pri odločanju o tem, kaj bo ob koncu dneva šlo v eter, o čem bo obveščena javnost, ki spremlja informativni program. Tri četrtine potencialnih televizijskih zgodb naj bi uredniki izločili že na začetku (Jeffres 1944, 138), skupaj z novinarji torej odločajo, kaj bo »postalo novica in kaj ne« (Poler Kovačič v Poler Kovačič in Erjavec 2011, 105). Odgovore intervjuvancev sem podkrepila z opazovanjem z udeležbo, saj sem bila v postopku odkrivanja, raziskovanja in poročanja o socialnem problemu ves čas prisotna in sem se kot novinarka poročevalka in raziskovalka aktivno vključevala v proces odločanja o tem, kaj objaviti in na podlagi česa se odločiti za objavo. Kot dodatno pojasnilo o sporočanjem procesu sem v raziskovanje vključila tudi študijo primera, ki pokaže, kako se je poročanje dopolnjevalo skozi obdobja in kako so se vključevali sogovorniki. Nihče od urednikov sicer ni izrazil želje po anonimnosti, a sem zaradi svojega novinarskega dela in vpetosti v slovenski medijski prostor vse sogovornike obravnavala kot anonimne ter jih naslavljala zgolj s funkcijo.

3.4 VLOGA TELEVIZIJE PRI POROČANJU O SOCIALNIH PROBLEMIH

Televizija se pri svojem obveščanju vedno opira na svoje vizualne elemente, kar močno vpliva na odločitev, kaj pokazati javnosti (Henderson 2007, 115). Kodeks novinarjev Slovenije novinarje zavezuje, da se izogibamo neupravičenemu, senzacionalističnemu razkrivanju zasebnosti ljudi, da smo pazljivi pri omembi imen in objavi slik žrtev in da smo še posebej obzirni, ko poročamo o otrocih in mladoletnikih, o tistih, ki jih je doletela nesreča ali družinska tragedija, o ljudeh z motnjami v telesnem ali duševnem razvoju in o drugih huje prizadetih ali bolnih (Kodeks novinarjev Slovenije 2010). A raziskava, ki so jo opravile raziskovalke in novinarke Roškarjeva in druge, razkriva (2010, 10), da so v praksi ta določila kodeksa v slovenskih medijih pogosto kršena – iz senzacionalističnih nagibov zaradi hlastanja medijskih lastnikov po dobičku in gledanosti, neznanja in premalo razmisleka o tem, kako poročanje o tragičnih dogodkih vpliva na žrtve, svojce in širšo javnost. Tudi tu sem našla razloge, zakaj v magistrskem delu obravnavati poročanje o socialni problematiki, katere posledic se – razmišljam iz svoje prakse – tako uredniki kot novinarji premalo zavedamo.

Zavedanje javnosti o različnih boleznih, o raku, o socialnih problemih in o spolni zlorabi otrok se je v zadnjih desetih letih dramatično povečalo in to zanimanje je množične medije prisililo, da o teh temah, povezanih z zdravjem, boleznijo in s socialnimi zadevami, poročajo tudi v »prime time« času (Henderson 2007, 56–77). Razmerje med lobisti za takšne teme in množičnimi mediji je torej pomembno, še trdi avtor. Meni, da so mediji tisti, ki pripomorejo k reševanju takšnih problemov, a da določena področja, kot je na primer poročanje o pedofiliji in spolni zlorabi otrok, podrobnosti preprosto ne zmorejo predstaviti javnosti, saj bi s tem presegli mejo okusa (Henderson 2007, 56). Avtor je opozoril na problem, da zaradi občutljivosti nekaterih socialnih problemov, predvsem je izpostavljal težke bolezni, nekatere teme nikoli ne bodo prišle na televizijske zaslone (2007, 111–114).

Mnogi kritiki so poudarjali pomen povezovanja reprezentacije spola, rase, razreda, spolnosti (Zalaznick 2011), da bi razkrili, kako mediji predstavljajo socialno zapostavljene predstavitve socialno šibkejših in zapostavljenih skupin (Kellner 2004, 213). Mediji, ugotavlja Kellner (2004, 213), žensko in njene socialne probleme pogosto predstavijo kot žrtev, komercialni mediji pa redko govorijo o pozitivnih ženskih gibanjih, ki si prizadevajo za njihovo boljše življenje, in raje poročajo o posameznih zgodbah žensk, povezanih s posilstvi, z nasiljem v

družini, le redko kdaj o posebnih in izjemnih dosežkih posameznice (Kellner 2004, 214). Poročanje o socialnih problemih na televiziji je proučevala tudi Zalaznickova, ki je ugotovila, da lahko objavljeni prispevki in oddaje na televiziji povedo ogromno o družbi in odsevajo socialno zavest družbe, ki takšne vsebine gleda. Zaradi izgube vrednostno-moralnih okvirov je identiteta sodobnega posameznika resno ogrožena (Taylor v Ule 2000, 222). Množični mediji nam socialne probleme s svojo vlogo – McQueen (1998, 263–264) televizijo določi kot »visoko polisemični medij« – in s svojo dostopnostjo približujejo. Z zvokom in sliko – ki je hrbtenica televizijskih dnevnoinformativnih oddaj (Hartley 1989, 109) – najmočnejše ravno televizija, ki je pomemben del našega vsakdanjega življenja (Silverstone 1994). Za osmišljanja doživljanj sveta z ustvarjanjem takojšnjega vtisa, s sporočanjem neposrednosti in intimnosti skrbi njena slika (Yorke, Corner, Tompkins v Laban 2007b, 36). Zaradi spremenjenih socialnih okoliščin, prostorske in socialne mobilnosti prebivalcev ter vse večje možnosti izbire sta se spremenili tudi kategoriji sebstva in identitete (Taylor v Ule 2000, 222).

Gledanje televizije je »večno vzajemno iskanje drug drugega«, saj po mnenju Pinterja (1996, 350), ki je napisal kritiko Vogrinčevega *Televizijskega gledalca*, gledalec poskuša najti stališče televizije in obratno. Čeprav socialne teme niso pogoste oziroma vsakodnevno prisotne na televiziji, se nas zaradi vizualne podobe pogosto bolj dotaknejo. Prisotnost vizualnih elementov je namreč tista, ki gledalca pritegne in mu omogoča, da se v vsebino hitreje vživi (Zajc 1995, 48–50; Mulvey 1996, 275–277; Corner 1999, 24; Sontag 2006, 19). Dogodek ima uporabno vrednost le, če se ga da vizualizirati (Harrison v Laban 2007a, 34), a pri tem moramo biti pazljivi. Z odvrčanjem pozornosti gledalcev od vsebine povedanega lahko vpliva na pomen sporočila (Ellis 1992, 138–143), ob tem pa Hartley (2004) poudarja, da gre le za »vizualizacijo resnice«. Kot je v predgovoru (Perovič in Šipek 1998) zapisala Manca Košir, medijske vsebine niso samo besedila, ki se nam nedolžno ponujajo za zabavo in prosti čas, temveč so načini, da sebe govorimo. »To je naša družba, to smo mi.« Podobno je ugotavljala tudi Zalaznickova, ko je v eni od svojih raziskav trdila, da ima ne samo družba, temveč tudi televizija svojo zavest, in da televizija neposredno odseva moralna, politična, socialna in čustvena stanja naroda (Zalaznick 2011). Da je televizija to, kar družba dojema kot celotni sistem družbenih vrednot. Kognitivno in emocionalno vključevanje gledalca je glavna strategija sodobnega televizijskega novinarstva (Laban 2007b, 154). Poročanje o dramatičnih osebnih čustvih in zasebnem življenju so, kot je zapisal Hartley (v Laban 20047b, 154) že prevzela vlogo nad racionalnim diskurzom o javnih zadevah, ki se ravno tako tičejo posameznikovega življenja. »Prav zaradi konvencionalne, ponavljajoče se narave dnevnoinformativnih oddaj večina televizijskih

novinarskih besedil temelji na prikazovanju in pojasnjevanju sveta kot niza konfliktov ter se nikoli zares ne konča« (Laban 2007b, 155).

Ameriška raziskovalka Barbara J. Wilson (2006, 179) je raziskovala vpliv filma o posilstvu, objavljenega v prime time terminu. Proučevala je, kako se spreminja dojemanje posilstva kot socialni problem pred in po ogledu filma, in ugotovila, da se je zavedanje, da je posilstvo socialni problem družbe, po ogledu močno povečalo (Wilson 2006, 179). Raziskave sicer kažejo, da so stereotipi o vlogah spolov v množičnih medijih zelo prodorni (Eisenstock 1984; Feldstein in Feldstein 1982; Goffman 1976; Rossi in Rossi 1985; Sternglanz in Serbin 1977). Takšne medijske upodobitve o vlogah spolov lahko vplivajo na gledalca in mnenje o moškem in ženskem vedênju ob različnih človeških dogodkih v resničnem življenju (Eagly 1978; Gutek in Stevens 1979; Hansen in Hansen v Wilson 2006, 180). O učinkih in vplivih medijskega poročanja o socialni problematiki so pisali mnogi teoretiki. Kot pravi Medved (v Laban 2007b, 155), so ravno takšne teme z življenjskimi zgodbami v dnevnoinformativnih oddajah slovenskih televizij v ospredju. Kar pomeni, da takšne vsebine še toliko bolj vplivajo na gledalca. Da gledalci po ogledu televizijske vsebine o posilstvih postanejo manj občutljivi na tovrstno tematiko (Malamuth in Check 1983), lažje sprejemajo nasilje nad ženskami (Malamuth in Check 1981) in postanejo dovzetnejši, celo spolno vznburjeni ob gledanju tovrstnih vsebin (Malamuth 1981). Wilsonova (2006, 181) je dobila rezultate, da so tisti, ki so po ogledu filma o posilstvu dobili še dodatno pojasnilo, bili manj nagnjeni k dojetanju ženske kot osebe, ki je izzivala in bila zato posiljena. Tisti, ki so si samo ogledali film brez dodatnega pojasnila, pa so si o problematiki ustvarili povsem drugačno mnenje o vzroku, zakaj je bila ženska posiljena (Wilson 2006, 181). Kar se zgodi tudi z javnostjo, ko socialni problem vidi na televiziji in si brez podrobnega pojasnila znotraj prispevka ustvari povsem drugačno sliko. Ne samo, da so vplivne in premožnejše družbe edinstveno dovzetne za različne socialne probleme, njihova blaginja je celo tista, ki vrsto socialnih problemov povzroča (Ritzer 2004, 7). Televizija ima izredno moč, a ker je večina programa namenjenega zabavi, se državljani s pomočjo televizije zabavajo in premalo informirajo, trdita Erjavčeva in Volčičeva v znanstvenem članku o vzgoji medijev (1998, 1093):

Zato so se v strokovni javnosti povečale zahteve po vlogi televizije kot podpornika zavestne demokracije. Ta je odvisna od javne razprave o pomembnih dnevnih temah in javnega oblikovanja soglasja, ki služi kot podpora za nadaljnjo akcijo. Če je

demokracija 'umetnost možnega', potem ne vemo, kaj je možno ali zaželeno v skupnosti, ker ne vemo, kaj skupnost misli o različnih javnih temah.

Poosebljeno upovedovanje novic na televiziji, ki vsebujejo ganljive pripovedi in občutke, po mnenju številnih avtorjev (Brooks in drugi, Goodman, Manners, McQueen v Laban 2007b, 157) pritegne pozornost, sporočilo pa se gledalcu še kako vtisne v spomin. Linz in drugi (v Wilson 2006, 182) so raziskovali vplive na posameznika ob prikazovanju nasilja nad ženskami. Večina je ob koncu kazala višjo stopnjo depresije od prvotnega stanja (Linz in drugi v Wilson 2006, 182). Poročanje o socialni problematiki vpliva na razmišljanje in dožemanje javnosti o sami problematiki (Wilson 2006, 183). Tudi slovenski ustvarjalci na televiziji prikazovanje težav navadnih in običajnih ljudi poudarjajo kot prednost oddaj (Laban 2007b, 157). Veliko število ljudi spremlja vsebine, ki vključujejo socialno problematiko v prime time terminu, kar potrjuje dejstvo, da je v Ameriki film o posilstvu gledalo 23 odstotkov vseh gospodinjstev, ki je imelo prižgano televizijo (Wilson 2006, 183). A da je vpliv vsebine programa res uspešen, mora doseči veliko število ljudi, je prepričana Wilsonova (2006, 184). Selektivne teorije vpliva množičnih medijev kažejo, da si bodo ljudje razlagali enako medijsko vsebino na različne načine, odvisno od njihovih psiholoških predispozicij, subkulturne usmerjenosti in članstva, prisotnosti v družbenih omrežjih (DeFleur in Ball-Rokeach 1989; Zillmann in Bryant v Wilson 2006, 185). Wilsonova tu dodaja, da bo določen del javnosti vedno lažje sprejemal tiste informacije, ki so v skladu z njihovimi prepričanji (2006, 185). Njena raziskava pa je pokazala, da je dramatični prikaz na televiziji lahko dobro izobraževalno orodje o dožemanju socialnih problemov (Wilson 2006, 200). Labanova (2007b, 157) pa s pomočjo teorij Ekströma (2002, 273) in Hallina (1992b, 22) opozarja, da lahko novinarsko upovedovanje z ilustrativnimi primeri posameznika popači in poenostavi reprezentacijo dogodka, televizijski novinarji pa problem prikažejo kot splošno resnico, v katero smer se problem razvija ali kot nek novonastali položaj. Labanovo še skrbi (2007b, 157), da »se zasebni, čustveni in egocentrični pomeni, ki jih občinstvu ponuja personifikacija televizijskega novinarskega diskurza, ne razvijejo v kritične in analitične pomene, na katerih uspeva zdrava demokracija«. Poudarki na osebni – piše Bennett (v Laban 2007b, 157) – pri občinstvu začenjajo spodbujati opazovalca, da postane pasiven opazovalec. Da poročanje o socialni problematiki pripomore k dožemanju problematike, so pokazale mnoge druge študije (Iyengar in Kinder v Wilson 2006, 200), ki pravijo, da lahko objava socialnih problemov v informacijskih prispevkih pripomore k temu, da gledalci in občinstvo objavljeno problematiko začnejo obravnavati kot pomembnejšo, kljub poplavi vseh socialnih problemov, ki jih obdajajo (Wilson 2006, 201), in dokler bodo obstajali

ljudje, novinarji, ki takšne zgodbe pišejo, obstaja možnost nenačrtovanega in nenamerne »boomerang učinka«. V svoji raziskavi Wilsonova zaključuje, da ima socialna problematika na televiziji pozitiven, pa čeprav zelo omejen učinek na gledalčevo dojetanje in zavedanje problema (2006, 205).

Prav tako tudi Dotson (v Laban 2007b, 157) in Bird (v Laban 2007b, 158) trdita, da lahko močna središčna oseba pomaga razumeti zgodbo gledalcem, ki to zgodbo spremljajo na televiziji, kar pomaga tako pri razumevanju učinka kot posledic tovrstnih dogodkov. Pozitivne učinke ima tovrstno poročanje na celotno družbo, trdi MacDonaldova (v Laban 2007b, 158). V poosebljanju televizijskega novinarskega diskurza vidi tri pozitivne učinke: »izražanje izkušenj, ki pomembno prispeva k oblikovanju novega vedenja; predstavitev osebnega primera, ki vpelje nadaljnje preiskovanje in analizo teme ter predstavitev osebnega primera kot poti v preiskovanju principov ali politik« (MacDonald v Laban 2007b, 158). Labanova se strinja z mnenjem Sparksa (1998, 9), da personifikacija ni problematična, a samo v primerih, kadar predstavlja del celote, ki zaobjema tudi druge poglede, potrebne za razumevanje sveta. Prav tako so raziskave o senzacionalističnem upovedovanju in dramatičnih vsebinah pokazale, da teoretiki niso enakega mnenja (Laban 2007b, 170). Gledalci si sicer zaradi čustvenih in živahnih podob besedila in informacije lažje zapomnijo (Bird in Van Dijk v Laban 2007b, 170), a ravno ta živahnost je lahko vzrok, da sta razumevanje in mišljenje gledalca na koncu izkrivljena, saj si bo zapomnil samo tiste dele zgodbe, ki so pritegnile njegovo pozornost, to pa so (Grabe in drugi v Laban 2007b, 170) navadno dramatične vsebine in načini, ki razvnamajo strasti. Van Dijk (1988, 85) je še prepričan, da se s poročanjem o informacijah s čustveno prežetostjo lahko krepí videz resničnosti in verodostojnosti novinarskega diskurza: »Dejstva so boljše reprezentirana in omogočajo boljše pomnjenje, če vključujejo ali vzbujajo močna čustva.« Personifikacija in dramtizacija pa v televizijskem novinarstvu lahko predstavljata sredstvo za doseganje uspešne in zanimive prezentacije problematike čim večji javnosti (MacDonald 2003, 61).

3.5 SLOVENIJA – SOCIALNA DRŽAVA?

Slovenija je 23. decembra 1991 sprejela Ustavo RS in se z njo razglasila za demokratično republiko, s tem pa tudi za pravno in socialno državo vseh svojih državljanek in državljanov. Ta

temelji na trajni in neodtujljivi pravici slovenskega naroda do samoodločbe, kjer ima oblast ljudstvo (Ur. l. RS št. 33/1991, 1373).

Na podlagi 2. člena Zakona o socialnem varstvu (MDDSZ 2013b) je državni zbor sprejel Resolucijo o nacionalnem programu socialnega varstva, v kateri je vzpostavil sistem socialnega varstva ter zagotovil, da kadar si posamezniki in družine ne morejo sami zagotoviti socialne varnosti, so upravičeni do pomoči, ki jo v okviru aktivne socialne politike zagotavljata država in lokalna skupnost.

Osnovna načela, zapisana v resoluciji (MDDSZ 2013b), za izvajanje sistema socialnega varstva v RS, so zagotavljanje človekovega dostojanstva in socialne pravičnosti, spodbujanje prostovoljstva in solidarnosti (ob hkratnem prizadevanju posameznika za lastno socialno varnost in socialno varnost njegovih družinskih članov), opolnomočenje posameznikov in skupin z namenom preprečevanja in blaženja socialnih stisk, spodbujanje medgeneracijske povezanosti, proste izbire in individualizirane obravnave.

Temeljno izhodišče ukrepov na področju socialnega varstva je torej zagotavljanje dostojanstva in enakih možnosti ter preprečevanje socialne izključenosti (MDDSZ 2013a). Med temeljnimi usmeritvami in mehanizmi, ki jih bo ministrstvo (MDDSZ 2013a), pristojno za socialne zadeve, spodbujalo na področju socialnega razvoja, so med drugim tudi »preverjanje vseh sistemov socialne varnosti, korekcije različnih področij in sistema socialne varnosti v širšem smislu«, da bi se v prihodnje izboljšal položaj socialno najbolj šibkih skupin. Pri tem s svojim poročanjem želijo pomagati tudi mediji. Če želi Slovenija delovati kot socialna država, mora biti izpolnjen temeljni pogoj (MDDSZ 2013a) – usklajen gospodarski in socialni razvoj. Na spletni strani pristojnega ministrstva so zapisali (MDDSZ 2013a), »da strategijo socialnega razvoja usmerja socialna politika kot sklop ciljev, ukrepov in drugih instrumentov, da bi tako posamezniki in skupine prebivalstva lahko zadovoljevali svoje osebne in skupne interese ter delovali kot polnopravni in enakopravni člani družbe in države«. Socialno politiko v ožjem smislu opredeljujejo ukrepi za zagotavljanje socialne varnosti posameznika, slednjo pa določajo strokovna načela, pravila in dejavnosti, ki posamezniku omogočajo, da se vključi in ostane vključen v družbeno okolje ter v njem aktivno deluje. Pri tem država zagotavlja materialne in socialne pravice, posameznik pa prispeva v obliki davkov in drugih obveznih dajatev (MDDSZ 2013a).

Socialna varnost, ki skrbi za reševanje socialnih problemov, je širše zasnovan model državnih ukrepov na različnih področjih. Tako vključuje zdravstvene, delovnopravne, stanovanjske, izobraževalne in preostale vidike ter je nadrejen pojem socialnemu varstvu, ki je definiran z vrstami storitev in denarnih dajatev skupinam in posameznikom, ki nimajo zadostnih sredstev za preživljanje (MDDSZ 2013a). To bi lahko bila še ena od definicij socialnega problema, za katerega bi morala poskrbeti država, da do njegovega nastanka ne bi prišlo oziroma bi ga morala pomagati odpraviti. V RS je namreč sprejeta definicija socialne varnosti kot pravica posameznika, »da je zavarovan za tveganja za primer bolezni, nezaposlenosti, starosti, poškodbe pri delu, invalidnosti, materinstva, preživljanja otrok ter dajatve družinskim članom po smrti osebe, ki preživlja družino, in za pravice, ki so v Sloveniji urejene z Zakonom o socialnem varstvu« (MDDSZ 2013a). Država je torej po določbah Ustave Republike Slovenije dolžna urediti obvezno zdravstveno, pokojninsko, invalidsko in drugo socialno zavarovanje ter skrbeti za njihovo delovanje, varovati družino, materinstvo, očetovstvo, otroke in mladino ter za to ustvarjati potrebne razmere.

A vsak si dolžnosti in sam pojem socialne države predstavlja po svoje. Kopač Mrakova in Rakarjeva (2010, 7) pišeta, da procesi globalizacije, demografske spremembe in spremembe v neformalni sferi zaostrejo odnos med trgom delovne sile in sistemi socialne varnosti, iščejo novo ravnovesje, ki bi zagotovilo ekonomsko učinkovitost in socialno varnost, hkrati pa so vzrok za krizo državne blaginje (2010, 13). Dodajata (prav tam), da so razlogi za krizo medsebojno povezani in vplivajo na delovanje trga delovne sile, kar je izziv za reformo sistemov socialne varnosti. Kot eno najpomembnejših orodij države blaginj pri odpravi posledic delovanja trga vidita v socialni politiki (Kopač Mrak in Rakar 2010, 8). Ta skuša socialne disfunkcije delovanja trga delovne sile omiliti z zagotavljanjem socialne varnosti tistim, ki se znajdejo v začasni (starševstvo, bolezen) ali trajni (starost, invalidnost) izključenosti s trga (Kopač Mrak in Rakar 2010, 9). Trenutne razmere (Kopač Mrak in Rakar 2010, 13) povzročajo finančno krizo, oblikujejo nove družbene kategorije uporabnikov (ženske) oziroma nove ranljive skupine (mladi) in ustvarjajo nova tveganja. Posameznike pred izgubo družbenega položaja varuje konservativno-korporativistični tip države blaginje (Esping-Andersen v Kopač Mrak in Rakar 2010, 11), in sicer z vzpostavljenimi sistemi obveznega socialnega zavarovanja, v katerih so socialne pravice določene po načelu zaslužnosti, pišeta Kopač Mrakova in Rakarjeva (2010, 11) in dodajata, da se »socialni primeri nanašajo na bolj ali manj tipične problemske situacije, ki izhajajo iz dogajanj na trgu delovne sile. Sem sodijo primeri nesposobnosti za delo (invalidnost, bolezen, nesreče), primeri brezposelnosti in tipično

»nedelovni« življenjski cikli (materinstvo, starost, otroštvo, šolanje itd.)« Med temeljna načela socialne politike štejeta enakost, svobodo, pravičnost, potrebo in pravico, te pa so lahko drugače operacionalizirane na levem in desnem polu političnega kontinuuma (Kopač 2004; Blakemore v Kopač Mrak in Rakar 2010, 8). Sistemi socialne varnosti so pomemben mehanizem regulacije trga delovne sile, saj s pravicami in opredeljenimi ugodnostmi varujejo posameznike in jih tako spodbujajo k aktivni udeležnosti na trgu delovne sile (Kopač Mrak in Rakar 2010, 11). V zadnjih 20 letih se je, sodeč po analizah, slovenski sistem blaginje vzpostavil kot dualni model z elementi socialdemokratskega in konservativno-korporativističnega sistema blaginje (Kolarič in drugi v Kopač Mrak in Rakar 2010, 25). Trdita (Kopač Mrak in Rakar 2010, 25), da država »s svojo politiko ne prispeva k večji solidarnosti v družbi, iskanje ravnovesja med (ekonomsko) učinkovitostjo in (socialno) varnostjo pa se preveša v prid svobodnejšega delovanja tržnih mehanizmov. To občutijo predvsem mladi in tisti, ki glede na svoj položaj na trgu delovne sile potrebujejo največ pomoči in zaščite s strani države. To se bo v prihodnje zaradi zdajšnje gospodarske in politične krize samo še zaostriilo.«

Pravice in dolžnosti so ene temeljnih dimenzij koncepta (socialnega) državljanstva, v zadnjem času pa je mogoče zaznati prehod od razumevanja pravic kot »brezpogojnih zahtev« k razumevanju pravic v smislu »dogovorjenih zahtev« (Kopač 2005, 51). Esping Andersen (v Kopač 2005, 52) trdi, da socialnih pravic ni možno oskruniti in da je njihova ključna naloga »dekomodifikacija statusa posameznikov vis-à-vis trga«. Kopačeva (2005, 52) trdi, da je posameznik do ugodnosti socialnih pravic upravičen na podlagi državljanstva, ne pa na podlagi vključenosti na trg delovne sile ali v družino, ter da naj bi »blaginjska socialna politika (kot jo opredelita Kolaričeva /1990/ in Rus /1990/), ki jo izvaja t. i. država blaginje, slonela na »brezpogojnih« socialnih pravicah, ki jih država zagotavlja vsem posameznikom na osnovi njihovega statusa državljana in s tem zato prevzema odgovornost za zagotavljanje osnovnih oblik blaginje za svoje državljane« (Kopač 2005, 52). Državljanstvo je namreč po mnenju Listrove (v Kopač 2005, 53) dinamičen koncept, »kjer pravice niso ne absolutne ne dokončne, ampak so v postopku neprestanega preoblikovanja, ki je posledica političnih in socialnih akcij v areni države blaginje«. Kopačeva (2005, 54) opisuje liberalno tradicijo, ki izhaja iz prepričanja, da vsak posameznik »dobro« dojema v skladu s svojimi življenjskimi preferencami in da ne obstaja »skupno dobro«, medtem ko komunitaristična tradicija izhaja iz prepričanja, »da obstaja v družbi omejeno število 'dobrega' in da je to pogojeno z oblikovano tradicijo v skupnosti« (prav tam). Komunistična tradicija torej dopušča možnost, da vsaka družba sama

oblikuje dožemanje skupnega dobrega, posamezniki pa so »bitja skupnosti«, obstoj slednje pa je pomemben za razvoj posameznika in družbe (Kopač 2005, 54).

Vloga države pri zagotavljanju blaginje se zmanjšuje, poudarja se pomen civilne družbe in posameznikov, v ospredje stopajo dolžnosti posameznikov in potreba po zagotavljanju socialne vključenosti (Powell v Kopač 2005, 60). Kopačeva (2005, 61) piše, da socialno državljanstvo postaja vedno bolj odvisno od dela ravno v času, ko narašča brezposelnost, polnopravnega državljanstva pa ni mogoče doseči brez posameznikove participacije na trgu delovne sile (Kopač 2005, 62), in opozarja (prav tam), da je treba najti »pravo ravnotežje med kolektivno solidarnostjo in individualno odgovornostjo; na način, ki bi omogočal socialno pravičnost in zagotavljal socialno varnost v postmoderni družbi tveganja«. »Z vidika posameznika je ključna naloga države in njene socialne politike ustvarjanje pogojev za njegovo aktivno soočanje s tveganji globalne družbe,« je prepričana Kopačeva (2005, 62). Zakonodaja je tako nadomestila zdravo pamet in ta je tista, ki ne le omejuje novinarje pri delu, onemogoča jim celovito poročanje o problemih, ki nastajajo znotraj družbe, ki je sprejela vse te predpise.

4 PLANET DANES – ŠTUDIJA PRIMERA

Planet TV je najmlajša komercialna televizija na slovenskem televizijskem trgu in je s predvajanjem začela septembra 2012, s prenosom tekme prvega kola UEFA Lige prvakov v sezoni 2012/13 (Planet TV 2016).

Informativno oddajo Planet Danes so na komercialni televiziji prvič predvajali 5. novembra 2012, na slovenski televizijski trg pa je, kot je zapisano na spletni strani televizijske hiše Planet TV (Planet Danes 2016), prinesla novost podajanja dnevnih informacij, saj v Planet Danes ne le podajajo informacij, ampak gledalcem ponujajo globlji vpogled v dogajanje v Sloveniji in po svetu. Kot pravijo v televizijski hiši Planet TV (Planet Danes 2016), v informativni oddaji Planet Danes združujejo odmeve dnevnega dogajanja, gledalci pa dobijo informacije, ki jih voditelj skupaj z gosti in novinarsko ekipo tudi analizira in komentira. Oddaja nima voditeljskih parov kot konkurenčna oddaja 24ur na POP TV, a ima podobno grafično podobo, dinamičen pristop pri podajanju informacij. Ker teoretiki ne opisujejo te oddaje, se pri teoretskih nastavkih sklicujem na vire o komercialni televiziji in konkurenčnemu POP TV-ju.

Televizijsko novinarstvo ustvarja in oponaša diskurzivni status resničnosti (McNair v Laban 2007b, 31) z besedilom, zvokom in vizualizacijo, zato so lahko dnevnoinformativne oddaje ena najbolj kompleksnih oblik novinarskega diskurza (Laban 2007b, 31). V središču tega diskurza je po besedah Labanove voditelj, ki vzdržuje in povezuje tok informacij. Medtem ko so za novinarske prispevke komercialnih televizij značilni dramatični načini upovedovanja, to potrjuje tudi prisotnost mednarodnega tona, izvirnega, naravnega zvoka dogodka, ki ga snemalec na kraju snemanja posname hkrati s sliko in postaja najbolj uporabljena vrsta zvoka v televizijskem novinarstvu (Laban 2007b, 54). Konkurenčnost komercialnih televizij je pripeljala do pogostejše uporabe mednarodnega tona že na samem začetku prispevka, s čimer naj bi novinar učinkoviteje privabil pozornost gledalca (Laban 2007b, 54). To so najnovejše spremembe, ki jih ustvarjalci oddaje Planet Danes poskušajo še bolj izkoristiti in jih vstavljajo med same prispevke kot samostojne enote. A pri poročanju o socialnih problemih takšni elementi niso potrebni, saj vsebina in slika povesta dovolj in dodatne pozornosti gledalca ne potrebujeta. Zato pa je pomembno dejstvo, ki ga opisuje tudi Labanova (2007b, 61), da je televizijski novinar pri svojem delu omejen zaradi »diktature časa, kot omejenost razpoložljivega časa na televiziji imenuje Letica (2003, 109), ne more povedati in pokazati

vsega, upoštevati pa mora tudi omejeno sposobnost gledalcev, da opazijo in si zapomnijo objavljeno informacijo«. Ravno tu je poročanje o socialni problematiki pogosto oteženo, saj zaradi časovne stiske novinar ne more vedno dobiti ali preveriti vseh informacij, ki jih gledalec o posameznem primeru mora dobiti, da bi lahko celovito poročal o nastali situaciji. Zato je posluš urednika, da novinar počaka kakšen dan z objavo socialne zgodbe, zelo pomemben. Na ta način se zaščitita tako novinar kot medijska hiša, saj v objavo ne pridejo nepreverjene ali celovite informacije. Sem štejem tako dejstva o samem primeru kot morebitne fotografije, ki bi lahko kazale napačnega človeka in ga po nepotrebnem označile v poročanju o socialnem problemu.

Poglobljeni intervju sem opravila z odgovornim urednikom informativnega in športnega programa Planet Danes, ki odgovarja za vsebino celotnega informativnega in športnega programa na komercialni televiziji Planet TV. Pojasnil je, kako pomembna je gledanost informativnega programa in kako to vpliva na izbiro socialnih tem, o katerih se v dnevnoinformativnem programu poroča, in kaj pravzaprav zanj so socialne teme (Priloga A). Pove, kdo je tisti, ki ima zadnjo besedo pri odločitvi, kaj bo šlo v eter, saj novinarji niso edini oblikovalci dnevnega reda – delno izdelanega navadno prejmejo že od služb za odnose z javnostmi, oglaševalcev in vplivnih virov informacij (Poler Kovačič 2005a, 76).

V intervjuju z odgovorno urednico informativnega in športnega programa na konkurenčni televiziji POP TV sem odkrivala, ali se pogled in odnos dveh konkurenčnih dnevnih urednikov do socialne problematike razlikujeta in v čem. Odgovorna urednica mi je pojasnila, kako pogosto so socialni problemi zastopani v dnevnoinformativnem programu, kaj to sploh zanje so ter kakšna je njihova gledanost. Med pogovorom se mi je porodilo vprašanje, ali mora novinar razkriti čim več osebnih podatkov, da osvetli problem, ali mora vedno upoštevati načela, kodeks, predvsem pa pravico do zasebnosti. Govorili sva o virih zgodb, vplivu in pomembnosti čustev in kaj je naloga novinarja (Priloga B).

Na kratek intervju je pristala tudi sekretarka Skupnosti centrov za socialno delo. Pojasnila je, ali se število stisk posameznikov in družin povečuje in zakaj, kako naj bi se novinarji odzivali ob posameznih socialnih problemih in kaj je sploh njihova naloga. Zanimalo me je, kateri so socialni problemi, s katerimi se na centrih najpogosteje soočajo, in kako ona gleda na poročanje o socialni problematiki na televiziji (Priloga C).

Kot enega pomembnejših intervjujev obravnavam pogovor s sogovornico, ki je nastopila v prispevkih, ki jih bom uporabila v študiji primera, kot oseba, ki ima socialni problem oziroma je zdravstveni problem njenega sina nastal socialni problem. Intervjuvanka soglaša z javno objavo osebnih podatkov, saj je vse podatke in identiteto že razkrila pred kamero, a bom zaradi narave magistrskega dela njene osebne podatke hranila pri sebi, ima jih tudi mentor. S sogovornico sva govorili o vzrokih, zakaj se je odločila o socialnem problemu spregovoriti pred javnostjo in koliko časa po nastanku problema je javno spregovorila. Kakšni so bili učinki po tem, ko se je pojavila na televiziji, kako se je problem reševal po poročanju in ali se je s kom posvetovala, kaj javnosti razkriti in česa ne (Priloga Č).

Odvetnica, ki je intervjuvanko zastopala v času poročanja in jo še vedno, je bila hkrati tudi sogovornica v prispevkih, objavljenih v informativnem programu. Spraševala sem jo o njenem odnosu do medijskega poročanja o osebnih stiskah, ali pozdravlja ta način reševanja tudi pri drugih svojih strankah in zakaj. Spregovorili sva o vzrokih, zakaj želijo ljudje svojo stisko razkriti javno in kakšna je pri tem vloga novinarja. Zanimalo me je, ali medijsko poročanje vpliva na reševanje problema in ali njo ter sodelavce sodne stroke pozornost medijev ovira pri postopkih. Izrazila je svoje mnenje o tem, kje je meja med javnim in zasebnim, ter se dotaknila tudi poročanja o otrocih (Priloga D).

Prispevki, ki jih bom v študiji primera analizirala, so nastajali in so bili objavljeni v obdobju od 3. oktobra 2014 do 27. januarja 2015, zgodba pa še vedno čaka na epilog, saj je v sodnem postopku. Objavljeni so bili v dnevnoinformativni oddaji Planet Danes na komercialni televiziji Planet TV v času, ko je televiziji urednikoval Bojan Traven. Avtorica prispevkov sem jaz, dogajanje med poročanjem pa sem podrobneje pojasnila tudi z metodo opazovanja z udeležbo, iz katere je razvidno, koliko časa sem imela na voljo, da sem posamezne prispevke pripravila in preverila informacije.

4.1 TELEVIZIJSKI ŽANRI OBRAVNAVANIH TELEVIZIJSKIH PRISPEVKOV

Televizijska reportaža sicer lahko pripoveduje o »tehtnih novicah« (Laban 2007b, 140), o razmerah, stanju, vzdušju po prelomnem dogodku v politiki, gospodarstvu, zdravstvu, a se ob

poročanju o socialnih problemih novinarji pogosteje srečujemo s televizijsko zgodbo, ki jo Labanova (2007b, 146) razume kot »televizijsko novinarsko besedilo, ki gledalcem predstavlja (neaktualne) življenjske zgodbe, drugačne življenjske stile, ljudi, družine, kraje ter vizualno in verbalno poudarja občutke in čustva«. Prispevki, ki jih bom v nadaljevanju vključila v študijo primera in jih podrobneje analizirala, predstavljajo skoraj celosten opis, kaj naj bi televizijska zgodba bila. Gre za življenjsko zgodbo fanta in njegove družine, ki je padel v kolesje zdravstvenega sistema, iz katerega ni našel izhoda. V prispevkih so prisotni tako občutki kot čustva, predvsem pa gre za zgodbo, ki ni aktualna oziroma poročanje o posameznih novih elementih zgodbe ni bilo pogojeno na takojšnje poročanje. Pogosto lahko novinar, ki poroča o konkretnem primeru, običajno družino poišče in izbere sam (Laban 2007b, 146). Vse pogostejše pojavljanje zgodbe v televizijskem novinarstvu Ekström (v Laban 2007b, 148) razume kot pripovedi, zgrajene s pomočjo narativne strukture in s primeri, ki nato novinarju dopuščajo dramtizacijo.

Televizijska zgodba se začne z voditeljevo napovedjo, ki jo s slikovno podlago prebere voditelj sam, pri gledalcu pa ustvarja pričakovanje, napetost in zadržuje glavno informacijo (Laban 2007b, 148), da nato počaka na prispevek, torej na osrednji del televizijske zgodbe, v kateri mu novinar razkrije glavno informacijo. Milosavljević (2003, 5–6) novinarsko zgodbo opredeli kot novinarsko vrsto, v kateri so prisotne reportažne vrste zaradi značilnosti strukture in enotnega sloga pisanja. Novinarske zgodbe zaradi popularizacije novinarskega diskurza pogosto nihajo med poneverjanjem objektivne stvarnosti, zaradi nastajanja čim boljše zgodbe oziroma želje po predstavljanju kompleksnih družbenih problemov (Milosavljević 2003, 13). Novinarsko zgodbo opredeljuje kot zgodbo, zapisano v obliki novinarskega besedila, ki je namenjena množičnim medijem in vpeta v polje resničnosti – za razliko od pisanja zgodb, ki temeljijo na narativnih elementih in novinarsko zgodbo opredeljujejo kot klasično pripovedništvo (Milosavljević 2003, 7). Povezovanja in enačenja tabloidizacije in človeške zgodbe z narativizacijo ne moremo izpeljati, trdi Milosavljević (2003, 15), a je kljub temu novinarju pri vključitvi gledalca v zgodbo lahko v veliko pomoč. Vendar kljub estetski pomembnosti v zgodbi tudi Milosavljević poudarja etiko kot nedvomno odločitev, kadar je novinar v dilemi pri izbiranju med zavezanostjo k resničnosti in estetiki, kar pa nikakor ne pomeni, da je nepomembna (2003, 7–8). Kot sem v svojem delu že omenila, je čas tisti, ki je v novinarskem delu vedno bolj pomemben pri strmenju k resničnosti in preverjenosti objavljenih informacij, a ga lastniki medijev ustvarjalcem novic dopuščajo vedno manj. Njegovo pomembnost poudarja tudi Milosavljević (prav tam); čas je pomemben ne samo za novinarja, temveč tudi za

uporabnike medijev: koliko svojega časa so dejansko pripravljene nameniti poslušanju, branju ali gledanju zgodbe, predvsem pa je pomembno, kaj bo v tem času novinar ponudil uporabniku medija.

4.2 DOGAJANJE PRED IN PO OBJAVI PRISPEVKOV

Pred vsako objavo prispevka je dolgotrajen postopek priprave novinarja na posamezno tematiko in iskanje primernih sogovornikov. Priloga E in Priloga F prikazujeta izsledke opazovanja z udeležbo in prispevke o socialnem problemu, ki ga obravnavam v svojem delu.

Pogosto se zgodi, da se dogodek odvije, socialni problem nastane, mediji nato o tem poročajo, še bolj zaželeno pa je, da novinar sam poišče zgodbo na temo, ki mu jo določi urednik. Ta način je bil prisoten pri iskanju zgodbe o socialnem problemu, ki ga obravnavam. Dnevni urednik, ki je bil hkrati tudi odgovorni urednik, je na jutranjem uredniškem sestanku novinarki, meni, določil nalogo, da najdem zgodbo o dolgih čakalnih vrstah za operacije. Poiskati sem torej morala osebno zgodbo, prek katere bi lahko predstavili problem dolgih čakalnih dob.

4.2.1 Iskanje zgodbe

Kot novinarka, zadolžena za iskanje zgodbe, sem poleg telefonskih klicev osebam, ki bi morebiti lahko čakale na kakšen operativni poseg, prošnjo objavila tudi na družbenem omrežju Facebook: da iščem osebo, ki že dolgo čaka na operacijo in je v čakalni vrsti. Na objavo se je odzval prijatelj, ki je poznal osebo, ki ne samo, da je čakala na zdravstveno oskrbo, temveč je imela tudi velike težave z zdravjem. Do težav naj bi, takrat mladoletnega fanta, pripeljala slaba zdravniška oskrba. Dobila sem telefonsko številko njegove matere in jo poklicala. Sama sem torej s pomočjo tretje osebe našla zgodbo s socialnim problemom, a samo zato, ker je oseba o svojem zasebnem socialnem problemu želela javno spregovoriti. Če bi težave skrivala in jih želela obdržati zase, tudi ljudje v njeni okolici zanje ne bi vedeli. Izrazila je namreč željo, naj kdo najde novinarja, ki bi stisko njenega sina in posledično celotne družine bil pripravljen razkriti javnosti.

4.2.2 Odločitev dnevnega urednika o obravnavi socialnega problema

Z informacijami, ki sem jih prejela v telefonskem pogovoru, sem se odpravila do dnevnega urednika in mu pojasnila okoliščine. Dnevni urednik je po slišani zgodbi odobril raziskovanje in objavo. Na kakšen način in v koliko zaporednih objavah je navadno vidno šele po prvem prispevku, zato te odločitve še ni podal. Po pogovoru z urednikom sem ponovno poklicala sogovornico in se dogovorila za snemanje. Dnevni urednik je odobril objavo in poročanje šele po opravljenem telefonskem pogovoru, ko sem izvedela, kaj je problem, kje je vzrok, za koga gre, koliko časa se težave kopičijo in koliko je stara oseba. Želel je torej vedeti čim več informacij o zgodbi in podrobnosti ter odločitve, o katerem socialnem problemu in zgodbi se bo poročalo, ni povsem prepustil novinarju.

4.2.3 Poročanje o socialnem problemu

Dan po telefonskem pogovoru sem odšla do družine in s pogovorom začela raziskovati osebno zgodbo in pridobivati informacije. Čustva so tista, ki jih je pri obravnavi takšnih tem treba brzdati, sicer lahko prehitro pride do subjektivnega poročanja. Na domačem naslovu, na željo sogovornice, se, preden začnemo s snemanjem in z beleženjem izjav, o problemu pogovoriva sami, na štiri oči. Na ta način novinar navadno izve veliko več kot bi, če bi okoli sedelo več oseb, vpletenih v problem ali ne. S solzami v očeh, s toplim stiskom roke in prijaznim pozdravom me na vratih pričaka mati. Njene besede sem skrbno beležila, nato pa sva skupaj izluščili najpomembnejše informacije, da bo problem razumljiv kar se da najširšemu krogu gledalcev. V kuhinji je bila za jedilno mizo zbrana vsa družina, ki je želela poslušati izjave med snemanjem, a izjavi sta podajala samo starša bolnega fanta. Skozi celotno zgodbo sta vsako svojo trditev podprla z dokumenti, ki sta jih dovolila posneti s kamero, kar pomeni, da sta se starša odločila razkriti identiteto in vse osebne dokumente, zdravstvene izvide svojega bolnega fanta, kar pa ne pomeni, da se novinar in urednik lahko o objavi strinjata. Še posebej ob dejstvu, da se je mati med snemanjem večkrat čustveno zlomila, zajokala, tako da je zgodba dobila takoj dosti bolj čustveno noto, kot je sprva pričakoval urednik. Poleg dokumentov in osebnih izvidov sva s snemalcem dobila vpogled v sobo bolnega fanta, mati je odobrila snemanje tudi te.

Ko sem se vrnila v redakcijo, sem o pridobljenih informacijah poročala uredniku in dobila odobritev, naj pripravim prvi prispevek od več sledečih si. Po objavi minuto in 40 sekund

dolgega prispevka (povprečna dolžina televizijskega prispevka je 1.30), v katerem sta nastopala oče in mati ter v katerem smo z osebnimi podatki, imenom in video materialom razkrili identiteto takrat skoraj 19-letnega fanta, se z urednikom dogovoriva, da se bom v naslednjih dneh posvečala samo tej zgodbi in pridobivanju informacij o ozadju, ki je pripeljalo do težav. Opravila sem več telefonskih pogovorov z nekaterimi dotičnimi osebami, ki so sodelovale pri zdravljenju, a niso želele javno spregovoriti pred kamero, so mi pa zato podajale nove informacije, ki so me tretji dan po objavi prvega prispevka pripeljale do osebe, ki naj bi po besedah staršev prva naredila napako, ki je pripeljala do fantovih težav. Otroška osebna zdravnica na začetku sicer ni želela sodelovati, a ker je urednik vztrajal, da moram dobiti njen odziv, sem se odpravila do nje in dobila želeni odziv. Dobila sem njeno izjavo, torej izjavo prve osebe, ki je v celotnem postopku iskanja zdravniške napake bila po besedah staršev tista, ki je njenega sina z napačno postavljeno diagnozo popeljala v težave. Urednik je bil tudi s tem prispevkom, ki mu je namenil sedem sekund več, zadovoljen in je želel, da zgodbi sledim in najdem vzrok za nastanek zdravstvene težave. Že naslednji dan sem ob iskanju ustreznih sogovornikov dobila informacijo, da je v UKC Ljubljana novinarska konferenca, na kateri bosta govorila dva zdravnika (imena je potrdila mati na podlagi zdravniških izvidov in dokumentov bolnega fanta), ki sta podpisovala dokumente in odločala o zdravljenju fanta. Ker se je urednik iz preteklih izkušenj zavedal, da uradne izjave o posameznem, konkretnem primeru od zdravstvene stroke ne bom dobila, niti ločeno niti ne na novinarski konferenci, se je strinjal, da je novinarska konferenca priložnost, da dobim odziv obeh zdravnikov. Ob koncu tiskovne konference, ko smo dobili besedo novinarji, sem zdravnici zastavila vprašanja, na katera je odgovorila zelo površno in skopo. Drugega zdravnika sem spraševala po tiskovni konferenci na hodniku, snemalec je najin pogovor posnel, urednik pa odobril objavo vseh posnetkov, tudi neuradnih izjav. Prispevek z izjavami zdravstvene stroke je trajal minuto in 50 sekund, saj sem z vsakim prispevkom dobila več informacij, ki so bile pomembne; urednik se je tega zavedal in vsakič odobril daljši prispevek o socialnem problemu. Že naslednji dan sem se, po predhodnem telefonskem dogovoru, dobila z odvetnico bolnega fanta. To kaže na neverjetno odzivnost tistih, ki so želeli fantu pomagati. Pojasnila je, katere pravice so bile kršene njeni stranki, bolnemu fantu. K njej so me napotili fantovi starši. Prispevek, četrti zapovrstjo, je vseboval samo njene pojasnitve in je presegel dve minuti (2.05). V njem sem pojasnila vse pravice, ki so bile kršene fantu pred zdravljenjem, med in po njem. Dogajanju sem ves čas sledila tako, da sem bila v navezi s starši in z odvetnico. Vsega dogajanja nismo sproti objavljali, saj bi gledalce lahko s tako težko temo, ki je poleg vsega osebna in vključuje poročanje o ranljivi skupini, mladoletniku, prehitro odvrnili od sledenja poročanju.

4.2.4 Odkritje podobne in sorodne zgodbe med poročanjem o socialnem problemu

Po intervjuju z odvetnico me je ta ves čas obveščala o odzivih vpletenih institucij, ki so se vedno bolj zapirale in od poročanja dalje niso želele več komunicirati niti s starši niti z odvetnico. Zato se je odločila, da mi razkrije še en podoben zdravstveni primer. Pojasnila je sicer, da se je predhodno dogovorila z družino vpletene deklice. Tudi tu gre za zdravstvene težave mlade osebe, ki ji slovensko javno zdravstvo ni ustrezno pomagalo oziroma je niso zdravili na ustrezen način. Sporočila mi je, da so pripravljene javno spregovoriti. Približno dva tedna je trajalo, da smo se dogovorili za snemanje. V informativni oddaji Planet Danes je urednik odobril objavo te druge zgodbe, ki sem jo odkrila, in sicer je prispevku namenil tri minute in 23 sekund. Najdaljši prispevek o tej socialni zgodbi. Čeprav bi voditelj rad spremljal dogajanje obeh zgodb, se je dnevni urednik odločil, da naredimo premor, da ne bi slučajno pri gledalcih sprožili napačnega učinka. Želeli smo jim torej podajati informacije o zdravstvenih težavah in kako jih rešiti, ne samo poročati o težavah in stiski ljudi ter na gledalce pritiskati s čustveno obarvanimi zgodbami, s katerimi se sicer lahko poistoveti skoraj vsak, zaradi česar imajo na gledalca takšne zgodbe še toliko večji vpliv.

Po 18 dneh od zadnjega poročanja o zdravstvenih težavah, s katerimi se spopada fant, smo objavili prispevek o zdravstvenem problemu deklice. Šele zdaj so se na zgodbo bolnega dečka začeli odzivati ljudje in pisali elektronska sporočila z vprašanjem, kakšno je njegovo zdravstveno stanje. V prispevkih smo ga sicer kazali, a poskušali čim manj, zato nismo kazali žive slike, saj se ni želel posneti, ampak le skupinsko fotografijo rokometnega moštva, za katerega je igral. Odgovorne osebe, zdravniki, ki so bili do zdaj javno izpostavljeni, se na poročanje niso odzivali. Po treh tednih od objave zgodbe o deklici smo objavili še 1.26 minute dolg prispevek o tretjem zdravniku, ki še vedno zdravi fanta; ta je sam želel javno spregovoriti o problemu. Njegov kontakt sem dobila od fantovih staršev, saj jim je povedal, da bi rad pomagal. V tem prispevku smo prvič pokazali tudi fotografije bolnega fanta, ki so razkrivale njegovo bolezensko fizično stanje in za gledalca niso bile neprijetne, a so zelo nazorne, zato smo se njihovi objavi v nadaljevanju izogibali. V slabem tednu sem se dogovorila za snemanje s tretjim zdravnikom, ki zdravi fanta in ki je želel pokomentirati bolezenske znake, ki jih kaže fant. Začeli so se pojavljati odzivi na poročanje. Fantovi starši so mi sporočili, da so z UKC Ljubljana klicali zdravnika, ki je zadnji spregovoril – bolnega fanta je zdravil na zasebni kliniki –, da ga bodo tožili, če bo govoril proti javnemu zdravstvu. Zato se je odločil, da pred kamero

ne bo več komentiral stanja fanta, ki se v času poročanja zdravi pri njem in ne pod nadzorom javne zdravstvene stroke. Od UKC Ljubljana sem poskušala dobiti odziv, uradni odgovor, zakaj fanta, po besedah tretjega zdravnika, niso ustrezno zdravili, zakaj niso preverjali njegovega zdravstvenega stanja na način, kot je to storil zasebnik, kdo je tisti, ki je o tem odločal ... A uradnega odgovora nisem dobila. Od takrat dalje nismo več poročali o primeru, saj nisem dobila nobenega uradnega odgovora od nobene vpletene osebe, saj so se po poročanju vsi zaprli za javnost, medtem ko so do staršev nastopali dosti bolj prijazno. Tik pred objavo šestega prispevka so fantu odobrili zdravljenje v tujini, kar so pred poročanjem že brez pojasnila zavrnili. A ker je bil fant v zelo slabem zdravstvenem stanju, v tujino ni bil sposoben odpotovati. Čeprav je šlo za dobro novico, smo o tem poročali, a le na kratko, z novico in ne z daljšim prispevkom, kot smo o primeru poročali do zdaj.

4.2.5 Sledenje socialnemu problemu po zadnjem prispevku

S starši, z odvetnico in zasebnim zdravnikom sem bila ves čas v stiku, poročali so mi o njegovem stanju in stanju postopkov, ki bi mu omogočili zdravljenje v tujini. Skoraj polne štiri mesece po prvem poročanju je fant zaradi slabega zdravstvenega stanja, ki se ni več drastično izboljšalo, umrl. Dnevni urednik je odobril moj predlog, da pripravimo prispevek, saj je šlo za našo zgodbo, ki smo jo ves čas spremljali. Odpravila sem se do njegovih prijateljev, soigralcev, trenerjev, sorodnikov, učiteljev, ki so spregovorili o fantu, težav, s katerimi se je spopadal, in zdravstvene stroke se v tem zadnjem prispevku, ki je bil dolg 1.35 minute, nisem vključevala. Po objavi prispevka sem dobila kar nekaj elektronskih sporočil gledalcev Planet TV, ki so pisali že med samim poročanjem, z upanjem, da je fant bolje, in želeli, da izrečem sožalje njegovim staršem. Od državnih institucij, ki so obravnavale primer, ni bilo nobenega odziva. Mati bolnega fanta se za sinovo pravico še vedno bori po sodiščih, tudi s strokovnjaki iz tujine. Poročanje o problemu je pripomoglo k hitrejši obravnavi zdravljenja v tujini, a je žal zaradi fantovega zdravja že bilo prepozno.

Pravica javnosti do obveščenosti je pri poročanju o tem problem prevladala nad pravico posameznika do zasebnosti. Čustva so bila na željo urednika vključena, a v manjši meri. Uredniki komercialnih televizij, ki niso posredno vpleteni v poročanje o zgodbi in ne poznajo oseb, o katerih se poroča, pogosto – torej povsem objektivno – stremijo k čim večji prisotnosti čustev. A novinar, ki pozna osebe in je proučil ozadje, ve, da pretirano poročanje o osebah, ki

so v hudi čustveni stiski in težkem stanju ni potrebno, saj je že sama zgodba o socialnem problemu posameznika dovolj čustveno obarvana. Prav tako smo na željo staršev pokazali fotografije bolnega fanta, čemur je zdravnik, ki ga še zdravi, sicer nasprotoval, a ker smo govorili o problemu, ki je nastal zaradi neustreznega zdravljenja, in smo gledalce želeli opozoriti na pravice vsakega posameznika, smo fotografije pokazali, vendar ne pogosto. Zato tudi menim, da sem kot novinarka upravičeno razkrila identiteto bolne osebe in preostalih oseb, ki so bile del postopka zdravljenja (zdravniki, starši, prijatelji, sorodniki, odvetnica, trener, profesorica), in ni šlo za neupravičen poseg v zasebnost.

4.3 DAYEV MODEL MORALNEGA PRESOJANJA

Posebno pozornost mora novinar zato posvečati posamezniku. Še posebej, kadar poroča o njegovem zdravstvenem stanju, toliko bolj, če gre za javne osebnosti (Poler Kovačič 1997, 193). Podobno meni tudi Day (v Poler Kovačič 1997, 193), ki sklepa, da so dejstva o našem zdravstvenem stanju eno najbolj skrbno varovanih področij zasebnosti. Zato se, podobno kot Poler Kovačičeva (1997, 193), tudi sama sprašujem, ali je pravica javnosti do obveščenosti o posamezniku, ki ni javna oseba, pomembnejša od pravice posameznika do zasebnosti, še posebej, če gre za uporabne informacije o slovenskem zdravstvenem sistemu. To je bilo vprašanje, ki sem si ga zastavila, že preden sem o primeru začela poročati, in ta primer bo predmet študije primera, ki jo bom podrobneje analizirala.

4.3.1 Socialno-zdravstveni problem, ki je postal javen

Kritično razmišljanje o moralni dilemi je ena od novinarjevih osnov, da je sposoben kritično razmišljati (Poler Kovačič 1997, 221). Takšno razmišljanje namreč poganja mehanizem moralnega presojanja in nas vodi od refleksnih odzivov k razumskim odločitvam (Day v Poler Kovačič 1997, 221).

Medtem ko nekateri mediji upoštevajo načelo etičnega poročanja, pri katerem je osnovno vodilo zaščita človekovih pravic in svoboščin, obstajajo tudi mediji, ki to zavestno kršijo. Da se mi v nadaljevanju novinarskega dela to ne bi zgodilo, sem se odločila, da primer presojanja po Dayevem modelu predstavim z analizo sedmih televizijskih prispevkov, ki sem jih pripravila sama. Sodeč po teoretskih predpostavkah je, ne glede na to, da se je oseba sama odločila javno spregovoriti o svojih osebnih težavah, novinar tisti, ki mora sam presoditi, ali je etično in moralno dopustno poročati o zadevi.

1. OPREDELITEV SITUACIJE

Opis dejstev:

Planet TV je poročal o takrat 19-letnem fantu, ki se je že pet let boril z neznano boleznijo, javno zdravstvo pa ga na zdravljenje v tujino ni želelo napotiti, češ da v Sloveniji še ni izkoristil danih možnosti. Vsi pregledi, bilo jih je zelo malo, ki jih je opravil, so kazali na znake okvare delovanja notranjih organov, a zdravniki so ga od samega začetka zdravili kot psihičnega bolnika z anoreksijo, zato niso sproti zdravili težav, ki so se pojavljale v posameznih telesnih, za življenje pomembnih, notranjih organih. Njegova mati se je pravico odločila iskati na sodišču in hkrati želela, da je o napakah, ki so se dogajale med zdravljenjem njenega sina, obveščena tudi javnost.

Identifikacija načel in vrednot:

- Pravica javnosti do obveščeniosti.
- Pravica posameznika do zasebnosti, še posebej na področju osebnega zdravstvenega stanja.

- Resnicoljubnost oziroma profesionalna dolžnost neprikrivanja relevantnih informacij.
- Pravica do poštene obravnave vseh vpletenih.

Ugotovitev etičnega problema ali vprašanja:

Ali je televizija upravičeno razkrila identiteto zdravnikov, domnevno odgovornih za izredno zdravstveno stanje fanta, ali gre za neupravičeno poročanje o zdravstvenem problemu?

2. ANALIZA

Tehtanje tekmujočih načel in vrednot:

- Pravica javnosti do obveščenosti: javni zdravstveni sistem oziroma storitve javnega zdravstva so javno področje in delovanje mora biti ves čas transparentno; prav je, da ljudje, ki so uporabniki javnih zdravstvenih storitev, vedo, kaj se dogaja v sistemu, katerega storitve sami uporabljajo, in da so vnaprej obveščeni o tem, kje naj bodo pazljivi, da se ne bi tudi njim zgodilo podobno; za lažje pojasnjevanje okoliščin mora javnost izvedeti tudi določene osebne podatke o fantu, ki je imel težave.
- Pravica do zasebnosti: zdravstveno stanje posameznika je njegova zasebna stvar, del osebne intimne in širša javnost nima pravice vpogleda vanjo. Gre za zasebnost v najožjem pomenu besede.

Upoštevanje zunanjih dejavnikov:

- Objavo sta želela mati bolnega fanta in on sam. Ona je na sinovo željo prišla v stik s televizijo in sama izrazila željo, da javnost izve, kaj se dogaja.
- Problem/zgodba je bila objavljena v komercialnem mediju, na komercialni televiziji, kjer gledalci pričakujejo poseganje v zasebnost, razkrivanje podrobnosti in ozadja o problemih in težavah »malega človeka«, ki ga je doletela nesreča. Komercialni mediji stremijo k večji gledanosti s senzacionalističnim poročanjem in meje segajo širše kot pri javni televiziji.
- Zdravniki so ljudje in so zmotljivi. Ker se njihove napake tičejo vseh državljanov oziroma oseb, ki imajo pravico do javnega zdravstva, je prav, da jih novinarji obravnavamo kot

enakovredne preostalim, torej to niso osebe, ki bi morale uživati posebno zaščito ali bi morale celo biti nedotakljive.

- Novinarska komunikacija v zdravstvu ima močan vpliv na zdravje ljudi, na zavedanje in vedenje o tem, kaj lahko sami storijo za svoje zdravje, kje lahko najdejo prave odgovore in kam naslovijo svoje pritožbe.
- Zakonodaja glede poseganja v zasebnost, povzročanja duševnih bolečin, vpliv na nadaljevanje dela in kariere.
- Navodila novinarskega kodeksa (pazljivost pri omembi imen in objavi slik storilcev, žrtev ter njihovih svojcev v poročilih o nesrečah in predkazenskih postopkih; pazljivost pri objavi informacij, ki vsebujejo hude obtožbe, poskušati pridobiti odziv tistih, ki jih te informacije zadevajo, poročanje o občutljivih področjih zasebnosti, uravnoteženost, objava pomembnih informacij, ki jih novinar zbere idr.).

Pregled dolžnosti do soudeležencev:

- Do javnosti: ima pravico, da je obveščena o delovanju javnega zdravstva, ali so odločitve zdravnikov v prid bolnikom in ali so odločitve sploh proučene na način, da zadostijo zakonskim podlagam.
- Do oškodovanca: ima pravico, da je obveščen in da izve odgovore odgovornih, če mu jih brez posredovanja medijev ne želijo podati. Gre za javno ustanovo, ki mora svoja stališča znati pojasniti.
- Do oškodovanca kot osebe: ima pravico do zasebnosti glede svojega zdravstvenega stanja.
- Do staršev oškodovanca: imajo podobne pravice kot oškodovanec, da izvejo tudi, kaj se dogaja z davkoplačevalskim denarjem.
- Do zdravstvenega osebja kot oseb: imajo pravico do zasebnosti, do razkritja njihovih osebnih podatkov in razkritja hudih obtožb, ki se tičejo konkretnih primerov.
- Do zdravstvenega osebja kot povzročiteljev slabega zdravstvenega stanja oškodovanca: pridobiti njihovo mnenje in pojasniti okoliščine z obeh stališč. Pridobiti pomembne informacije, ki so javnega značaja.
- Do sebe kot osebe in do svojega profesionalnega novinarskega poslanstva.

Pretresanje uporabnih etičnih teorij:

Deontološki pogled:

Vzpostavljen je upravičen javni interes za objavo problema, novinarjev motiv je utemeljen, pravica javnosti do obveščenosti je močnejša od pravice zasebnosti zdravstvenega osebja, saj gre za informacije javnega značaja z namenom opozoriti javnost na napake, ki bi lahko doletele tudi njih, in na podrobnosti, ki lahko preprečijo nastanek podobne situacije. Novinar domneve potrjuje z dokumenti, ki jih tudi pokaže širši javnosti in utemelji z izjavami stroke. Lahko bi šlo za afero, a ker je v igri zdravje mladega človeka, to nikakor ne more upravičiti sredstva za doseganje višje gledanosti, kar se pogosto rado zgodi na komercialnih televizijah. Prav tako ni prisotnih veliko čustvenih prizorov, kot so solze, jok, žalost, gre za prikazovanje dejstev, utemeljenih trditev in resničnih pripovedovanj. Zdravstveno stanje je eden najglobljih delov človekove zasebnosti, v katerega ni dovoljeno posegati brez človekovega soglasja, a ker je novinar imel tako dovoljenje mlade osebe, ki ni več mladoletna, in kljub temu dovoljenje njegovih staršev, je poročanje o zdravju utemeljeno. Prav tako je prav, da je novinar želel pridobiti mnenje in odgovore stroke, ki pa jih zaradi strokovne zaprisege ni mogel pridobiti na uradni način. Na način, kako je po neuradni poti dobil informacije, je gledalca vnaprej opozoril in pojasnil, zakaj se je poslužil neuradne poti; ker je šlo za pravico javnosti do obveščenosti, je tudi ta način poročanja utemeljen. Z načinom podajanja informacij in s sporočanjским procesom novinar ni kršil dostojanstva nobene vpletene osebe, potreba javnosti, da je o podrobnostih primera obveščena, pa je prisotna.

Teleološki pogled:

Obvestiti javnost o problemu je odločitev, s katero je novinar proizvedel najboljše posledice. Če o primeru ne bi poročal, fant, ki je že, preden se je pojavil v javnosti, dobil zavrnjeno prošnjo za zdravljenje v tujini, ne bi dobil druge možnosti za obravnavo in nato odobreno zdravljenje, torej po posredovanju televizije in novinarja. Poleg njega je v boljšem položaju tudi javnost, saj je bila obveščena o tem, kje pogosto prihaja do napak pri obravnavi bolnikov; novinar je tako podučil javnost, kako se v takem primeru odzvati. Edine osebe, ki bi jim morebiti s poročanjem lahko škodil, so zdravniki, a ker delujejo v javno dobro, morajo javno odgovarjati za svoja dejanja, kar pomeni, da odgovarjajo tudi za napake, če so te utemeljene in dokazane. Škoda, ki bi jo novinar lahko povzročil fantu in/ali njegovi družini, ko jih je pokazal javnosti, pa je zanemarljiva, saj ne gre za finančne ali materialne težave, ki bi morda lahko povzročile neprimerno vedenje do prizadetih s strani sosedov ali okolice. Gre namreč za osebo, ki je bila oškodovana, ki jo sosedje, znanci, prijatelji poznajo, in novinar ne razkriva ničesar, kar ti že ne bi vedeli. Poleg tega gre za nastanek situacije, ki jo je povzročilo javno zdravstvo, zato bi, četudi

bi novinar nehotе prizadel kogarkoli od zdravstvenih uslužbencev, morali sami odgovarjati za posledice objavljene zgodbe, saj so oni tisti, ki so povzročili ta problem. Gre torej za obveščенost javnosti o ravnanju, ki je bilo sporno z zdravstvenimi zaprisegami, in ta pogled se sklicuje samo na pozitivne posledice objave. Toda če vnaprej ne bi poznali razpleta o zdravljenju fanta, bi mu morda lahko novinar s svojim poročanjem tudi škodil. Vnaprej se namreč ne da predvideti posledic dejanja. Zdravniki bi lahko, namesto da so ob drugi vložitvi prošnje za zdravljenje v tujini, prošnji ugodili, to zavrnili in se do fanta začeli obnašati povsem negativno. A ker gre za javne uslužbence in se zavedajo, da je problem že bil posredovan javnosti, lahko iz tega sklepamo, da si česa takšnega ne bi dovolili storiti.

Zlata sredina:

Zdravnikov in preostalega vpletenega zdravstvenega osebja ne bi identificirali, prav tako ne bi razkrili identitete fanta in njegove družine; osredotočili bi se na samo zgodbo, posledice ter možne rešitve. A ker novinar ne ve, kam bodo razkritja peljala in kako se bo zgodba v nadaljevanju odvijala, zapletala in razpletala, ne vem, ali so razkriti podatki o konkretnih osebah na začetku že pomembna informacija, na kateri lahko v nadaljevanju gradi zgodbo. Prav tako bi novinar lahko izpustil prikazovanje fotografij bolnega fanta, ki so samo še bolj nazorno prikazale že tako nazorne številke, ko je bilo govora o tem, kako suh je in kakšno je njegovo telesno stanje. To bi lahko novinar izpustil in fotografije zaradi senzacionalističnega pridiha odstranil, a ker je bila želja družine in fanta, da ljudje vidijo, kaj to, kar oni opisujejo z besedami, pomeni, se je novinar odločil za objavo, saj gre vendarle za medij, kjer je slika pri prikazovanju podatkov in opisovanju dogodka, zgodbe, situacije obravnavana prednostno. Viri informacij so ves čas razkriti in tudi sami navajajo razloge, tako da so bile vse informacije, o katerih je novinar poročal, sproti preverjene pri dotičnih in odgovornih osebah.

Tančica nevednosti:

Pravičnost je po Rawlsu (1971, 3 v Poler Kovačič 2005b, 211) »prva vrлина družbenih institucij«, zato je pravična obravnavа vsakega bolnika prva dolžnost in skrb javnih zdravstvenih institucij. Ne vemo, kdo smo lahko – zdravnik, sorodnik zdravnika, odvetnica, oškodovani bolnik, mati ali oče bolnika, mladoletna oseba s podobnimi ali še hujšimi zdravstvenimi težavami ... Strinjali se bomo, da je prav, da je prevladala pravica javnosti do obveščенosti in da je javnost seznanjena z dogajanjem o napakah v javnem zdravstvu. Objava imen in priimkov, identitete vpletenega zdravstvenega osebja ali bolnega fanta ne bi bila relevantna, če kažemo dotične konkretne ustanove, kraj, od koder prihaja fant, kje se je zdravil,

kje živi. Posploševanje, da so vsi zdravniki bolnišnice ali zdravstvenega doma ravnali napačno ali neustrezno, je neprimerno, prav tako ne bi bilo verodostojno, če bi identiteto vseh prikrivali, saj bi to pomenilo, da bi si novinar lahko dejstva izmislil, prav tako tudi sogovornike, katerih identiteta bi ostala nerazkrita.

3. ODLOČITEV

Vse etične teorije upravičujejo objavo osebnih podatkov vseh vpletenih. Tako prizadetega, oškodovanega bolnega fanta kot zdravstvenega osebja, ki je povzročilo to situacijo, in mora za posledice tudi samo odgovarjati. Kvečjemu bi se novinar lahko odrekel prikazovanju fotografij o zdravstvenem, fizičnem stanju mladega, a ne mladoletnega bolnika. Objavi se ne odrečemo, saj ni etično sporna.

4.4 TEŽAVE IN DILEME OB POROČANJU O SOCIALNEM PROBLEMU

Kaj torej objaviti in česa ne, se uredniki odločajo glede na to, koliko škode lahko osebi, o kateri poročajo, povzročijo, glavno vodilo pri odločitvi pa je »knjižica z navodili«, ki sta jo pripravila DNS in Policija, kar je pravzaprav izveček magistrskega dela *Vpliv medijev na osebne pravice* Mitje Zdravca (2014), ki je predavanje ob pomoči sodelavcev tudi vodil. V zaključku svojega magistrskega dela zapisal, da se »prispevki tiska iz obvestil o pomembnih družbenih dogodkih, ki jih varuhi javnega interesa posredujejo javnosti, vedno bolj spreminjajo v prispevke, ki so namenjeni zabavi in niso ravno verodostojni povzetki resničnih dogodkov. Višanje naklade in dobičkov se dosega s senzacionalističnim poseganjem v osebne pravice« (Zdravec 2014). Kar je skrb vzbujajoč podatek, ki ob odgovorih obeh urednikov postane nekoliko milejši, saj se komercialnim medijem ob zavedanju odgovornih urednikov o teži, ki jo ti nosijo, morda le obetajo boljši časi ter kakovostnejše novinarstvo in novinarsko poročanje. Dilem o poročanju o zasebnosti otrok torej ni pri nobenem od urednikov, je pa bila nekoliko bolj kritična do poročanja sekretarka (Priloga C). Ta je namreč ob vprašanju, ali je prav, da novinarji razkrivajo dokumente, in kje je meja med zasebnim in javnim, povedala, da največ papirjev dobi od novinarjev (Priloga C), kar pomeni, da ljudje, ki želijo, da se o njih javno poroča, sami razkrivajo svojo zasebnost. A kot trdi sekretarka (Priloga C), »ti akti ne bi smeli biti objavljeni, dokler zadeve niso zaključene«.

Posebej je izpostavila vlogo odvetnikov, ki so navadno tisti, ki novinarjem dokumente predajajo; po njenem mnenju zaradi svoje kariere (Priloga C). Kot odgovor na njeno trditev sem podobno vprašala odvetnico, ki je zatrdila, da če bi svoje stranke – ki jih sicer res, če vidi, da medijska pozornost lahko pomaga pri reševanju socialnega problema, napoti k medijem – usmerjala k medijem le zaradi gradnje svoje kariere, bi primerov, o katerih je poročala televizija, imela mnogo več (Priloga D). Vprašala sem jo tudi o objavi podatkov otrok in mladoletnikov. »V takem primeru bi se lahko oglasila njegova mama, kar bi bilo povezljivo z otrokom, a bi lahko tudi 15-letnik soglašal z objavo fotografije. Sicer pa bi objavo dovolila brez možnosti, da se prepozna otrokova fizična identiteta,« je odgovorila odvetnica (Priloga D). Poleg tega stranko, ki se odloči, da gre v medije, prosi za podpis soglasja, »da lahko razkrijem tisto, kar mi dopusti«. Tako medijem razkriva podatke, za katere se je oseba strinjala, kar daje enak odgovor, ki ga je podala urednica B, da mejo med javnim in zasebnim medijem narekujejo ljudje sami. To lahko potrdim tudi z ugotovitvami opazovanja z udeležbo (Priloga E), ko sta mi starša sicer takrat 18-letnega fanta sama pokazala vse dokumente, ki so jih uspeli nabrati v celotnem trajanju zdravljenja, a sta za snemanje dovolila samo tiste, ki niso razkrivali podrobnosti, kot so imena in priimki zdravnikov, ki so fanta zdravili. Prav tako je mati (Priloga Č) v intervjuju na vprašanje, ali je ni bilo sram razkriti identitete bolnega otroka, sebe, celotne družine Sloveniji, odgovorila, da ko celotno situacijo premelješ in predelaš, veš, kaj je prav in kaj ne, postaneš močnejši, zaupaš vase in te ni sram ničesar več. »Mi smo kar spontano, kar smo tisti trenutek pred kamero želeli povedati, povedali. Pa saj te novinar usmerja in sam iz zgodbe izlušči bistvo,« je še povedala mati (Priloga Č). Kar odgovornost, kaj javnosti razkriti in česa ne, prenese na novinarja. Novinar je torej tisti, ki mora razsoditi, kateri so tisti podatki, dejstva, dokumenti in fotografije, ki jih javnost mora videti, da bo zadoščeno njeni pravici do obveščeniosti in hkrati poskrbljeno za pravico posameznika o zasebnosti ter da bo javnost dobila dovolj podatkov, iz katerih bo lahko sklepala o resničnem navajanju dejstev in razumevanju posameznega primera.

4.4.1 Meja med javnim in zasebnim na komercialnih televizijah

Ena od tem, ki me je v pogovoru z intervjuvanci zanimala, je meja med javnim in zasebnim oziroma v novinarski praksi na televiziji – kaj pokazati gledalcem o konkretnem primeru in česa ne.

Urednica B je prepričana, da »mejo med zasebnim in javnim postavi tisti, ki se hoče izpostaviti« (Priloga B). Še posebej, kadar gre za zgodbe o žrtvah, si jo te same postavijo in mediji jo preprosto morajo spoštovati. Odvetnica (Priloga D) pa meni, da bi morala biti načelna usmeritev novinarjevega poročanja – »predstavi problematiko«. Ob navajanju pomembnih dejstev za oris problema se odgovori o tem, kaj objaviti in česa ne, pokažejo sami (Priloga D). Tako urednik A kot urednica B sta ob omembi javno/zasebno sama izpostavila otroke kot najranljivejšo skupino, pri kateri meje ni (Priloga A in Priloga B). Prav tako je poročanje o socialnih problemih, v katere so vključeni otroci, sama izpostavila sekretarka (Priloga C). Opozarja na dejstvo, da če medij pokaže starša, so tudi otroci prepoznavni v okolju, in da ni dovolj, da se samo otrok ne izpostavlja. Pove, da so otroci v še večji stiski, ko starši spregovorijo, v kakšnih razmerah živijo, zato meni, da bi mediji in centri za socialno delo na tem področju lahko skupaj še kaj izboljšali. »Za otroke je treba narediti maksimalno, kar lahko, zbirati sredstva, ne vem, kaj vse, a vendar na nek način zaščititi vso družino,« izrazi prizadevanje in opozori, da se starši, ko se že v takšni stiski, da se po pomoč obrnejo k medijem, vedno ne zavedajo, kaj vse javna objava lahko prinese (Priloga C). Sekretarka meni, da na tej točki mediji prevzemajo odgovornost. Da razkrivanje identitete, fotografij, dokumentov in osebnih podatkov ni upravičljivo, se strinjata oba urednika (Priloga A in Priloga B). Poleg tega sta oba opomnila na predavanje, ki ga je Društvo novinarjev Slovenije v sodelovanju s Policijo pripravilo za vse slovenske medijske hiše. S knjižico so opozorili na posebno pazljivost in pozornost, ki jo morajo mediji posvečati otrokom, še posebej, če gre za žrtve. »V njej je zapisano, kako se moramo novinarji obnašati. Kaj lahko delamo in česa ne,« je pojasnil urednik A, urednica B pa je na poročanje in razkrivanje podatkov o otrocih še dodala: »Da jim ne narediš škode, ko razkriješ njihovo stisko« (Priloga B). Ob tem je urednica B opozorila še na poročanje o projektu Botrstvo: »Težko je poročati, ker so ljudje v zgodbah nastopali v 'kapucah'. Če ljudje (gledalci, op. A. K.) ne vidijo obraza, se empatija ne razvije dovolj dobro, da bi darovali več denarja.« Urednik A je spomnil na trenutno aktualno temo o koroških dečkih in bil prepričan, da ne samo njemu, ampak tudi nobenemu slovenskemu novinarju na kraj pameti ne pade, da odšel iskat ta dva dečka in jih pokazal na televiziji (Priloga A).

4.4.2 Časovna stiska in problem poglobljenosti poročanja

Oba urednika (Priloga A in Priloga B) sta se strinjala tudi z dejstvom, da uredniki in novinarji ne »skočijo« več za vsako osebno stisko, zgodbo, ki bi jo ljudje želeli razkriti javnosti, in da se

lahko novinar, če ozadja ne razišče dovolj dobro, »zelo hitro opeče« (Priloga A). A da obstajajo primeri, ko časa za temeljito raziskovanje preprosto ni. Kot primer urednica B navaja poplave na Tomačevem in deložacije: »Kličejo, pridite, pridite! Ti letiš tja in nimaš časa preveriti ozadja, kaj se dogaja. V takšnih primerih je najtežje« (Priloga B). Ravno ob vedno večjem zavedanju, znanju in izkušnjah se število tožb zaradi razkrivanja osebnih podatkov zmanjšuje (Priloga A in Priloga B). Zavedajo se, kaj je pomembno, da javnost izve, in kaj je tisto, predvsem oba poudarita otroke, kar za razumevanje zgodbe ni pomembno. Urednica B ob tem še doda, da si več svobode pri razkrivanju osebnih podatkov privoščijo pri kršiteljih. Pri tem se namreč zavestno odločajo, da razkrijejo njegove osebne podatke. Medtem ko urednik A trdi, da če že pride do kakšne tožbe, pride še vedno zaradi pomanjkanja znanja, ne zaradi namerne objave (Priloga A).

4.4.3 Zakaj javno spregovoriti o socialnem problemu?

Odgovor na prvo raziskovalno vprašanje, zakaj se ljudje odločajo javno spregovoriti o svojih socialnih problemih v medijih, sem iskala s pomočjo intervjujev. Z njimi sem lahko predstavila subjektivni pogled na dogajanje in dogodke ter predstavitev izkušenj posameznikov (Košir v Poler Kovačič in Erjavec 2005, 155), s katerimi sem govorila o razlogih, zakaj se nekdo poda pred kamero in javnosti razkrije, kje tiči vzrok za takšno ravnanje. Glavna sogovornica, s katero sva govorili podrobneje o vzrokih in nato tudi o učinkih izpostavljenosti medijev, je mati takrat bolnega, danes žal že preminulega fanta, ki sicer dovoli objavo svojih podatkov, ker želi, da se o primeru še naprej govori v javnosti, saj meni, da lahko z razkritjem svoje izkušnje pomaga drugim, a bom njene odgovore označila samo z oznako mati (Priloga Č). Ker ima mnogo izkušenj z ljudmi s socialnimi primeri tudi sekretarka (Priloga C), sem za mnenje vprašala tudi njo, o tej temi pa sem spregovorila tudi s preostalimi intervjuvanci (Priloga A, Priloga B in Priloga D).

Da te nekdo jemlje resno, da te nekdo posluša, da tvoj problem naleti na prava ušesa, da ti nekdo pomaga, da te odmev pripelje do jasnosti primera, so le nekateri od vzrokov, zakaj se je mati odločila javno spregovoriti o zdravstvenem stanju svojega otroka. Brez pozornosti televizije njihove pravice namreč niso bile uslišane, je pojasnila mati (Priloga F): »Prvič, ko smo dali vlogo za zdravljenje v tujini, so nam jo zavrnilo po hitrem postopku. Brez pojasnil, brez informacije, kdo je sestavljal konzilij, kdo je o tem odločal, ničesar. Drugič nam je uspelo. Z

mediji in s pomočjo odvetnika. Kar je zelo žalostno. Da mora vedno nekdo od javnih oseb nastopiti, da ti pomaga do nečesa, in ne tvoje pravice.«

O bolezenskem stanju sina sta v prispevku govorila oče in mati (Priloga F), saj je bil njun sin namreč že prešibak, da bi bil sam sposoben pojasnjevati vse okoliščine, a se je z objavo strinjal. Poleg tega je bil v času novinarkine prisotnosti na domu družine med snemanjem ves čas prisoten, je poslušal in dopolnjeval pričanje matere in očeta (Priloga E). A o tem, da bodo stanje slovenskega javnega zdravstva in njihovo ukrepanje ob tako hudi bolezni razkrili pred kamero, so se odločili skupaj. Problem so sicer najprej poskušali rešiti sami, a ker so bili neuspešni, so iskali zadnjo rešitev. »Kot posameznik nisi dovolj močan. Morda bi bilo bolje, da bi šli takoj v medije, bi prej kaj dosegli. Morda,« o morebitnem hitrejšem nastopu v javnosti razmišlja mati (Priloga Č). Pravi, da potrebe, da bi klicali še druge medije in jih prosili za objavo, ni bilo, saj so bili »dovolj uspešni« s pojavitvijo v enem mediju. Stvari so se namreč začele obračati na bolje oziroma so se postopki v javnem zdravstvu hitreje odvijali. »Jemali so te kot človeka, niso te poniževali, balo so se nas še naprej poniževati. /.../ Začeli so nas poslušati, brati izvide, kot jih je treba /.../ Vzeli so si čas zate, tistih 15 minut, ki jih prej niso imeli,« opisuje stanje in spremembe, do katerih je privedlo poročanje komercialne televizije (Priloga Č).

Po tem, ko se je mati prvič videla na televiziji, je bila zadovoljna, saj je videla to, kar je želela. »Da so se postavili na našo stran« (Priloga Č). Že po pogovoru z novinarjem, pravi, je čutila olajšanje, saj je dobila občutek, da končno lahko komu zaupa, da jo končno nekdo posluša; ob tem je dobila upanje, zadovoljstvo, da »bo zdaj le konec«. Ne obžaluje dejstva, da je šla v medije, še enkrat bi storila to, žal ji je le, da je šla prepozno, pojasni mati (Priloga Č). Moč, ki jo po besedah urednice B ljudje čutijo po nastopu pred kamero, je tisto, kar ljudi privlači, da se odločijo za razkritje pred javnostjo (Priloga B). Medij jim da moč, saj je samim nerodo priznati, da so v stiski, ker je družba tako naravnana. »Je to res skrajni izhod,« pove urednica B, podobno pojasni svoje mnenje tudi sekretarka (Priloga C). Zaradi tega, ker imajo mediji moč in ljudje upajo in verjamejo, da »če bodo o meni poročali, bodo ukrepali drugače. Ne naredimo ničesar drugače. Ne moremo se odločiti drugače, kot se,« doda sekretarka (Priloga C). Da je to izhod v sili, pove tudi odvetnica (Priloga D) in pojasni, da je po njenem mnenju 90 odstotkov takih, za katere je to »res skrajna sila«. Ob odločitvi, da gre v medije, »mora biti v res hudi stiski in nima več česa skriti«, opozarja odvetnica, ki ne pozna niti enega primera, da bi ljudje obžalovali, da so svoj problem razkrili javnosti. Ko se odločijo za ta korak, je novinar tisti, ki ima občutek,

koliko je oseba verodostojna, kako resnični so problemi. »Če novinar ugotovi, da bi bilo treba zadevo raziskati, mora najprej raziskati še drugo stran in okoliščine, šele potem – 'bum' – v javnost. Sem zagovornik tega, da je treba preveriti obe strani,« utemelji, zakaj podpira pojavljanje v medijih, a samo pod pogojem, da se novinar zadevi lahko posveti v celoti (Priloga D).

4.5 SOCIALNI PROBLEM V INFORMATIVNEM PROGRAMU NA KOMERCIALNIH TELEVIZIJAH

Ker je osnovna naloga informativnega programa na komercialni televiziji informirati ljudi (Priloga A), od katerih so komercialne televizije najbolj odvisne, saj jim prinašajo dobiček, morajo javnost informirati o stvareh, ki jo zanima. Kaj je njen trenutni interes, da izve, in če v določenem obdobju interesa javnosti ni oziroma je majhen, se morajo uredniki in novinarji še toliko bolj potruditi, da stvari, za katere menijo, da so zanimive, pripravijo na način, da bodo javnost kljub nezainteresiranosti zanimale (Priloga A). Da bi zadevo poenostavila, sem urednika A vprašala, kaj je torej glavno vodilo, o čem poročati; o stvareh, ki jih ljudje gledajo, ali o stvareh, o katerih bi bilo prav, da so obveščeni? »Vedno sem bil prepričan, da ljudje dobro vedo, kaj bi bilo zanje dobro, da izvejo. Mislim, da ljudi še kako zanimajo tiste stvari, za katere vedo, da lahko vplivajo na njihovo življenje,« je pojasnil interes javnosti urednik A. V interesu javnosti je, da čeprav spremlja informativni program na komercialni televiziji, ki se mora boriti za čim večjo gledanost, da se iz tega tudi kaj nauči. Delo in naloga komercialnih medijev ni samo obveščati, pravi urednica B, ampak tudi informirati, izobraževati, »edukativna funkcija je pomembna«, pomagati rešiti kakšen problem. »Smo watchdogi,« še doda urednica B, ko pojasni, da moramo mediji bdeti nad institucijami, da opravljajo svoje delo, kot ga morajo, »saj jih ljudje plačujejo prek davkov« (Priloga B).

4.5.1 Kdo odloča o objavi osebnih zgodb posameznikov s socialnimi problemi?

O tem, kaj se bo na televiziji gledalo, na koncu odloča odgovorni urednik (Priloga A in Priloga B). A do končne odločitve je nekaj tehtanja, premišljevanja in skupnega sodelovanja drugih ustvarjalcev informativnega programa. Urednik A pravi, da o tem odločajo gledalci in tisti »ljudje, ki znajo na televizijah dobro brati gledanost« (Priloga A). Novinar, ki živi na terenu, mora ugotoviti, kakšen je duh časa, kaj ljudi zares zanima in kaj jih ne. Urednik ne sme

»arbitrarno« odločiti, kaj bo šlo v eter. »Če arbitrarno odloča, sodeč po tem, kar on misli, da je dobro, kar njegovi prijatelji mislijo, da je dobro, kar ljubijo mislijo, da je dobro, potem je program slab. Če pa na podlagi tega, kar sliši od novinarjev, od svojih virov, in na podlagi tega, kar pripoveduje gledanost iz dneva v dan, potem je program v redu,« je povedal urednik A.

Ko se odloča o objavi zgodb s socialnimi problemi, je urednik A prepričan, da je treba objaviti tisto zgodbo, ki lahko »na kakršenkoli način spremeni ali pomaga ne samo družini ali posamezniku, ampak ima splošni motiv, ki ga lahko povemo na podlagi ene zgodbe«. Pojasni, da ni naloga televizije, da poroča in rešuje vse socialne zgodbe. »Ni naša naloga, da bi zamenjali državo. V nekaterih primerih smo lahko korektivna funkcija, nismo pa dobrodelna ustanova« (Priloga A). Odobri objavo tiste zgodbe, s katero lahko pride do zaključka, in ne, če ugotovi, da bo zgodba »izvisela v zraku in ne bo nihče imel nič od nje«. Prav tako tudi urednica B doda, da tistih zgodb, ki niso »bullet-proof«, ne objavi. Torej, če zgodba po preverjanju ne stoji kot resnična. »Saj se kdaj 'zaštrikamo'. Teh težav je ogromno. A potem bi lahko imeli vsak dan deset minut samo socialne zgodbe,« še doda. A to je odločitev odgovornega urednika, medtem ko urednica B pove, da se nekateri dnevni uredniki odločajo tudi na podlagi tega, »koliko se te ena zgodba dotakne«. Obstajajo namreč socialne zgodbe, za katere se takoj odločiš, da mora biti javnost o njih obveščena, vendar je ob vsem tem treba upoštevati tudi preostale dnevne dogodke. »Z osebnimi zgodbami je treba dobro in spretno pri gledalcih,« še opozori. Urednik A pa ugotavlja, da je država medije postavila v »nefer« položaj, ko mediji preprosto morajo sprejeti socialne težave, ki nastajajo, in se morajo odločati, o katerem problemu bodo obvestili javnost.

4.5.2 Čustva kot pomemben dejavnik objavne vrednosti

Čustva močno vplivajo na dožemanje osebnih zgodb, pravi urednik A. »Čustva – ljubezen, iskrenost – vplivajo. »Ljudje bodo dosti bolj verjeli ljudem, ki bodo govorili iz svojih izkušenj, kot birokratu, ki bo na pladnju recitiral zakone, po katerih je delal. A to samo po sebi ni dovolj. Tudi za gledanost ni dovolj. To, da dobiš pred zaslon nekoga, ki bo jokal, ne, ni dovolj,« pove urednik A na vprašanje, ali so solze, jok, žalost pomemben dejavnik pri odločanju o objavi zgodbe. Medtem ko urednica B trdi, da čustva so pomembna, a ponovno izpostavi čustva otrok (Priloga B). Zgodbe komercialnih televizij so povsod po svetu pripravljene na čustven način, da se gledalca dotaknejo. »Če niso patetične in če pokažeš, v kakšni stiski so res ljudje, v tem

ne vidim nič slabega. Če pa delaš to izključno zato, da sebi dviguješ ratinge, ne da bi s tem pomagal ljudem, je pa sprevrženo,« pojasni urednica B.

4.6 NAMEN IN VPLIV POROČANJA O SOCIALNEM PROBLEMU

Vsakodnevno dogajanje v Sloveniji lahko mediji predstavijo vsak na drugačen način. Različne zgodbe lahko javnosti predstavijo na različne načine. Da lahko eno zgodbo predstaviš kot socialni, politični ali »trač« problem, pojasni urednik A (Priloga A). »Odvisno od tega, na kakšen način se je lotiš. Če pa o socialnih težavah govorimo generalno gledano, govorimo o ljudeh, ki so se na kakršenkoli način zaradi kakršnihkoli razlogov znašli v neki zelo veliki socialni, materialni ali drugačni stiski,« pojasni pojmovanje socialnega problema (Priloga A). Urednica B socialne probleme opredeli sodeč na to, »kaj je trenutno aktualno«. Da so na komercialni televiziji nekaj časa poročali o otrocih, ki jim starši ne morejo plačati hrane v šoli, kot o socialnem problemu, v času krize so to bili ljudje, ki niso imeli službe, med socialne probleme opredeljuje tudi problem starejših v domovih, če si ne morejo plačati normalne oskrbe. Ponovno omeni tudi koroška dečka, da tudi takšna socialna stiska sodi med socialne probleme (Priloga B).

Glede na to, da v študiji primera obravnavam socialno stisko družine na področju zdravstva, me je zanimalo, kaj o zdravstveni socialni politiki menita urednika. Da ni celoten zdravstveni sistem možno opredeliti kot socialno problematiko, ampak bolj kot poročanje o težavah s čakalnimi vrstami, je poudaril urednik A, medtem ko je urednica B dodala, da socialni problemi niso vedno pogojeni samo s finančno stisko, ampak tudi z zdravstvenim stanjem. »Če je Slovenija socialna država, da bi morali imeti vsi ljudje enak dostop, ugleden dostop do zdravstva, šolstva, hrane, služb in tako naprej. Jaz na takšen problem gledam širše« (Urednica B, Priloga B). Ravno čakalne dobe so bile pri sicer drugem odgovornem uredniku, ne pri uredniku A, povod, da je prišlo do poročanja o socialnem problemu, ki je osnova obravnavane študije primera (Priloga E). Osebno zgodbo o nepravilnostih v zdravstvu sem našla ob iskanju zgodbe o osebi, ki že dalj časa čaka na zdravljenje. Dnevni urednik, ki je bil takrat tudi odgovorni urednik, je na jutranjem uredniškem sestanku dodelil nalogo najti osebo, prek katere bomo lahko predstavili sistemski problem dolgih čakalnih vrst (Priloga E).

Dobre in pomembne zgodbe s področja zdravstva so po mnenju urednika A tiste, »da vidimo, kaj se dela, in po drugi strani, da preprosto pokažemo, kako nekdo, ki nima denarja, ne more priti do operacije krčnih žil, in kako za nekoga, ki ima denar, to ni noben problem. Če najdeš takšno poanto, lahko s poročanjem o konkretnem človeku kaj spremeniš.«

4.6.1 Naloga novinarja ob poročanju o socialnih problemih

Poglavitna novinarjeva naloga je poročanje (Priloga A, Priloga B, Priloga C, Priloga D). A nekateri menijo, da ni samo to, da je naloga novinarja tudi iskanje odgovorov in rešitev. Urednik A meni, da mora novinar prek poročanja poiskati zaključek, konec zgodbe, da lahko pove, kdo je kriv za to, da se je socialni problem zgodil. Posebno pozornost mora novinar, po njegovem mnenju (Priloga A), posvečati primeru še pred javnim podajanjem informacij: »Kdaj boš ti zares ugotovil in povedal ljudem, kaj je do težave pripeljalo? Ker do socialnih težav nikoli ne pripeljejo samo zunanji vplivi, ampak lahko pripeljejo družinske težave, kakšen je človek po naravi, in ali je moja naloga sploh, da jaz vse to ljudem povem ali ne. Če ja, kako naj vse to sploh izvem?« Izpostavil je primer koroških dečkov, kjer novinar ne more vedeti, kaj je dejansko res. Ob tem urednik A ne vidi novinarjeve naloge, da bi moral opravljati nalogo socialne države oziroma njenih institucij in strokovnjakov. »Jaz nisem večji strokovnjak kot nekdo, ki je po izobrazbi psiholog, psihiater, socialni delavec. V takih trenutkih ne verjamem, da je naloga, da bi moral povedati, zakaj so ta dva fantka vzeli. Kaj je bilo v ozadju, kdo je kriv, so starši dobri, niso, kaj je res v ozadju dogodka. Ne vemo. To tudi ni naša naloga, da izvemo,« je jasen urednik A. Niti ni naloga novinarja, da izve celotno ozadje družine, ki ima socialni problem. Naloga novinarja je po njegovem mnenju samo, da poišče odgovore strokovnjakov posameznih strok in jim verjame. »Če meni varuh človekovih pravic v tej državi reče, da je prebral vse dokumente in da je ugotovil, da je to v redu, bom jaz to verjel,« je prepričan v verodostojnost nekaterih državnih institucij (Priloga A) in v to, da je posledica novinarjevega dela lahko reševanje problemov, ni pa to njegova naloga.

Urednica B pa meni, da je naloga novinarja, »da s tem, ko poroča o socialnem problemu, posamezniku pomaga« (Priloga B). Navaja primer medija, ki je poročal o dekletu, ki je poslalo ogromno prošenj za delo, a nobeni ni bilo ugodeno. Po poročanju medija o njenem socialnem problemu se je odzval človek in ji ponudil delo. »Pri socialni vedno, ko poročamo o kakšnem primeru, ljudje kličejo in želijo pomagati. Takrat sem najbolj vesela, ko se to zgodi,« pove

urednica B. Torej ne samo golo poročanje, temveč zavedanje, da s svojim poročanjem lahko pomagaš, to je naloga novinarja (Priloga A in Priloga B). A to je mnenje novinarske stroke. Strokovnjakinji s socialnega in pravnega področja (Priloga C in Priloga D) sta drugačnega mnenja, saj menita, da je novinarjeva naloga le golo poročanje (Priloga C in Priloga D). Sekretarka (Priloga C) meni, da bi novinarji, ki poročajo o socialni problematiki, morali poznati zakonodajo in vedeti, kakšne so zakonske podlage posameznih primerov. »Če to pokriva, če verjame človeku, da živi s sto evri, potem ga mora vprašati: Ste bili na CSD, ste dobili od države pomoč, kaj ste dobili?« S temi vprašanji novinar javnosti poda celovito informacijo in jasno zgodbo. Opozori na zgodbo, ko se je človek s socialnim problemom obrnil k medijem in moral nato »zamolčati« določene informacije, da je bila zgodba dovolj »solzava za objavo« (Priloga C). Poleg tega pri delu s socialno šibkimi ljudmi opazuje, da ti niso pripravljeni reševati problemov sami, ampak se neposredno po pomoč obrnejo k medijem. »S tem prevzimate del odgovornosti,« pove sekretarka, a opozori, da je na koncu vedno posameznik tisti, ki bo dolgoročno moral problem rešiti sam. »Je pa res, da mediji velikokrat pripomorete k hitrejši rešitvi,« še doda (Priloga C) in zaključi, da novinar sicer lahko pomaga človeku, ozavešča javnost o problemu in spreminja zakonodajo, a če to stori skupaj z institucijami, torej s sodelovanjem, je učinek lahko večji. A naloga novinarja naj ostane »korektno poročanje in ne prevzemanje odgovornosti za reševanje stiske«. Poudarja, da tudi institucije kdaj želijo kakšnemu posamezniku pomagati »prek svojih pooblastil«, vendar naletijo na težave: »Če je korektno sodelovanje, ni nobenih težav. Če pa to sodelovanje /.../ ni korektno, potem imamo vsi v sistemu težave«.

Reševanje težav kot glavno nalogo novinarja izključuje odvetnica (Priloga D), ki meni, da je naloga novinarja zbiranje informacij. »Informacije pridejo prav tudi v sodnih postopkih, do tega pa odvetnik pogosto ne more priti. Razen če bi najel detektiva in šel raziskovat. Zato je novinar tu koristno pomagalo. To je ena naloga. Druga pa je širjenje informacij, ozaveščanje ljudi, da v podobnih primerih ravnajo tako in tako,« pove odvetnica (Priloga D). A da s poročanjem pomaga pri reševanju problema, še posebej v zdravstvu, ki je njeno področje, pravi, da je »poslanstvo novinarja, da razišče čim več vzrokov«, ki so privedli do napake, saj je v zdravstvu odgovornost zelo razpršena in je sistem zasnovan tako, da se človek težko dokoplje do glavne ga krivca (Priloga D). Novinar k temu s svojim raziskovanjem lahko pripomore.

Raziskovanje je tisto, ki je že na samem začetku konkretnega primera, ki ga obravnavam v študiji primera v pričujočem magistrskem delu, prineslo obravnavo v informativnem programu komercialne televizije (Priloga E).

4.6.1.1 Televizija poroča o problemu ali išče vzroke, krivce in rešitve?

Zanimalo me je, ali se urednik kdaj vpraša, ali človeku, o katerem novinar poroča, pomaga ali mu s tem škoduje. Urednik A je priznal, da se tako uredniki kot novinarji premalokrat vprašajo, »da če o nekom poročamo, kakšen efekt bo to imelo na njegovo sredino, v katero živi. Še posebej, če delamo prispevek brez njegove volje«, poleg tega pa mora novinar, ne glede na to, ali je oseba privolila v poročanje ali ne, izvedeti, kaj se dogaja v njegovi okolici in kakšen je vpliv. Tudi tukaj je opozoril na poročanje o otrocih, kjer se pogosto zgodi, da starši želijo, da mediji poročajo o družinskih težavah, ne pomislijo pa na učinek, ki ga bo poročanje imelo tako na okolico kot na otroka (Priloga A). Prav tako je skeptičen do tega, da mediji lahko rešijo problem s poročanjem. Predvsem ne na kratek rok. »Ker na kratek rok institucije v Sloveniji, pa naj jih mediji še ne vem kako privijajo, niso pripravljene na spremembe, ker jim to ni pomembno,« pove urednik A in doda, da pri poročanju vidi dve težavi. Prvo, da v primerih, ko novinar ugotovi, kdo je dejansko kriv, bi moral »s prstom pokazati na krivca«, a tega navadno ne stori. Druga težava, zakaj novinar, medij, televizija ne more rešiti problema, je ta, da so ljudje, ki so del državnega sistema, tega v zadnjih 50 letih tako zapletli, »da je težko na nekoga pokazati s prstom in reči, ta je kriv.« Podobno meni tudi sekretarka (Priloga C). Povedala je, da nima težav s tem, da novinarji poročajo o socialnih problemih, a ima težavo s tem, kako poročajo. »Poročajo o delnih resnicah. Nekdo, ki je v hudi materialni stiski, se pojavi v medijih in reče, živim z 200 evri. In to mediji objavijo,« izpustijo pa ogromno pomembnih dejstev, kot je na primer, na kakšne vse načine mu država omogoča preživetje, na katere institucije se je že obrnil, katere so njegove pravice in dolžnosti ipd.. Gledalec mora dobiti celovit vpogled v možnosti, ki so posamezniku dane, da se reši iz problema. To je znanje, ki bi ga po mnenju sekretarke novinarji morali imeti. Urednica B je prepričana, da mediji pripomorejo k reševanju socialnega problema in o njem nikakor samo ne poročajo. »Ko smo poročali o hrani, da si nekateri ne morejo privoščiti kosila, se je to področje začelo premikati. /.../ Mediji absolutno pripomorejo.« Da so mediji koristni, ko poročajo o socialnih problemih, je prepričana tudi odvetnica (Priloga D), saj »preden pridejo zadeve na sodišče, če sploh pridejo, in ko pridejo, je medijski odmev koristen, da se zadeve začnejo hitreje premikati. Postopki se pospešijo, ne bom

rekla, da vsebinsko, to ne, pospešijo pa«. To je razlog, zakaj svojim strankam svetuje, ko so res v tako hudi stiski, da več nimajo upanja, naj se obrnejo na novinarje (Priloga D).

Urednica B se odloča za objavo tistih zgodb, kjer ljudje niso sami krivi za svoj položaj in jim je treba pomagati. »Naravne nesreče, če so starši izgubili službe in ne najdejo nove, zato si ne morejo privoščiti operacij,« našteva urednica B in pove še, da pomagajo tistim, ki niso sami krivi za situacijo, institucije pa ne delujejo dovolj dobro, da bi jim pomagale. Urednik A je povedal še, da televizija sicer posledično res rešuje težave, a se stvari zelo počasi spreminjajo. »Ti lahko poročáš o družini, ki je ostala brez strehe nad glavo, in bodo ljudje pomagali. Super, eni družini si pomagal. Ampak sistem je ostal pa isti. Država se naslednjic ne bo pretirano hitreje zmigala, da bo nekomu pomagala,« je jasen urednik A. Tudi tukaj urednica B še posebej izpostavi otroke, ki jim je vedno treba pomagati: »Vsi otroci v Sloveniji morajo imeti enak dostop do zdravstva, šolstva, ne smejo biti lačni. Tu ni nobenih omejitev.«

4.6.2 Objavljivost socialnega problema na komercialnih televizijah

Zanimalo me je, ali je socialna problematika tisto, kar gledalce zanima, in ali je to tematika, ki se na komercialnih televizijah gleda. Oba urednika (Priloga A in Priloga B) sta na vprašanje odgovorila podobno, da se, a ne vsaka socialna zgodba. Urednik A je prepričan, da gledalcev ne zanimajo zgodbe, iz katerih se ne morejo ničesar naučiti, oziroma zgodbe brez nauka. »Poročanje kar tako o socialnih težavah kogarkoli nima pravega efekta za nikogar. Ne rešijo težave človeku, o katerem poročamo, ne spremenijo sistema v državi, nič ne naredijo,« meni urednik A. Televizija mora svojo moč pri poročanju o socialni problematiki toliko bolj izkoristiti in vsaka zgodba mora biti pripravljena tako, da jo lahko »razširiš na širšo populacijo«. »Ni to samo zgodba o enem človeku iz enega kraja v Sloveniji, ki ima problem. Takih zgodb je še veliko. Kako jih rešiti? Zgodba mora imeti več elementov, da pride na tako televizijo kot v časopis,« je svoje stališče pojasnila urednica B. Gre torej za poročanje o sistemskih napakah, ki jih televizija pojasni s pomočjo konkretnega primera (Priloga B).

Poleg osnovne opredelitve pojma me je zanimalo, ali je socialnim zgodbam, ki se navadno razvijajo dalj časa, treba ves čas slediti in o stiski posameznika ali družine redno poročati. Urednik A pove, da je dogajanje treba spremljati, a o njem ne ves čas poročati. »Moraš jim slediti. Moraš videti, kakšen je končni rezultat,« opozori in doda, da se dogaja, da novinarji

preprosto pozabijo na dogodek in ga v nekem trenutku nehajo spremljati. Iz zapiskov opazovanja je razvidno, da v času, ko je novinar spremljal dogajanje zdravstvenega primera, urednik ni dovolil sprotnega objavljanja vseh novih informacij, čeprav ga je tudi voditelj na to opominjal in želel, da novinar gledalce sproti obvešča o novih razpletih (Priloga E). Urednik namreč ni želel »zamoriti ljudi«, saj je šlo za vizualno in vsebinsko težko čustveno zgodbo (Priloga E), kar je razvidno v napovedih pred prispevki (Priloga F).

O socialnih problemih ni dobro poročati samo zato, da bi nekomu pomagal, ker ljudje to opazijo, pravi urednica B. »Čeprav smo komercialni medij, smo še vedno nacionalni. Nekatere zelo male, obrobne zgodbe sodijo v lokalni časopis, lokalni medij. Vedno pravim, seveda pomagaš. Zgodba, ki ima dodano vrednost, a se morajo z njo identificirati vsi,« meni urednica B. Največ v zadnjem obdobju poročajo o otrocih, ki so bolni in se odpravljajo na operacijo v tujino, saj se zadeva z njihovo pomočjo, torej s poročanjem, »res premakne« (Priloga B).

Glede na to, da je socialnih stisk, socialnih problemov in težav vedno več, kar potrdi tudi sekretarka (Priloga C), urednik A meni, da se o tem tudi več poroča, medtem ko urednica B trdi, da ni tako. Urednik A za primer navede poročanje o delovanju Rdečega križa in Karitasa, o katerih so mediji pred približno 15 leti poročali samo ob večjih nesrečah, danes pa se o stanju v praznih skladiščih redno poroča. A je prepričan, da je socialnih problemov še veliko več od tega, kar mediji poročajo. »Ne skačemo več na vsako socialno zgodbo, ki jo dobimo. Poleg tega je relativno malo takšnih zgodb, da bi ljudje prišli na televizijo z mislijo, da se bodo njihove težave rešile same od sebe« (Priloga A). Urednica B meni, da je poročanje o socialnih problemih ves čas konstantno, saj »če bi preveč poročali o tem, bi javnost otopela. O socialnih zgodbah je treba poročati, ko so res alarmantne, da se ljudi bolj dotaknejo, zato se tudi kaj zgodi. Če ti nonstop o tem poročaš, ljudje postanejo apatični«, tako da zgodba ne povzroči dovolj močnega efekta, da bi se dejansko kaj spremenilo ali začelo spreminjati (Priloga B). Zanimalo me je, kako se odgovorni urednik, da gledalcev ne prenasiči s socialnimi zgodbami, odloča, katera je tista zgodba, ki je pomembnejša, katero objaviti. Urednica B je na to vprašanje odgovorila zelo jasno: »Tisto, ki je najbolj brutalna.« Urednik A pa je povedal na primeru odločitve petih bolnih deklet, ki bi morala na operacijo v tujino in potrebujejo pomoč medijev: »Ne vem. Lahko gremo raziskat vse, a to pomeni, da moramo pet ljudi temeljito raziskati in se potem kot laiki odločati, ali je zdravnik imel prav ali ne.« Šele po tem, ko je novinar preveril, ali obstajajo dokazi o vseh zapletih, o katerih govori mati (Priloga Č), dobil kontakte od dotičnih oseb, ki so bile

pripravljene okoliščine pojasniti (odvetnica, Priloga D), je dnevni urednik odobril raziskovanje in poročanje o primeru (Priloga E). Takrat dnevni, sicer odgovorni urednik izbire torej ni popolnoma prepustil novinarju, ampak je odločitev vzel v svoje roke (Priloga E).

Pri primerjanju odgovorov intervjujev z opazovanjem in s študijo prispevkov ugotavljam, da ima pri izbiri in odobritvi teme za poročanje urednik najpomembnejšo vlogo, a da sta tako novinar kot voditelj močno vpletena v sam postopek poročanja (Priloga A, Priloga E in Priloga F). Izbira besed, ki jih tako voditelj kot novinar uporabljata pri poročanju o problemu, močno vpliva na gledalca. Navajam nekaj primerov iz voditeljevih napovedi, ki nakazujejo na senzacionalistično in čustveno obarvano poročanje (Priloga F): »razkrivamo bedo slovenskega zdravstvenega sistema«, »nima prav nobene možnosti za normalno življenje«, »so jim zdravniki odrekli vso podporo«, »nadajujemo s pretresljivo zgodbo«, »ko smo pred dvema tednoma razkrili agonijo« in »hudi napaki slovenskega javnega zdravstva«, »po našem poročanju je zgodba dobila epilog«. Izbira besed voditelja kaže na to, da je želel dobiti pozornost gledalca s posebej izbranimi besedami, predvsem tudi zaradi tega, ker so ob napovedih bile prikazane tudi fotografije bolnega fanta. Na ta način je bila na televiziji ustvarjena še večja dramatizacija dogodka.

4.7 SODELOVANJE Z JAVNIMI INSTITUCIJAMI S PODROČJA SOCIALE

Ker so televizije del družbe, o kateri poročajo, se mi je zdelo pomembno pojasniti tudi, kaj ljudje, ki so del sporočanja procesa v medijih, razumejo pod pojmom socialna problematika, saj je pomemben podatek, ali uredniki, novinarji, mediji pod pojmom socialni problem dojemajo ista področja kot strokovnjaki, ki morajo o tem dajati izjave in se odzivati na prošnje novinarjev.

Sekretarka socialne probleme uvršča v pojem socialne varnosti (Priloga C). Kar pomeni, da so to problemi, ki nastanejo, ko imajo ljudje težave v materialnem ali v odnosnem pomenu, in jih zaradi različnih vzrokov ne želijo ali ne morejo reševati v odnosnem smislu; takrat nastopijo službe, ki morajo človeku pomagati. »Od zdravstva, šolstva, vseh teh posebnih služb, ki jih je država ustanovila, seveda je tu tudi socialno varstvo tisto, h kateremu se ljudje zatečejo.« (Sekretarka, Priloga C).

4.7.1 Sodelovanje medijev in javnih institucij ob poročanju o socialnih problemih

Novinarju bi institucije morale omogočiti informacije, s katerimi bi lahko dobil dovolj znanja, da bi znal tudi ustrezno in korektno o posameznem primeru poročati. A urednik A (Priloga A) opozarja, da navadno ni tako.

Tu so velike težave s centri za socialno delo. Imamo grozne težave vsa leta. Blazno so zaprti, težko dobimo od njih kakršnekoli podatke. Ali je to pri njih stvar 'pusti me pri miru, naj delam svoje delo', ali 'briga te kaj delam', ali je njihovo neznanje krivo, da ne vedo, kaj lahko povejo, da ne bi kršili pravice posameznika. Je mešanica vsega. A je prisotno veliko neznanje v teh službah. In to pripelje do tega, da koga po nepotrebnem obsojamo ali pa smo do koga preveč zoprni.

Prav tako sodelovanja ne pohvali urednica B, ki pa se zaveda, da z nekaterimi institucijami slabo komunicirajo ravno zaradi varovanja osebnih podatkov. Primer koroških dečkov bi se v medijih zagotovo drugače razvijal, če bi oba centra za socialno delo drugače komunicirala z mediji. »Če bi razložila zgodbo, če bi povedala, zakaj so jih vzeli, ker zgodba ni črno-bela,« pojasni vpliv slabe komunikacije, ki pogosto pripelje do tega, da so zgodbe napačno predstavljene javnosti. A se zaveda, da v institucijah delajo ljudje, ki jih omejujejo zakoni. »Če lahko medij samo za milimeter premakne neko zgodbo, je to super. Smo opravili svoje delo,« je prepričana urednica B. Sekretarka pravi, da je sodelovanje med mediji in centri za socialno delo korektno in da ne vidi težav. Je pa poudarila, da so direktorji centrov za socialno delo tisti, ki so zadolženi in odgovorni za dajanje izjav medijem, in imajo »zvezane roke«, saj se hitro lahko pojavijo v kazenskem postopku. »Če informacije niso javnega značaja, lahko takoj prestopimo mejo. Kar pomeni, da ničesar, praktično čisto ničesar ne moremo povedati,« njihovo zavezanost k molčečnosti in varovanju osebnih podatkov primerja z delom zdravnika, od katerega novinar ne more zahtevati, da mu pove diagnozo bolnika (Priloga C). Se pa zaveda, da zaradi njihove omejenosti novinar ne dobi dovolj podatkov.

Pripravljenost sodelovanja pokažejo navadno tiste institucije, ki so prepričane, da niso storile nič narobe oziroma ne čutijo krivde za posledice, ki jih nosi posameznik, o katerem medij poroča. To kažejo ugotovitve študije primera (Priloga F), ko je novinarka dobila uradne izjave samo od zdravstvenega osebja zasebne bolnišnice, ki je prepričano, da je storilo vse za bolnika,

medtem ko so vrata javnega zdravstva, kjer naj bi po pričanju oškodovanca nastale napake, ostala zaprta in nedostopna za pojasnitve in dajanje izjav (Priloga E). Ne samo s tem konkretnim zdravstvenim primerom, tudi z drugimi, ima odvetnica, ki meni, da niti novinar niti ona kot odvetnica pogosto ne more dostopati do vseh podatkov javnih ustanov in institucij, ker se druga stran zapre, si postavi obrambni zid; takrat je komunikacija prekinjena.

4.7.2 Vpliv televizije na delovanje javnih institucij

Poročanje televizije na reševanje problema v institucijah, ki so odgovorne, da problem rešijo, ne pomaga, meni urednik A, saj da je »sistem preveč zapakan«. Ne verjame, da lahko mediji s svojim poročanjem spreminjajo sistem. Lahko pomagajo odpraviti težavo, a to ne pomeni, da se ta ne bo več ponovila. Sekretarka meni, da poročanje o socialnih problemih med samim postopkom ni moteče za konkretni primer, a se zaradi pozornosti, ki jo mediji v nekem določenem obdobju namenjajo centrom, sproži val posameznikov, ki izsiljujejo z mediji. »In sploh ne povedo, zakaj točno so prišli, ampak rečejo, da bodo poklicali televizijo. /.../ Izsiljujejo tudi za pravice, do katerih niso upravičeni.«

Ne samo na centre za socialno delo, poročanje vpliva tudi na delo sodišč, je prepričana odvetnica (Priloga D): »Nekdo se bo bolj potrudil, posvetil zadevi, če ve, da bo opazovan, sicer pa neposrednega vpliva povezljivosti ne moremo dokazovati.« Da je vpliv medijev v reševanju socialnih problemov velik, pravi tudi mati (Priloga Č), a dejstvo, kako močni in uspešni so, je odvisno od prisotnosti lobijev. Da se je odnos javnih institucij po poročanju televizije pojasni z dejstvom, da je »odnos postal človeški, bil si obravnavan kot človek, bolnik, ne kot številka, ki stoji in čaka«. To je tudi razlog, zakaj je še vedno pripravljena karkoli o tem primeru povedati javnosti, saj je prepričana, da bo napočil čas, ko bodo zdravniki morali začeti priznavati napake in bolnike začeli zdraviti, kot je treba. »Za druge otroke in druge bolnike mi gre.«

5 RAZPRAVA

Kako pomembni so mediji, kako vplivno je poročanje o perečih problemih, zakaj ljudje želijo javno spregovoriti o svojih osebnih stiskah in kako se na njihove želje odzivajo uredniki? V magistrskem delu sem raziskovala poročanje o socialni problematiki na dveh komercialnih televizijah v Sloveniji.

Komercialni mediji morajo prodajati sebe javnosti in nato še javnost oglaševalcem (Doyle 2002, 12), kar ne pomeni, da lahko javnosti prodajo karkoli. Nad vplivom oglaševalcev na vsebino televizijskega programa je zaskrbljen tudi Lesley Henderson, ki je svoje raziskave o vplivu različnih televizijskih socialnih vsebin na javnost opisal v delu *Social Issues in Television Fiction*. Skrbi ga namreč, da komercialni mediji program ustvarjajo na podlagi tega, »kar oglaševalci mislijo, da javnost želi videti« (Spigel v Henderson 2007, 179). Ne glede na to, ali so komercialni ali javni mediji, morali bi se zavedati, kaj javnosti sporočajo in kaj javnosti s tem dajo. Avtorja (2007, 45) skrbi tudi dejstvo, da komercialni pritiski od medijev zahtevajo kontroverzne zgodbe, saj so te ključ, kako dobiti pozornost gledalcev, ob tem pa mediji pozabljajo na svojo umetniško vlogo. O tem, kaj bodo ponudili gledalcem, se na komercialnih televizijah odločajo uredniki oziroma medijski odbiratelji, torej katere informacije bodo vključene na dnevni informacijski red posameznega medija (Poler Kovačič 2004, 28). Da ima odgovorni urednik glavno in najvplivnejšo vlogo, se strinjata oba intervjuvana odgovorna urednika. A oseba, ki zbira informacije, dejstva, sporoča oziroma oblikuje novinarsko sporočilo, je novinar in v sporočanjem procesu igra najpomembnejšo vlogo (Splichal in Poler Kovačič v Poler Kovačič 2005a, 63). Razlogov, zakaj je socialna problematika pomembna tema, o kateri bi se lahko raziskovalo z več različnih zornih kotov, je ogromno. Gre za zapletene in kompleksne teme, ki si na televiziji zaslužijo temeljito načrtovan postopek objave in dolgotrajnejše spremljanje, če želijo doseči učinek, predvsem pa, če medij želi upravičiti odločitev za poročanje o izbrani temi. »Socialne teme so lahko občutljive, saj vključujejo bolečino in včasih tudi tabuje,« socialno tematiko opredeli Henderson (2007, 55). Zato je »poročanje v javnosti o socialnih problemih skrajno sredstvo. Nihče si ne želi tega. Ampak če ne gre drugače, potem je zadevo treba obelodaniti v medijih,« je jasna odvetnica (Priloga E).

Glavni cilj pričujočega magistrskega dela je bil na primeru socialnega zdravstvenega problema, objavljenega v informativni oddaji komercialne televizije Planet TV, na podlagi petih

intervjujev in opazovanja z udeležbo ugotoviti, zakaj se ljudje v socialni stiski izpostavljajo v medijih, kako uredniki takšne zgodbe obravnavajo in kako se odločijo, katere probleme predstaviti javnosti, ter kako se na poročanje odzivajo javne institucije.

Rezultati poglobljenih intervjujev, študije primera in opazovanja z udeležbo sicer podajajo vpogled v poročanje o socialni problematiki na komercialnih televizijah, a zaradi mnogo različnih primerov, ki jih uredniki vsakodnevno obravnavajo na televiziji, ter mnogo novih problemov, ki vsak dan nastajajo, ugotovitve magistrske naloge predstavljajo le del celotnega sistema socialne problematike, v katero je kot medij z največjo močjo vključena televizija. Nastalo magistrsko delo zato omogoča možnost nadaljnega raziskovanja o poročanju o socialni problematiki, saj gre za tematiko, ki je tako pri urednikih kot pri strokovni javnosti dobila veliko zanimanje, predvsem zato, ker se socialne zadeve vedno močneje vključujejo v naša življenja in nanje vedno bolj vplivajo.

Utemeljitev procesa izbire tematike je ključnega pomena pri analizi poročanja o socialni problematiki, zato je opazovanje z udeležbo potrdilo, da uredniki ne iščejo zgolj osebnih zgodb, temveč konkretne osebne zgodbe, s katerimi bi lažje pojasnili težave v sistemu in tako poskušali odpraviti sistemske napake, ki bi drugače ostale skrite. V preambuli Kodeksa novinarjev Slovenije (2010) je namreč zapisano, da je prvo vodilo dela novinarjev pravica javnosti do čim boljše informiranosti:

Obveščenost javnosti je temelj delovanja sodobnih družb in je pogoj za delovanje demokratičnega sistema. Da bi zagotovili pravico javnosti do obveščenosti, morajo novinarji vedno braniti načela svobode zbiranja in objavljanja informacij in pravico do izražanja mnenj. Novinarji so dolžni predstavljati celovito sliko dogodkov in svoje delo, ob spoštovanju pravic drugih, opravljati natančno in vestno. Takšno delo je temelj verodostojnosti novinarjev.

Pri poročanju o socialni problematiki bi tako novinarji kot uredniki vedno morali misliti na izogibanje senzacionalističnemu in neupravičenemu razkrivanju zasebnosti posameznika (Kodeks novinarjev Slovenije 2010, 20. člen). Poglobljeni intervjuji so sicer razkrili, da se na obeh komercialnih medijih število tožb zaradi razkrivanja osebnih podatkov sicer zmanjšuje (Priloga A in Priloga B), a so še vedno prisotne. Tu se pojavi dvom v etičnost poročanja, zato

sem s študijo primera objavljenih prispevkov (Priloga F) prišla do ugotovitve, da vse etične teorije upravičujejo objavo osebnih podatkov vseh vpletenih v poročanju o zdravstvenem problemu. Tako prizadetega, oškodovanega bolnega fanta kot zdravstvenega osebja, ki je povzročilo to situacijo, in morajo za posledice tudi sami odgovarjati. Novinar bi se sicer lahko odrekel prikazovanju fotografij o zdravstvenem, fizičnem stanju mladega, a ne mladoletnega bolnika, a ker sta objavo želela tako družina kot odgovorni urednik, se objavi ni odrekel, kljub zavedanju, da bi lahko z zbiranjem ter objavo informacij in fotografij škodil posamezniku, ki ni vaju medijske in javne pozornosti (Kodeks novinarjev Slovenije 2010, 20. člen).

Na podlagi poglobljenih intervjujev z odgovornima urednikoma komercialnih televizij, matere bolnega otroka, ki ni dobil ustreznega zdravljenja, njegove odvetnice in sekretarke ene od glavnih javnih institucij, ki se ukvarjajo z obravnavanjem in reševanjem socialnih problemov, sem ugotovila, da se ljudje zatekajo k medijem takrat, ko so preizkusili že vse druge možnosti, a jim sistem še vedno ni pomagal, tako da jim ni preostalo več drugega, kot da o svoji težavi seznanijo javnost in ob pozornosti medija dobijo dodatno moč za reševanje nastale situacije. Ker menijo, da bo poročanje o perečih zadevah reševanje premaknilo (Šolinič 2016). Občutek moči, dobiti pozornost, biti slišan in hitrost reševanja problema so torej razlogi, zakaj ljudje uteho iščejo v medijih. To je tudi odgovor na prvo raziskovalno vprašanje, ki sem si ga zastavila:

Raziskovalno vprašanje 1: Zakaj se ljudje odločajo javno spregovoriti o svojih socialnih problemih v medijih?

Da so izbira določenega dogodka, novinarsko pokrivanje in objava odvisni od številnih pritiskov in napetosti, so v raziskavah odkrili številni avtorji (Gans v Gitlin 1980; Schlesinger 1987; Harrison 2006; Henderson 2007; McQuail 2006; Bird 2010). Novinarji in uredniki so tisti, ki se na koncu odločijo, kaj bo postalo novica in kaj ne (Poler Kovačič v Poler Kovačič in Erjavec 2011, 105). Na televiziji je pomemben dejavnik objavne vrednosti tudi vizualna privlačnost (Laban 2007a, 25), kar televizija s pridom izkorišča za sicer dobro, a provokativno pokrivanje vsebine o socialni problematiki (Thoman 2016).

Opazovanje z udeležbo je pripomoglo k razumevanju odgovorov, ki sem jih dobila s pomočjo poglobljenih intervjujev o vzrokih in odločitvah, da se uredniki za objavo socialnih problemov

odločajo na podlagi tega, ali so ti trenutno aktualni (Priloga A in Priloga B), »kakšen je duh časa« (Priloga A), objavijo tisto zgodbo, ki lahko »na kakršenkoli način spremeni ali pomaga ne samo družini ali posamezniku, ampak ima splošni motiv« (Priloga A), tisto, s katero lahko novinar pride do zaključka in bi imel kdorkoli kaj od nje (Priloga B), in da zgodba po preverjanju »stoji kot resnična« (Priloga B). Naloga televizije ni, da poroča in rešuje vse socialne zgodbe (Priloga A), saj je socialnih zgodb in problemov preveč in bi vsak dan »imeli samo deset minut socialnih zgodb« (Priloga B). »Ni naša naloga, da bi zamenjali državo. V nekaterih primerih smo lahko korektivna funkcija, nismo pa dobrodelna ustanova« (Urednik A, Priloga A). Veliko vlogo pri odločitvi, kaj objaviti in česa ne, igra tudi objektivno mnenje dnevnega ali odgovornega urednika. »Obstajajo namreč socialne zgodbe, za katere se takoj odločiš, da mora biti javnost o njih obveščena, a je ob vsem tem treba upoštevati tudi druge dnevne dogodke« (Urednica B). Oba intervjuvana urednika menita, da je država medijem naprtla breme reševanja socialnih problemov in zdaj ti prevzemajo še odgovornost javnih državnih institucij. Da gre pri komercialnih medijih za senzacionalizem, pa je z odgovorom pokazala urednica B, ko je dejala, da bi se iz ogromnega števila podobnih socialnih zgodb odločila za »tisto, ki je najbolj brutalna«. Ker gre za komercialni televiziji, se morajo uredniki odločati o objavi glede na to, kaj gledalci želijo videti. Zato jih jasno vodi želja po senzacionalističnem poročanju, saj je to tisto, »kar se gleda«. To je odgovor na drugo raziskovalno vprašanje, ki sem si ga zastavila v pričujoči magistrski nalogi:

Raziskovalno vprašanje 2: Kako se uredniki odločajo o objavi osebnih zgodb posameznikov s socialnimi problemi?

Opazovanje in študija primera sta me pripeljala do ugotovitve, da o izbiri in odobritvi socialne teme sicer odloča urednik oziroma odgovorni urednik, a da imata tako novinar kot voditelj pomembno vlogo pri upovedovanju in poročanju o samem primeru (Priloga A, Priloga E in Priloga F). Izbira besed, ki jih voditelj in novinar uporabljata, močno vpliva na gledalca.

Zanimiva je ugotovitev, da je dojemanje vloge novinarja o poročanju o socialnih problemih med javnimi institucijami in mediji drugačno. Poglavitna novinarjeva naloga je po mnenju vseh poročanje (Priloga A, Priloga B, Priloga C, Priloga D), a medtem ko mediji, torej oba odgovorna urednika, menijo, da mora novinar problem, o katerem poroča, tudi reševati in posamezniku pomagati, se sekretarka in odvetnica s tem ne strinjata. Po njunem mnenju je novinarjeva naloga

zgoj poročanje in raziskovanje do te mere, da podatki pripomorejo k obveščenosti gledalca in javnosti, a nikakor ne reševanje nastale situacije. Menita, da novinar sicer res pripomore k hitrejšemu reševanju, a to ni njegova naloga. Novinar mora torej po mnenju urednikov s svojim poročanjem pomagati, a spet do neke meje. Urednik A namreč meni, da novinarju ni treba opravljati naloge socialne države, njenih institucij in strokovnjakov ter iskati vseh podrobnosti o problemu. Po mnenju sekretarke je naloga novinarja »korektno poročanje in ne prevzemanje odgovornosti za reševanje stiske«, odvetnica pa novinarjevo nalogo vidi v zbiranju in širjenju informacij ter ozaveščanju ljudi, kako ravnati v podobnih primerih.

Ob tem velja izpostaviti tudi širšo definicijo pojma socialni problem, ki ga uporabljam v pričujoči magistrski nalogi. Sodeč po odgovorih, ki sem jih dobila s poglobljenimi intervjuji, imajo socialni problem »ljudje, ki so se na kakršenkoli način zaradi kakršnihkoli razlogov znašli v neki zelo veliki socialni, materialni ali drugačni stiski,« pojasni urednik A (Priloga A). Urednica B socialne probleme opredeli sodeč na to, »kaj je trenutno aktualno«. Nekaj časa so to otroci, ki jim starši ne morejo plačati hrane v šoli, v času krize so to bili ljudje, ki niso imeli službe, med socialne probleme opredeljuje tudi problem starejših v domovih, če si ne morejo plačati normalne oskrbe. Sem uvrsti tudi primer koroških dečkov, saj da tudi takšna socialna stiska sodi med socialne probleme (Priloga B). Gre torej za težavne situacije v medosebnih odnosih ter v odnosih med ljudmi in njihovim družbenim okoljem (Mesec 2006, 245), ki pa jih, pravi Bourdieu (2003, 81), ne smemo pojasnjevati z osebnim razumevanjem, temveč kot del nevidnih razmerij, ki vzpostavljajo prostor položajev, ti pa so drug drugemu zunanji. Socialni problemi torej niso vedno pogojeni samo s finančno stisko, ampak tudi z zdravstvenim stanjem. »Če je Slovenija socialna država, bi morali imeti vsi ljudje enak dostop, ugleden dostop do zdravstva, šolstva, hrane, do služb in tako naprej. Jaz na takšen problem gledam širše« (Urednica B, Priloga B).

Vsi intervjuvani menijo, da gre med mediji in javnimi institucijami za korektno sodelovanje, medtem ko sem s študijo primera in z opazovanjem dokazala ravno nasprotno, in sicer to, na kar je opozorila tudi odvetnica – ko pride do perečih problemov in se v primer vključijo odvetniki, se nasprotna stran zapre in na tej točki je komunikacija prekinjena. Novinar je moral zato v obravnavanem primeru o napakah v javnem zdravstvu, sicer na pobudo urednika, najti način, kako priti do neuradnega odgovora, saj je bilo vnaprej jasno, da uradnega odgovora ne bo dobil, čeprav je zanj zaprosil (Priloga E in Priloga F). Praksa namreč pravi, da v zdravstvu

odgovorov na konkretne primere ni. Socialni problemi, ki sami po sebi zahtevajo in si zaslužijo podrobnejšo in občutljivejšo obravnavo, na koncu pogosto izpadejo senzacionalistično.

Lippman piše (1965, 191), da novinarji delajo v okvirih standardiziranih rutin, čeprav omenja, da je mogoče tudi znotraj teh narediti dober prispevek, če je novinar angažiran in zavzeto razišče ozadje dogodka. Prav raziskovanje je tisto, ki je na začetku primera, ki ga obravnavam v študiji primera v pričujočem magistrskem delu, prineslo pozornost urednika in objavno vrednost v informativnem programu komercialne televizije (Priloga E). Objektivnost torej ni preprost pojem, saj mora novinar upoštevati vrsto načel, tudi etičnih. Lambeth (v Erjavec 1999, 36) izpostavlja naslednja načela: načelo podajanja resnice, načelo pravičnosti (nepriustransko st, iskrenost), načelo svobode, načelo humanosti in načelo odgovorne svobode govora.

Kar je potrdila tudi študija primera po Dayevem modelu moralnega presojanja. Da je bilo poročanje o socialnem primeru (sicer ne mladoletnega otroka) upravičeno, saj so informacije o primeru služile pravici javnosti do obveščenosti, pravica posameznika do zasebnosti pa ni bila kršena. Posameznik se je namreč zavedal, kaj pomeni, če so njegovi podatki, fotografije in dokumenti javni in je objavo vsega naštetega odobril tako sam kot njegovi starši.

Otroci so posebno področje, ki so jim vsi intervjuvanci posvečali posebno pozornost. Gre namreč za poročanje o najranljivejši skupini. S pomočjo vseh metod, ki sem jih za raziskovanje uporabila v magistrski nalogi, sem ugotovila, da je skrb vseh akterjev v postopku poročanja o otrocih največja in da se vsi vedno bolj zavedajo negativnega učinka, ki ga imajo mediji ne samo na žrtve, temveč tudi na njihovo okolico. Zavedanje o občutljivosti teme je namreč tako močno, da sta oba urednika zagotovila, da nikoli ne bi dovolila posebnega izpostavljanja otrok na televiziji. Ob tem ugotavljam, da so mediji, v tem primeru sicer senzacionalistično usmerjeni komercialni televiziji, zelo napredovali, saj naj bi novinarji izbirali teme in dogodke, s katerimi bodo prispevali k čim večji »obveščenosti čim več ljudi o zanje pomembnih zadevah« (Poler Kovačič 2005a, 61).

Socialna problematika ima na televiziji pozitiven, pa čeprav zelo omejen učinek na gledalčevo dožemanje in zavedanje problema (Wilson 2006, 205). Močna središčna oseba lahko gledalce m, ki to zgodbo spremljajo, pomaga razumeti zgodbo, trdita Dotson in Bird (2000, 25 v Laban 2007b, 157–158), kar pomaga tako pri razumevanju učinka kot posledic tovrstnih dogodkov.

Pozitivne učinke ima tovrstno poročanje na celotno družbo, trdi MacDonaldova (1998, 124 v Laban 2007b, 158). To so pokazale tudi ugotovitve študije primera, kjer se je že med samim poročanjem spremenil tako odnos odgovornih do posameznika kot njihova obravnava primera (Priloge Č–F). Prej zavrjnjeni prošnji zdravljenja v tujini je bilo med poročanjem ugodeno, mati pa je povedala, da ji ni žal, da se je s svojo osebno izpovedjo medijsko izpostavila, in bi to ponovila, a zaradi učinka, ki ga vidi zdaj, bi to storila prej (Priloga Č).

Novinarjevo poročanje mora temeljiti na osebni odgovornosti, etični odgovornosti, sočutju in spoštovanju sočloveka. Novinar mora biti dovzeten za javnost, se znati odzvati na prošnje po slišnosti tistih, ki želijo biti slišani in menijo, da bi širša javnost morala biti obveščena o dogajanju. Spoštovanje dostojanstva vseh vpletenih oseb je tisto, kar novinarju daje pravico, da nosi veliko družbeno odgovornost. Novinar ne more biti odgovoren, če ni svoboden, kot takšen pa mora prevzeti odgovornost za svoje presoje in ravnanja (Poler Kovačič 2005b, 229).

6 SKLEP

Novinarji ne morejo rešiti sveta; ne morejo niti zmanjšati bolečine matere in očeta, ki jima je v prometni nesreči umrl sin. Kar pa novinarji lahko storijo, je, da so v poročanju točni, razumljivi, obveščeni in občutljivi. In ko poročajo o tistih, ki se znajdejo v središču medijskega zanimanja, so novinarji lahko objektivni – ne objektivni v smislu neodvisnosti in nepristranskosti, ampak objektivni v smislu /.../ spoštovanja ...

(Herbert Strentz v Poler Kovačič 1997, 239)

Zakaj želijo ljudje osebne stiske in težave reševati s pomočjo medijev? Zakaj televizija poroča o teh težavah? Kako izbrati ustrezno zgodbo s socialnim problemom in o njem obvestiti javnost? Je naloga novinarja, da o problemu poroča ali da ga reši? Se državne institucije hitreje zganajo pri reševanju problemov in ali poročanje vpliva na njihovo odločitev?

Kot navaja Vreg (2000, 60), je osrednje področje množičnih medijev informacijska funkcija. Profesionalni komunikatorji naj bi zbirali informacije, jih oblikovali v sporočila, posredovali občinstvu in tako omogočili razumevanje dogajanj v družbi in v svetu. Da so mediji psi čuvaji, ki bdijo nad oblastjo in informirajo, oblikujejo javno mnenje, vzgajajo in zabavajo, sta pisali Poler Kovačičeva (2005a, 56) in Koširjeva (1988, 14). To sem dokazala s polstrukturiranimi intervjuji, saj so odgovori obeh odgovornih urednikov pokazali, da mora biti novinar ves čas na preži in iskati zgodbe, s katerimi bi lahko javnosti pomagal z nasveti. Da to ni edina naloga novinarja, sta se strinjala oba intervjuvana urednika, ki sta v imenu novinarjev izrazila željo, da bi rad novinar pri vsakem perečem problemu, o katerem poroča, prišel tudi do vzroka nastanka tega socialnega problema. Tu pa pride do razhajanj med pričakovanji javnih institucij, ki obravnavajo te socialne probleme, in novinarji, ki o njih poročajo. Medtem ko bi novinarji radi našli vzrok nastanka problema, krivca ali vsaj vzroke, so odgovorne institucije in javne ustanove prepričane, da to ni novinarjeva naloga. Ob tem prihaja do tega, da se ustanove, ki obravnavajo socialne probleme, ne čutijo dolžne novinarju zagotoviti informacij, po katerih sprašuje.

»Opredelevitev problema je del problema,« je ugotovil že Parsons (1995, 88). Do podobne ugotovitve me je pripeljalo tudi iskanje odgovora, kaj sploh je socialna problematika. To sem ugotavljala z intervjuji, kjer je vsak sogovornik podal svoje mnenje. Tehtno združeni odgovori skupaj z mojim razmišljanjem so me pripeljali do definicije, da je socialna problematika področje, ki zajema vse življenjske stiske ljudi. Te Day (v Poler Kovačič 1997, 187) obravnava kot posebno občutljiva področja poročanja o zasebnosti, zato jim morajo posebno pozornost posvečati tudi mediji, ki o njih poročajo. Gre torej za stiske, težave in probleme, ki jih ljudje sami ne znajo ali ne zmorejo rešiti, pri tem pa čutijo, da bi jim morale pomagati državne institucije ali bi jim vsaj v času prehodnega obdobja morale zagotoviti pogoje za normalno življenje. Mandičeva (2002, 206) socialni problem definira kot nekaj, kar je nezaželeno, negativno ali ogrožajoče za pomembne družbene vrednote in interese, kot nekaj, kar je družbenega izvora in mora biti družbeno obvladljivo ter dostopno posredovanju družbe. Jaz bi definicijo socialnega problema pojasnila z besedami, da je socialni problem težava posameznika ali družbe, ki je nastala kot posledica sistemskih napak v družbi ob neustreznem ali prepozmem ukrepanju organov, institucij in ustanov, ki so za reševanje točno določenih družbenih problemov ne samo odgovorni in zadolženi, ampak tudi zakonsko zavezani. Zelo dobro je socialni problem opisal odgovorni urednik, in sicer da nekdo, ki je izgubil dom zaradi potresa, še ni socialni problem, a ta lahko nastane, če mu država in za to pristojne ustanove, organi, ne bodo pravočasno pomagali in mu zagotovili normalnega preživetja.

Najvišji cilj, ki si ga človek lahko postavi, je za Poler Kovačičevo (2005a, 187) osebnotna izpolnitev; ta v posameznika vnaša »red, ki premošča moralno omahovanje in razhajanja med moralo in dejanji« (Musek v Poler Kovačič 2005a, 187). Samospoštovanje in občutek zadovoljstva, kot vsak človek, potrebuje tudi novinar, do tega zadoščenja pa lahko pride samo ob prizadevanju ravnati pravilno (Poler Kovačič 2005a, 187). Kar ljudje sporočajo, to tudi so in svoje bistvo ustvarjajo s svojimi dejanji (prav tam). »Človek je etičen le toliko, kolikor je pripravljen sprejeti odgovornost za osebo«, piše Poler Kovačičeva in dodaja, da je najvišje dobro za novinarja isto kot najvišje dobro za človeka. V magistrski nalogi ugotavljam, da je vloga novinarja več kot samo poročati, saj lahko s svojimi dejanji in močjo, ki jo ima, naredi več kot le javnost obvesti o dogajanju. Če je novinarjeva ali urednikova želja, da najde vzrok nastanka določenega socialnega problema, je prav, da mu, če le s tem niso kršene kakršnekoli človeške pravice in zakoni, pomagajo na poti vsi vmesni člani, tudi državne ustanove. A za to je potrebne več medsebojne komunikacije, saj ugotavljam, da pristojne službe dejansko ne vedo, katere informacije novinarje zanimajo in zakaj bi jih radi dobili. Vsi intervjuvanci se

zavedajo, da mediji pospešijo reševanje socialnega problema, a neposredno ne vplivajo na samo razrešitev oziroma na reševanje in odločitve pristojnih. Ob dejstvu, da se število socialnih stisk povečuje, je pomembno izpostaviti neodzivnost institucij, kar sem dokazala s študijo primera, iz katere je razvidna neodzivnost pristojnih institucij in njihova nepripravljenost sodelovati. S poglobljenimi intervjuji, metodo opazovanja z udeležbo in analizo prispevkov ugotavljam, da je poročanje o socialni problematiki pomembno za posameznika, družbo, medije in državne institucije. Zgodbe o osebnih stiskah posameznikov so v medijih ves čas prisotne. Tudi na televiziji, ki ima med vsemi največjo moč. Vprašanje, ki si ga pogosto zastavljajo tudi dnevni uredniki, ali mediji s tem, ko govorijo o osebnih težavah posameznikov, kažejo solze, obup, osebne dokumente, razkrivamo identiteto šibkih in ranljivih oseb, sploh komu pomagamo, je moj glavni motiv za izbiro teme.

V pričujočem magistrskem delu vzroke in pojasnila o poročanju o socialnih problemih na komercialnih televizijah raziskujem v živem medijskem okolju. Tu se ves čas spreminjajo ljudje na vodilnih mestih, pretok novinarjev je vedno večji, mediji si zato postajajo podobni, novinarjem pa se preprosto ne posveča več dovolj pozornosti in časa, da bi se ta lahko temeljiteje pripravljali na poročanje o perečih socialnih problemih, zato pogosto prihaja do površinskega poročanja, kar lahko pripelje do še večje škode.

V magistrski nalogi sem iskala tudi etične opredelitve novinarskega poročanja. Že Poler Kovačičeva (1997, 239) je zapisala, da novinarji sicer potrebujejo etično osnovo, a da se te ne da pridobiti s premlenjem vsakodnevnega poročanja o posebnih problemih vsakdanjega novinarskega dela. Po besedah Poler Kovačičeve (2005b, 191) se etiki ne more izogniti ali se ji odreči tisti novinar, »ki želi ohraniti poslanstvo služenja javnemu interesu in delovati za dobro javnosti oziroma državljanov kot nosilcev komunikacijskih pravic«. Množični mediji nosijo velik pomen pri izobraževanju in obveščanju javnosti, saj so prenosnik specializirane družboslovnega raziskovanja širše javnosti.

Smotno bi bilo nadaljevati s študijo vpliva socialnih vsebin na slovenskega gledalca, izboljšati sodelovanje in komunikacijo med državnimi institucijami, organizacijami in mediji, predvsem s televizijami, ki morajo še posebej paziti na to, kaj objaviti in česa ne, kaj pokazati in česa ne. »S povečano prisotnostjo medijev v življenju otrok in odraslih so mediji postali otrokom

»vzporedna šola« (Erjavec in Volčič 1998, 1090). Mediji torej izobražujejo: zakaj ne bi ljudi učili in jih ozaveščali, kako se lotiti reševanja problema, ki nastaja, še preden postane velik?

Poročanje o socialni problematiki je v komercialnih medijih prisotno, kar sem dokazala tako s polstrukturiranimi intervjuji, v katerih sta odgovorna urednika povedala, da socialne zgodbe morajo biti prisotne, saj se ves čas dogajajo, komercialne televizije pa objavijo navadno tisto zgodbo s socialnim problemom, za katero so prepričani, da lahko z njo na kakršenkoli način spremenijo ali pomagajo ne samo družini ali posamezniku, temveč celotni družbi. »V krizi je novinar kot subjekt in v krizi je njegova odgovornost«, meni Poler Kovačičeva in dodaja, da je človek »odgovoren kot oseba in ne samo kot nosilec določene vloge, ene izmed mnogih« (2005a, 185–186). Dejstvo, o katerem je pisala že Poler Kovačičeva, sem dokazala s študijo primera, in sicer da novinarji nosimo veliko odgovornost do družbe. Na eni strani so mediji tisti, ki o socialnem problemu želijo in morajo poročati, na drugi strani institucije, ki se na novinarjeva vprašanja morajo oziroma bi se morale odzvati in podati informacije, ter na koncu še dejstvo, da medijem ljudje zaupajo, saj jim dajo moč.

Moč. Moč, ki jo posameznik dobi, ko spregovori, in moč, ki jo ima televizija, sta vzroka, zakaj se ljudje odločajo, da bodo javnosti pripovedovali o svojih težavah. Veliko je ljudi s tragičnimi zgodbami, z zgodbami, ki jih piše življenje, in z zgodbami, ki jih ženejo na socialno dno. Bojijo se spregovoriti. Bojijo se, da če spregovorijo, ne bodo s tem ničesar dosegli, naredili bi si le še več škode. Mediji pa jim dajo upanje. Novinarji jih poslušajo in v novinarjih vidijo zaupnika. Ne vidijo več drugega izhoda, saj so navadno ljudje, preden so se odločili, da s svojo osebno zgodbo stopijo pred medije, poskusili že vse rešitve. Mediji so zanje zadnja bilka.

Nekateri novinarji smo sicer bolj dojemljivi za teme, ki se ukvarjajo z etično težje opredeljivimi zadevami, drugi na to niti ne pomislijo. Z željo, da bi se tako delo medijskih hiš – predvsem govorimo o televiziji, ki ima s sliko in zvokom na javnost največji vpliv in je pomemben del našega vsakdanjega življenja (Silverstone 1994; Yorke, Corner, Tompkins v Laban 2007b, 36) – kot delo drugih pristojnih institucij ter organizacij izboljšalo, da bi sodelovali s skupnim ciljem in namenom, svoje magistrsko delo zaključujem z besedami profesorice, novinarke, predstojnice katedre Melite Poler Kovačič (1997, 218), ki me je prva seznanila z etičnim presojanjem v novinarstvu:

Kategorični imperativ novinarju brezpogojno zapoveduje: piši tako in tako – zato, ker je to tvoja dolžnost! Ne zaradi ljubezni, naklonjenosti, strahu in drugih nagnjenj, ampak zato, ker ti dejanje narekuje dolžnost. Novinarska praksa dobe množičnih občil razkriva, da motiv novinarjevih odločitev pogosto ni dolžnost.

Ko pomislim, da me kot novinarko socialna problematika zanima morda celo bolj kot tiste, ki bi jih morala, in da bi lahko stanje v Sloveniji izboljšali, se po opravljenem raziskovalnem delu sprašujem, ali država – ena osnovnih zapovedi, ki jih določa ustava, je zagotavljanje dostojanstva in enakih možnosti ter preprečevanje socialne izključenosti (MDDSZ 2013a) – stori dovolj, da bi pomagala človeku? Glede na raziskano lahko sklepam, da je v slovenskem novinarstvu socialna problematika bolj kot socialni problem izpostavljena v obliki zgodbe posameznika, ki se je znašel v težavah in da njegove težave predstavljajo sistemsko napako.

7 LITERATURA

1. Aaker, David A., V. Kumar in George S. Day. 1998. *Marketing Research*. New York: John Wiley & Sons Inc.
2. Anderson, Bonnie. 2004. *News flash: Journalism, infotainment and the bottom-line business of broadcast news*. San Francisco: John Wiley & Sons.
3. Banjac Lubej, Saša. 2011. Novinarji nismo mrhovinarji, če terjamo odgovore od institucij socialne skrbi. *Medijska preža*. Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/39/etika/> (13. marec 2016).
4. Berger, Arthur Asa. 2000. *Media and Communication Research Methods: an Introduction to Qualitative and Quantitative Approaches*. London: Thousand Oaks.
5. Bird, Elizabeth. 2010. *The Anthropology of News and Journalism*. Bloomington: Indiana University Press.
6. Bourdieu, Pierre. 2001. *Na televiziji*. Ljubljana: Založba Krtina.
7. --- 2003. *Sociologija kot politika*. Ljubljana: Založba / *cf.
8. Caple, Helen in Monika Bednarek. 2013. *Delving into the Discourse: Approaches to News Values in Journalism Studies and Beyond*. Reuters Institute for the study of journalism. Dostopno prek: https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/Delving%20into%20the%20Discourse_0.pdf (14. junij 2016).
9. Cohen, A. Akiba, Mark R. Levy, Itzhak Roeh in Michael Gurevitch. 1995. *Global newsroom, local audiences: A study of the eurovision news exchange*. London: John Libbey & Company Ltd.
10. Corner, John. 1999. *Critical ideas in television studies*. Oxford: Clarendon Press.
11. Croteau, David in William Hoynes. 2006. *The business of media: Corporate media and public interest*. Thousand Oaks, London: Pine Forge Press.
12. Dahlgren, Peter. 1988. What's the meaning of this? Viewers' plural sense-making of TV news. *Media, Culture and Society* 10 (3): 285–301.
13. Dijk, Teun van. 1988. *News as discourse*. London: Hillsdale.
14. Dooley, M. Larry. 2002. Case study research and theory building. *Advances in developing human resources* 4: 335–354.
15. Dornič, Jožica. 2009. Lokalne novice bodo ljudi vedno zanimale. *Medijska preža*. Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/36/industrija/> (13. marec 2016).
16. Doyle, Gillian. 2002. *Understanding Media Economics*. London: SAGE Publications.

17. Dragoš, Srečo in Vesna Leskošek. 2003. *Družbena neenakost in socialni kapital*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
18. Eder, Klaus. 1993. *The news politics class: Social movements and cultural dynamics in advanced societies*. Dostopno prek: Google Books.
19. Eisenstock, B. 1984. Sex-role differences in children's identification with counter stereotypical televised portrayals. *Sex roles* 10: 417–430.
20. Ellis, John. 1992. *Visible fictions*. London in New York: Routledge.
21. Erjavec, Karmen. 1999. *Novinarska kakovost*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
22. --- 2004. Sodobno novinarstvo in teorija demokracije. V *Poti slovenskega novinarstva – danes in jutri*, ur. Melita Poler Kovačič in Monika Kalin Golob, 113–138. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
23. Erjavec, Karmen in Melita Poler Kovačič. 2007. *Kritična diskurzivna analiza novinarskih prispevkov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
24. Erjavec, Karmen in Zala Volčič. 1998. Vzgoja za medije na Slovenskem. V *Teorija in praksa* 35 (6): 1089–1099.
25. Feldstein, J. H. in S. F. Feldstein. 1982. Sex differences on televised toy commercials. *Sex roles* 8: 581–586.
26. Fiske, John. 1989/1991. Moments of television: Neither the text nor the audience. V *Television, Audiences and Cultural Power*, ur. Ellen Seiter, Hans Borchers, Gabriele Kreutzner in Eva-Maria Warth, 56–78. London in New York: Routledge.
27. Fiske, John. 2005. *Uvod v komunikacijske študije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
28. Fleming, Carole, Emma Hemmingway, Gillian Moore in Dave Welford. 2006. *An Introduction to Journalism*. London, Thousand Oaks in New Delhi: SAGE Publications.
29. Friedland, A. Lewis. 2001. *Communication, Community and Democracy: Toward a Theory of the Communicatively Integrated Community*. Seoul: Community Research.
30. Gieber, Walter. 1999. News is What Newspapermen Make It. V *Journalism* (vol. 1), ur. Howard Tumber, 234–240. New York: Routledge.
31. Gitlin, Todd. 1980. *The Whole World is Watching: Mass Media in the Making and Unmaking of the Left*. Berkley: University of California Press.
32. Goffman, Erving. 1976. *Gender advertisements*. New York: Harper & Row.
33. Groves, Christopher L., Sara Prot in Craig A. Anderson. 2016. *Violent Media Effects: Theory and Evidence*. Dostopno prek: <http://public.psych.iastate.edu/caa/abstracts/2015-2019/16GPA.pdf> (12. junij 2016).

34. Gustinčič, Jurij, Manca Košir, Jože Mencinger, Breda Pavlič, Tone Peršak, Marjan Sedmak in Slavko Splichal. 2005. Deklaracija pobude za javno radiotelevizijo Slovenija. Javni RTV servis naj bo v rokah javnosti, ne politikov!. V *Za javno radiotelevizijo Slovenije, zbornik razprav*, ur. Slavko Splichal in Ivan Hvala, 8. Ljubljana: Društvo Občanski forum.
35. Hall, Stuart. 1973/1980. Encoding and decoding. V *Culture, media, language. Working papers in cultural studies*, ur. Andrew Lows, Dorothy Hobson, Paul Willis, Stuart Hall, 128–138. London in Birmingham: Center za sodobne kulturne študije.
36. Harcup, Tony. 2004. *Journalism: principles and practice*. London, New Delhi in Thousand Oaks: SAGE Publications.
37. Hargreaves, Ian. 2007. *Novinarstvo, zelo kratek uvod*. Ljubljana: Krtina.
38. Harris, Geoffrey in David Spark. 1993. *Practical Newspaper Reporting*. Oxford: Focal Press.
39. Harrison, Jackie. 2006. *News*. London, New York: Routledge.
40. Hartley, John. 1989. *Understanding news*. London, New York: Routledge.
41. Henderson, Lesley. 2007. *Social issues in television fiction*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
42. Iorio, Sharin Hartin. 2004. *Qualitative research in journalism: taking it to the streets*. New Jersey: Wichita State University.
43. Ivelja, Ranka. 2015. Novinarstvo in etika ali kdaj pes čuvaj ne potrebuje nagobčnika. V *Etika v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi, zbornik predavanj*, ur. Aleksander Bjelčevič, 64–71. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
44. Jeffres, Leo W. 1994. *Mass media processes*. Illinois: Waveland Press.
45. Jones, Janet in Lee Salter. 2012. *Digital Journalism*. Thousands Oaks, London, New Delhi in Singapore: SAGE Publications.
46. Kellner, Douglas. 2004. The media and social problems. V *Handbook of social problems: a comparative international perspective*, ur. George Ritzer, 209–225. Thousand Oaks, California, London in New Delhi: SAGE publications.
47. Kopač, Anja. 2005. Od brezpogojne k pogojevani državi blaginje – spremembe znotraj koncepta državljanstva. V *Družboslovne razprave XXI*, (49/50): 51–64.
48. Kopač Mrak, Anja in Tatjana Rakar. 2010. Redistributivna pravičnost v slovenskem sistemu socialne varnosti: od zaslužnosti k preverjeni potrebi? V *Družboslovne razprave XXVI*, (63): 7–28.
49. Košir, Manca. 1988. *Nastavki za teorijo novinarskih vrst*. Ljubljana: DZS.

50. Kovačič, Anja. 2016a. Intervju z avtorico. Ljubljana, 10. junij.
51. --- 2016b. Intervju z avtorico. Žalec, 8. junij.
52. --- 2016c. Intervju z avtorico. Ljubljana, 7. junij.
53. --- 2016č. Intervju z avtorico. Ljubljana, 10. junij.
54. --- 2016d. Intervju z avtorico. Ljubljana, 10. junij.
55. --- 2016e. Zapiski opazovanja z udeležbo. Ljubljana, 8. junij.
56. --- 2016f. Prepis objavljenih prispevkov. Ljubljana, 5. junij.
57. Laban, Vesna. 2007a. *Osnove televizijskega novinarstva*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
58. --- 2007b. *Televizijsko novinarstvo: hibridizacija žanrov in stilov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
59. Lindlof, R. Thomas in Bryan C. Taylor. 2002. *Qualitative Communication Research Methods*. London: SAGE Publications.
60. Lippman, Walter. 1965. The Nature of News. V *Journalism* (vol. 1), ur. Howard Tumber, 191–200. New York: Routledge.
61. Luthar, Breda. 1992. *Čas televizije*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
62. Luthar, Breda in Dejan Jontes. 2012. *Mediji in občinstva*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
63. MacDonald, Myra. 1988. Politicizing the personal: Women's voices in british television documentaries. V *News, Gender and Power*, ur. Cynthia Carter, Gill Branston in Stuart Allen, 105–121. London in New York: Routledge.
64. --- 2003. *Exploring media discourse*. London: Arnold.
65. Malamuth, Neil M. 1981. Rape proclivity among males. V *Journal of social issues* (vol. 37), ur. Wes Emerson: 138–157. Canada: University of Manitoba. Dostopno prek: <http://www.sscnet.ucla.edu/comm/malamuth/pdf/81Jsi37.pdf> (6. junij 2016).
66. Malamuth, Neil M. in James V. P. Check. 1981. The Effects of Mass Media Exposure on Acceptance of Violence against women: A field experiment. V *Journal of research in personality* (vol. 15), ur. Wes Emerson: 436–446. Canada: University of Manitoba. Dostopno prek: <http://www.sscnet.ucla.edu/comm/malamuth/pdf/81Jrp15.pdf> (5. junij 2016).
67. --- 1983. Sexual arousal to rape depictions: Individual differences. V *Journal of abnormal psychology* (vol. 92), ur. Wes Emerson: 55–67. Canada: University of Manitoba. Dostopno prek: <http://www.sscnet.ucla.edu/comm/malamuth/pdf/83Jap92.pdf> (8. maj 2016).

68. Mandič, Srna. 2002. Socialni programi, družbeni problemi in krepitev vpliva javnosti. V *Teorija in praksa* 39 (2): 204–219. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/tip/tip20022Mandic.PDF> (12. marec 2016).
69. McNair, Brian. 1998. *The sociology of journalism*. London: Arnold.
70. McQuail, Denis. 2006. *McQuail's Mass Communication Theory*. Thousand Oaks in London: SAGE Publications.
71. Merljak Zdovc, Sonja. 2011. Novinarji niso usposobljeni za odkrivanje zlorab otrok. *Medijska preža*. Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/sezna/m/39/etika/> (13. marec 2016).
72. Mesec, Blaž. 2006. Očarani z močjo. *Socialno delo* 45 (3–5): 235–247.
73. Miljan, Lydia in Barry Cooper. 2003. *Hidden Agendas: How journalists influence the news*. Vancouver in Toronto: UBC Press. Dostopno prek: <http://www.cjc-online.ca/index.php/journal/article/viewFile/1528/1660> (14. junij 2016).
74. Milosavljevič, Marko. 2003. *Novinarska zgodba*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
75. --- 2005. Intervju: metoda dela in novinarski žanr. V *Uvod v novinarske študije*, ur. Melita Poler Kovačič in Karmen Erjavec, 135–188. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
76. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. 2013a. *Sociala*. Dostopno prek: http://www.mdds.gov.si/si/delovna_podrocja/sociala/ (12. junij 2016).
77. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. 2013b. *Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013–2020*. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=113130> (12. junij 2016).
78. Mulvey, Laura. 1996. *Fetishism and curiosity*. Bloomington: Indiana University Press.
79. Novinarsko častno razsodišče. 2010. *Kodeks novinarjev Slovenije*. Dostopno prek: http://www.razsodisce.org/kodeks_ns.html (9. maj 2016).
80. Park, Robert E. 1940. News As a Form of Knowledge. V *Journalism* (vol. 1), ur. Howard Tumber, 201–214. New York: Routledge.
81. Parsons, Williams D. 1995. *Public Policy: an introduction to the theory and practice of policy analysis*. Cheltenham: Edward Elgar.
82. Perovič, Tomaž in Špela Šipek. 1998. *TV novice*. Ljubljana: Študentska založba.
83. Pinter, Andrej. 1996. Kdo koga gleda. V *Teorija in praksa* 33 (2): 349–351.
84. Planet Danes. 2016. *Oddaja Planet Danes*. Dostopno prek: <http://www.planet.si/tv/oddaje/informativna-oddaja-planet-danes.html> (10. junij 2016).

85. Planet TV. 2016. *Televizija Planet TV*. Dostopno prek: <http://www.planet.si/onas/planet-tv.html> (10. junij 2016).
86. Poler Kovačič, Melita. 1997. *Novinarska etika*. Ljubljana: Magnolija.
87. --- 2004. *Novinarska (iz)virnost. Novinarji in njihovi viri v sodobni slovenski družbi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
88. --- 2005a. *Kriza novinarske odgovornosti*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
89. --- 2005b. Utemeljeno moralno presojanje v novinarstvu. V *Uvod v novinarske študije*, ur. Melita Poler Kovačič in Karmen Erjavec, 189–256. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
90. Poler Kovačič, Melita in Karmen Erjavec. 2005. *Uvod v novinarske študije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
91. --- 2011. *Uvod v novinarstvo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
92. Prpič, Marko. 2006. Poročanje o dnevnih dogodkih v osrednjih večernih poročilih: komercialna in javna televizija. V *Mediji za državljane*, ur. Brankica Petković, 77–116. Ljubljana: Mirovni inštitut.
93. Reese, Stephen D. 1997. The news Paradigm and the Ideology of objectivity. V *Social meanings of news*, ur. Dan Berkowitz, 420–440. London: SAGE Publications.
94. Richardson, John E. 2007. *Analysing Newspapers. An approach from critical discourse analysis*. New York: Palgrave Macmillan.
95. Ritchie, Jane in Jane Lewis. 2003. *Qualitative research practise*. London: SAGE Publications. Dostopno prek: https://mthoyibi.files.wordpress.com/2011/10/qualitative-research-practice_a-guide-for-social-science-students-and-researchers_jane-ritchie-and-jane-lewis-eds_20031.pdf (17. maj 2016).
96. Ritzer, George. 2004. *Handbook of social problems: a comparative international perspective*. Thousand Oaks, London in New Delhi: SAGE Publications.
97. Rossi S. R. in J. S. Rossi 1985. Gender differences in the perception of women in magazine advertising. *Sex roles* (vol. 12): 1033–1038.
98. Roškar, Saška, Alenka Tančič Grum in Vita Poštuvan. 2010. *Spregovorimo o samomoru in medijih*. Preprečevanje samomora – Strokovne smernice za odgovorno novinarsko poročanje. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja RS. Dostopno prek: http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/43954/3/9789616659680_slv.pdf (13. junij 2016).
99. Rumphorst, Werner. 1999. *Model public service broadcasting law and aspects of regulating commercial broadcasting*. Dostopno prek: <http://portal.unesco.org/>

- ci/en/files/5630/10353894120Model_public_service_broadcasting_law.pdf/Model%2Bpublic%2Bservice%2Bbroadcasting%2Blaw.pdf (3. junij 2016).
100. Schlesinger, Philip. 1978. *Putting reality together: BBC News*. London: Methuen.
  101. Silverstone, Roger. 1994. *Television and everyday life*. London: Routledge.
  102. Simmel, Georg. 1993. *Temeljna vprašanja sociologije. Individuum in družba*. ŠKUC. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
  103. Simons, Helen. 2009. *Case study research in practice*. London: SAGE Publications.
  104. Soloski, John. 1997. News reporting and professionalism. V *Social meanings of news*, ur. Dan Berkowitz, 138–154. London: SAGE Publications.
  105. Sontag, Susan. 2006. *Pogled na bolečino drugega*. Ljubljana: Sophia.
  106. Splichal, Slavko. 1999. *Komunikološka hrestomatija 2: Razvoj empirične komunikologije v ZDA*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
  107. Splichal, Slavko. 2007. *Komunikološka hrestomatija 3: Teorije javnega mnenja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
  108. Statistični urad Republike Slovenija. 2015a. *Gospodinjstva po številu članov in tipu gospodinjstva, kohezijski regiji, Slovenija, večletno*. Dostopno prek: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp> (19. avgust 2016).
  109. --- 2015b. *Opremljenost gospodinjstev s trajnimi potrošnimi dobrinami*. Dostopno prek: http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/viewplus.asp?ma=H156S&ti=&path=../Database/Hitre_Repozitorij&lang=2 (17. maj 2016).
  110. Sternglanz, Sarah H. in Lisa A. Serbin. 1977. Sex-role stereotyping in children's television programs. V *Career Development: Contemporary reading*, ur. Artis Palmo, 287–292. New York: Lehigh University.
  111. Sušnik, Peter. 2016. Slovenija, socialna država. *Časnik*, 25. februar. Dostopno prek: <http://www.casnik.si/index.php/2016/02/25/slovenija-socialna-drzava/> (20. marec 2016).
  112. Šolinič, Simona. 2016. Novinarska debata v Celju: kje je meja med javnim in zasebnim? *Novi tednik in Radio Celje*, 26. maj. Dostopno prek: <http://www.nt-rc.si/novi-tednik/novinarska-debata-v-celju-kje-je-meja-med-javnim-in-zasebnim/> (27. maj 2016).

113. Thoman, Elizabeth. 2016. *How Well Does Television Handle Social Issues?* Center for media literacy. Dostopno prek: <http://www.medialit.org/reading-room/how-well-does-television-handle-social-issues> (8. marec 2016).
114. Thomas, Gary. 2011. *How to do your case study*. London: SAGE Publications.
115. TVB. 2015. *2015 TVB Forward Conference to Highlight Trends, Technologies and Engagement Opportunities That Reinforce Local Broadcast TV's Role as the Dominant Medium for Consumers, Brands and Candidates*. Dostopno prek: <http://www.businesswire.com/news/home/20150910006555/en/2015-TV-B-Conference-Highlight-Trends-Technologies-Engagement> (5. februar 2016).
116. TVB. 2016. *The American Conversation Study: How Local TV Drives Political Engagement*. Dostopno prek: <https://www.tvb.org/DetailsPage/tabid/1569/ArticleID/63/The-American-Conversation-Study-How-Local-TV-Drives-Political-Engagement.aspx> (14. junij 2016).
117. Ule, Mirjana. 2009. *Psihologija komuniciranja in medosebnih odnosov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
118. *Ustava Republike Slovenije*. Ur. l. RS 33/91 (28. december 1991).
119. Van Dijk, Teun Adrianus. 1988. *News as discourse*. London: Hillsdale, Lawrence Erlbaum Associates.
120. Vobič, Igor. 2005. (Dvo)govor v hibridnem televizijskem intervjuju. V *Uvod v novinarske študije*, ur. Melita Poler Kovačič in Karmen Erjavec, 370–392. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
121. Vogrinc, Jože. 1995. *Televizijski gledalec*. ŠKUC. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
122. Vreg, France. 2000. *Politično komuniciranje in prepričevanje*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
123. Wilson, Barbara J. 2006. The impact of social issue television programming on attitudes toward rape. *Human Communication Research* (vol. 19/2): 179–208. Kalifornija: International Communication Association.
124. Yin, Robert K. 2004. *Case study research, designs and methods*. Thousand Oaks, California: SAGE Publications.
125. Zadavec, Mitja. 2014. *Vpliv medijev na osebnostne pravice*. Dostopno prek: <http://www.fds.si/attachments/article/373/Mitja%20Zadavec.pdf> (18. junij 2016).
126. Zajec, Diana. 2015. Za odličnost v novinarstvu. *Medijska preža*. Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/07/festivali/#21> (14. marec 2016).

127. Zakonodaja. 2016. *Zakon o socialnem varstvu*. Dostopno prek: <https://zakonodaja.com/zakon/zsv> (1. maj 2016).
128. Zalaznick, Lauren. 2011. *The conscience of television*. Dostopno prek: https://www.ted.com/talks/lauren_zalaznick/transcript?language=en (10. februar 2016).
129. Zelizer, Barbie. 1993. Has communication explained journalism? V *Journalism* (vol. 2), ur. Howard Tumber, 208–213. New York: Routledge.

»To conclude: good journalism is one of the models of good conversation and communication in the wider social context.«

Rowan Williams

Priloga A: Prepis intervjuja z odgovornim urednikom informativnega in športnega programa Planet TV (Ljubljana, 7. junij 2016 ob 13.00)

Intervjuvanec: urednik A, odgovorni urednik informativnega in športnega programa Planet TV

Kaj je naloga informativnega programa na komercialni televiziji?

I: V enem delu je enaka kot na katerikoli drugi televiziji. Kar pomeni, da je osnovna naloga informirati ljudi. Razlike med privatnimi in katerimi koli drugimi televizijami, ki obstajajo, pa so v lastniku. Če ima javna televizija za lastnika parlamentarce, ali pa v svojih organih parlamentarce, se bo morala prilagajati in imeti več parlamenta, kot bi ga imel kdorkoli drug.

Pri nas, na privatnih televizijah, v Evropi še posebej, kjer je zelo malo mešanega lastništva, kar pomeni, da je lastnik privatne televizije v principu res samo lastnik televizije, da ni lastnik elektrarn, mlekarne, ali pa česar koli drugega, ampak samo televizij, smo mi podrejeni tudi temu, da moramo biti na tržišču uspešni. Kar pomeni, da smo odvisni od gledalcev na polno. Oziroma smo odvisni od tega, kaj njih v določenem trenutku zanima, kaj je interes naših gledalcev v določenem trenutku, da izvejo, in kaj v določenem trenutku ni njihov interes. Zato mi, bolj kot javne televizije ali katerakoli druga televizija s kakšnimi drugimi lastniki, pazimo na to, katere so stvari, ki gledalce v tem trenutku zelo zanimajo. Pri tistih stvareh, za katere pa mi ocenimo, da interes javnosti v tem trenutku ni velik, da si uredniki in novinarji mislimo, da bi pa vseeno morali poročati o tem, moramo seveda neprimerno več stvari narediti zato, da naredimo zadeve na ta način, da bodo ljudi vseeno zainteresirale.

Potem je glavno vodilo kaj se gleda, in ne kaj bi bilo prav, da ljudje izvejo?

I: Vprašanje ni prav zastavljeno, ker izhaja iz predpostavke, da ljudje ne vedo čisto točno, kaj bi bilo dobro, da gledajo. Sem zmeraj bil prepričan, da ljudje dobro vejo. Če interpretiramo, da mi delamo po tem, kar ljudi zanima, da smo rumeni, da ljudi zanimajo umori pa kriminal pa ne vem kaj, druge stvari, ki so lahko bolj pomembne, pa jih ne zanimajo, pa ni čisto res. Jaz mislim, da ljudi še kako zanimajo tiste stvari, za katere vedo, da lahko vplivajo na njihovo življenje. Če se v določenem trenutku izkaže, da nihče ne gleda politike, pomeni, da ni težava pri gledalcih, ki nočejo gledati politike, ali pa pri nas novinarjih, ki ne poročamo o politiki, ampak je težava pri politikih, ki delajo stvari, ki ljudi absolutno ne zanimajo. Oziroma ne, da jih ne zanimajo, so prepričani, da njihovo delo ne bo v ničemer vplivalo na njihovo življenje, kratkoročno ali dolgoročno.

Kdo je sploh tisti, ki določa, o čem se bo poročalo?

I: To so pač gledalci, pa tisti ljudje, ki znajo na televizijah dobro brat gledanost. Kar pomeni, novinarji, ki živijo na terenu, ki morajo ugotoviti, kaj je tisto, kakšen je duh časa, kaj ljudi zares zanima in kaj ne, kje mislijo, da iščejo odgovore in kje ne iščejo odgovorov, in na koncu dneva, seveda, odgovorni urednik, ki je zmeraj zadolžen za to, da odloči kaj ja in kaj ne.

Torej je odgovorni urednik tisti, ki na koncu odloči?

I: Ja. Ampak ne arbitrarno. Če arbitrarno določa po tem, kar on misli, da je dobro, kar njegovi prijatelji mislijo, da je dobro, kar določeni lobiji mislijo, da je dobro, ki telefonarijo in pišejo

maile, potem je program slab. Če pa na podlagi tega, kar sliši od novinarjev, od svojih virov in na podlagi tega, kar mu pripovedujejo gledanosti iz dneva v dan, potem je pa v redu.

Kaj sploh je zate socialna problematika?

I: Ti lahko različne zgodbe obrneš ali na socialni problem, lahko na politični problem, lahko pa na trač problem, če hočeš. Če Cimirotič razglasi osebni stečaj, je to lahko socialna zgodba, lahko je politična zgodba, kako mu je uspelo priti do tega, lahko je pa 'hahaha' zgodba. Odvisno od tega, na kak način se je lotiš.

Ampak generalno gledano ...

I: Če pa o socialnih težavah govorimo generalno gledano, govorimo o ljudeh, ki so se na kakršen koli način zaradi kakršnih koli razlogov znašli v neki zelo veliki socialni, materialni ali pa drugačni stiski.

In so to tematike, ki gledalce zanimajo?

I: Ne nujno. In ne obvezno. In ne po avtomatizmu. Gledalce, sem prepričan, ne zanimajo zgodbe, iz katerih se ne morejo nič naučiti, oziroma zgodbe, iz katerih ne morejo potegniti nobenega nauka, zgodbe, ki jim ne znajo pokazati, da se neka zadeva lahko razplete, in na način, na katerega se lahko razplete. Poročanje kar tako o socialnih težavah kogarkoli, danes nima pravega efekta za nikogar. Ne rešijo težave človeku, o katerem mi poročamo, ne spremenijo sistema, ki je v tej državi, nič ne naredijo.

Pa je naloga novinarja, televizije, urednika, ekipe, da o problemu poroča in najde rešitev in ponudi nauk, ali je naloga samo poročanje?

I: Preko poročanja moraš poiskati zaključek, konec zgodbe, da lahko poveš, kdo je kriv za to, da se je to zgodilo, oziroma kaj se je za tem zgodilo. Zadeva, pri kateri je treba biti zelo pazljiv, še posebej pri poročanju o socialnih problemih, je seveda, kdaj boš ti zares ugotovil in povedal ljudem, kaj je do težave pripeljalo. Ker do socialnih težav nikoli ne pripeljejo samo zunanji vplivi, ampak lahko pripeljejo družinske težave, če hočemo, lahko tudi po naravi, kakšen je človek, ki je zabredel v socialne težave, in, ali je moja naloga sploh, da jaz vse to ljudem povem ali ne, oziroma če ja, kako naj vse to sploh izvem? Primer dečkov, koroških, je tipičen primer o tem. Meni se sanja ne, kaj je res, ne vem. In tudi moje naloge ne vidim, da bi jaz moral delati

nekaj, kar dela socialna država namesto mene oziroma njene institucije pa strokovnjaki, ki so zato. Jaz nisem večji strokovnjak kot nekdo, ki je po izobrazbi psiholog, psihiater, socialni delavec, in v takih trenutkih ne verjamem, da je naloga, da bi moral čisto zares povedati, zakaj so ta dva fantka vzeli. Kaj je bilo v ozadju, kdo je kriv, so starši dobri, niso, kaj je res v ozadju dogodka. Ne vemo. In to tudi ni naša naloga da zvemo.

Je potem naloga novinarja, da najde pri strokovnjakih, institucijah, ki so odgovorni za dajanje odgovorov, odgovore, ali tudi ne?

I: Odgovore na kaj? Na to, da morajo izvedeti, ali je bila mama pijanka, je kdaj udarila koga, je imela težave z drugimi moškimi, ga je »srala« z drugimi moškimi? Ne. Ne. Jaz moram poiskati odgovore strokovnjakov in v nekaterih primerih enostavno verjamem strokovnjakom, če mi nekaj rečejo. Če meni varuh človekovih pravic v tej državi reče, da je prebral vse dokumente in da je ugotovil, da je to v redu, bom jaz to verjel, nekaterim ljudem, nekaterim institucijam, da imajo prav.

Na podlagi česa se torej odloči, katero socialno zgodbo objaviti in katero ne?

I: Tisto socialno zgodbo, za katero smo mi prepričani, da lahko na kakršen koli način spremeni ali pomaga ne samo tej družini ali posamezniku, ki ima kakšen boj splošen motiv, ki ga lahko poveš na podlagi ene zgodbe. Mi pa ne moremo poročati pa odločati se o tem, recimo, da bi vse socialne zgodbe reševali pa računali, da ker bomo mi o nekom poročali, da mu bodo potem sosodje pomagali, ali pa da bomo začeli zbirati denar za njih. Ne moremo. Niti ni to naša naloga. Ni naša naloga, da bi mi zamenjali državo. Mi smo lahko v nekaterih primerih korektivna funkcija, nismo pa dobredelna ustanova.

Kaj pa solze, jok, žalost, so pomemben dejavnik pri tem, ali se bo poročalo o zgodbi ali ne?

I: Mi seveda vemo, da čustva v nekaterih primerih blazno vplivajo na to, da se človek bolj poistoveti s svojo zgodbo. Zdaj, po eni strani, so to lahko čustva, ljubezen, iskrenost. Ljudje bodo neprimerno bolj verjeli ljudem, ki bodo govorili iz svojih izkušenj kot pa nekomu, ki je birokrat in bo poskušal na pladnju recitirati zakone, po katerih je delal. Ni pa to samo po sebi dovolj. Tudi za gledanost to ni dovolj. To, da boš ti nekoga dobil pred ekran, ki bo jokal, ne, ni dovolj.

Kaj pa dobrodelne zgodbe, so dobrodošle?

I: Mislim, ja pa ne, dobro. Vsake toliko, če mi ugotovimo, vsi skupaj, s celim teamom, da bi pa nekomu lahko pomagali, in da je to nekaj, da je to bolj izrazit problem, ki se je pojavil, ja. Bom tako povedal. Če smo mi v Sloveniji imeli poplave in je 20 ljudi ostalo brez hiš, kaj bomo mi dobrodelni zato, da bomo enemu od 20 pomagali graditi hišo? Ni šans. Sej ne vem zakaj, kako naj se odločim, komu pomagati in komu ne. Če mi dobimo relativno tipičen primer, pri katerem bi moral nekdo drug nekaj narediti, pa ni naredil, potem mi lahko pomagamo. V takem primeru. Ne pa pri splošnih problemih.

Je torej to socialni problem? Ko nekdo zaradi poplave izgubi hišo in svoje imetje?

I: Ja, če država ne uredi, ali pa zavarovalnica, ali pa kdorkoli drug, ki bi v takem primeru moral, in če je posledica tega, da človek postane socialni problem, potem je.

Ko govorimo o otrocih, kje so meje med zasebnim in javnim? Ali objaviti fotografijo otroka, dokumente, ki govorijo o zasebnih tožbah?

I: Saj ne smemo objavljati tega. Imam eno knjižico, kjer je zelo precizno napisano, kaj lahko delamo in kaj ne. Tam so navodila, kako se moramo novinarji obnašati. Mi smo delali napake, če se spomniš, ko smo poročali o gradnji hiše Simone Dimc, in je šla s svojim sinom na počitnice, mi smo jo lovili, in smo še sina zraven kazali, ne da bi ga zameglili. Kar je katastrofa, tega se enostavno ne dela. Isto je s tema koroškima dečkoma. Mi na kraj pameti ne pade, mislim, da nobenemu slovenskemu novinarju, da bi šel in jih preganjal in bi jih hotel najti.

Kaj pa, ko ljudje sami kličejo na televizijo, pošiljajo pisma, maile, da želijo o svojem problemu spregovoriti. Kako se odločiti, na podlagi česa se odločiti, ali to zgodbo objaviti ali ne, oziroma kako jo sploh preveriti?

I: Največja napaka, ki jo narediš, je, če tebi nekdo nekaj napiše in ti takoj skočiš pa greš delat zgodbo, ne da bi malo preveril, kaj je res in kaj se zares dogaja na tem področju. Če ti ne narediš dobrega researcha, se lahko zelo hitro opečeš.

Ko je zgodba torej objavljena, je izpostavljen problem, je potem treba tej zgodbi slediti in vsako podrobnost objaviti, ali samo ob trenutkih, ko se gledalec lahko nekaj nauči iz tega?

I: Vsake toliko časa. Druga zadeva, ki je zelo pomembna, še posebej pri socialnih problemih, če ti greš tja, nekaj napišeš, ljudem poveš, in potem pozabiš, da se je tam sploh kaj zgodilo. To se nam dogaja.

Torej so zgodbe o socialnih problemih zgodbe, ki jim je možno slediti?

I: Moraš jih slediti. Moraš videti, kakšen je končni rezultat. Kar ne pomeni, da jih delaš ves čas kot follow-up zgodbe, da bi moral en teden delat, ampak vsake toliko časa pa.

Se kdaj, kot urednik in kot novinar, vprašaš o tem, če poročaš o socialnem primeru, ali človeku, o katerem govorimo, pomagamo ali mu škodujemo s tem?

I: Absolutno je to največja težava. Res je, da se premalokrat vprašamo, da če o nekom poročamo, kakšen efekt bo to imelo na njegovo sredino, v kateri živi. Še posebej, če delamo prispevek brez njegove volje. Po drugi strani pa je pomembno, da izvemo, kaj se zgodi v njegovi okolici, kakšen je vpliv, tudi če delamo z njegovo privolitvijo. Že spet sva pri otrocih. Mama bo rekla, poročajte o meni, poročajte o meni, nam bo silila, naj še otroka kažemo, ta otrok bo naslednji dan prišel v šolo in ga bodo vsi zafirkavali. Zaradi tega smo pri otrocih malo bolj občutljivi, pri odraslih pa ne.

Kaj pa socialni problematika in zdravstveni problemi? Je razlika, ali govorimo o nekom, ki nima denarja, in tarna o tem, kako ni dobil socialne pomoči in ne more živeti, ali o nekom, ki mu je, po njegovih besedah, zdravstvo naredilo napako in se zaradi tega odloči it na televizijo?

I: Bolj je vprašanje čakalnih vrst, ki se ga lotevamo, kdo lahko prej pride na vrsto in kdo ne, imaš ti veze, kako so pomembne. To so dobre zgodbe in pomembne zgodbe, da vidimo, kaj se dela, kaj pa ne, in po drugi strani, da enostavno kažemo, pri teh zdravstvenih temah, kako nekdo, ki nima denarja, ne more priti do tega, da bi mel krčne žile operirane, kot pa nekdo, ki ima denar, pa to zanj ni noben problem. Če najdeš takšno poanto, lahko iz poročanja o konkretnem človeku poročaš, je to ok, lahko kaj spremeniš, drugače pa ne.

Ali poročanje televizije vpliva na reševanje problema v tistih institucijah, ki so odgovorne, da ta problem rešijo?

I: V Sloveniji v teh institucijah ne, na žalost, ker je sistem preveč zapacan. So redki primeri, kjer bi ti lahko spremenil, institucionalno nekatere stvari spremenil. Danes, ko se vsi ukvarjamo

s tem Zimmermannom, kaj se bo zgodilo. Njemu bodo najverjetneje vzeli licenco. Na nek način bo kaznovan. Že zdaj je kaznovan zaradi medijev. Da bi pa sistem spremenili, da nam ne bi več omogočal Zimmermannov, kar pomeni, da bi podobni Zimmermanni še vedno dobivali denar od ZZS pa jaz ne verjamem, da se bo to spremenilo.

Medij torej ne more doseči tega, kar bi si želel - da reši problem?

I: Na kratek rok ne. Ker na kratek rok institucije v Sloveniji, pa naj jih mediji še ne vem kako privijajo, niso pripravljene na spremembe. Zato, ker jim ni pomembno. Dve težavi tu vidim. Ena zadeva, ki je novinarsko poročanje, je ta, da takrat, ko ugotovimo, da bi na nekoga lahko pokazali s prstom - ta je kriv, da se je to zgodilo, včasih tega ne naredimo. Druga zadeva, ki pa je, da je sistem v zadnjih 50 letih, so ga ljudje, ki so del sistema, tako zapletli, da je dostikrat zelo težko na nekoga pokazati s prstom in reči, ta je kriv.

Je torej televizija tista, ki prepozna probleme in jih rešuje, ali samo konstruira in o njih poroča?

I: Sej posledično mi delamo in rešujemo težave. Težava pa je, da se stvari zelo počasi spremenijo. Kar pomeni. Če postane Zimmermann velika težava, boš ti mel politično stranko, ki bo to zgrabila, in bo dala kakšne spremembe zakonodaje in počasi se lahko kaj spremeni. Ali pa, če je nekdo v požaru, v veliki stiski, in mi poročamo o tem, zavarujte se, če bi bil ta zavarovan, mu mi verjetno s tem pomagamo, da pomisli, saj res, zavarovat se moram. Prej pa ni pomislil na to. So možnosti, da se nič ne spremeni, ali pa da nimaš nobenega vpliva na to, ampak v 90 % je pa tam, kjer ti misliš, da bi se moralo sistemsko kaj spremeniti, zelo dolg proces. Ti lahko čez noč pomagaš. In poročaš o eni tipični družini, ki je ostala brez strehe nad glavo in bodo ljudje pomagali. In jih bodo postavili na noge. Super, si eni družini pomagal. Ampak sistem je ostal pa isti. Država se naslednjič ne bo pretirano hitreje zmigala, da bi nekemu pomagala.

Ampak je novinar akter, ki pomaga reševati problem?

I: Posledica njegovega dela je.

Kako pogosto se po poročanju o, ne samo otrocih, vseh, pri razkrivanju osebnih podatkov, pojavijo tožbe?

I: Vedno manj. Ker novinarji več vemo o tem, kaj pomeni varovanje in zaščita osebnih podatkov, kot smo vedeli pred 10 leti, zavedanje o tem, da ti s poročanjem povzročiš posledice, je večje kot včasih, zato mislim, daje tega relativno manj. In da tam, kjer pa se dogajajo take stvari, da so prej napake, neznanje, kot namerno delo. Mi zdaj že vsi vemo, da ni nekdo frajer, ki bo povedal, da je Janez Novak naredil prometno nesrečo. Da to, če je JN no name, s tem nikomur nič ne naredimo. Niti nič ne naredimo, če povemo, da je to Janez N. Lahko samo povemo, da je 23-letnik.

Glede na to, da je osebnih stisk in problemov vedno več, se to pozna tudi na televiziji, ali se ravno zaradi povečanega števila mogoče manj poroča?

I: Poroča se na žalost več o tem. Pred 10, 15 leti smo poročali o delovanju RK in Karitasa samo ob velikih, elementarnih nesrečah. Kar tako, če se ni nič zgodilo, ni nihče poročal, ali so skladišča polna testenin in moke. Danes se o tem redno poroča. Tako da, se več poroča o socialnih problemih. Je pa res, da je socialnih problemov in ljudi s socialnimi težavami še več od tega, kar mi delamo.

Jim je tudi lažje, kako se sploh pojaviti na televiziji? Izkoriščajo to ljudje?

I: Redki. Tudi zato, ker ne skačemo več na vsako socialno zgodbo, ki jo dobimo. Jaz mislim, da je bilo relativno malo takšnih zgodb, kije sam lenuh, in računa, da bo prišel na televizijo in se bodo njegove težave rešile. Takih je res relativno malo.

Na kakšen način odgovorni urednik vpliva na poročanje o socialni problematiki?

I: Na koncu dneva je zmeraj njegova odločitev, kaj bo objavljeno in kaj ne. Kaj pa vse vpliva na njega, je pa druga zadeva.

Kaj pa ti, na podlagi česa se odločiš, kaj objaviti in kaj ne?

I: Ja malo tega, da poskušam ugotovit, kakšen je duh časa, kaj je tisto, kar ja in kaj ne, in na podlagi tega, da vem, ali z zgodbo sploh lahko kam pridem ali ne. Ali bo zgodba izvisela v zraku in ne bo nihče imel nič od nje.

Vpliva torej medij na reševanje socialnih problemov in na kakšen način?

I: Vplivajo. Lahko preko posameznika na konkretne primere, ki se potem neprimerno hitreje rešijo kot bi se drugače, in na ta način lahko vplivajo izjemno hitro, in efektno pri reševanju posameznih problemov. Pri reševanju sistemskih pa je tako, kot sva se prej pogovarjala. Če poročáš o tem, bo dolgoročno imelo nek vpliv, ampak bo šlo to dolgo pri nas. Kar se moramo ves čas spraševati, in ugotavljat, je, glede na to, da smo bombardirani z različnim poročanjem o različnih socialnih težavah, iz dneva v dan, da je včasih težko reč nekemu ne, pa veš, bi moral o njem delat. To so zelo težke odločitve, ki nas je država postavila v položaj, da jih moramo sprejet. In je nepošteno jih nalagat na medije. Če imam jaz v trenutku 5 mladih otrok, deklet, za katere bi bila potrebna operacija v tujini, kako se naj odločim, katera je res tista, o kateri bom šel poročat o kateri pa ne? Ne vem. Oziroma, lahko gremo, ampak kaj to pomeni, da moramo pet ljudi zelo temeljito zresearchat in se moramo potem kot laiki odločat, ali je zdravnik imel prav, ta gre ven in ta ne.

Tu potem nastopijo institucije, ki bi novinarju morale omogočiti, da dobi odgovore od odgovornih, a se ti pogosto zaprejo pred mediji.

I: Ja, tu so velike težave s centri za socialno delo. Imamo grozne težave. Vsa leta. Sicer mislim, blazno so zaprti, zelo težko dobimo od njih kakršnekoli podatke, ali je to pri njih stvar tega, pusti me pri miru, da naj delam svoj posel, ali - briga te, kaj delam, ali je njihovo neznanje krivo, da ne vejo, kaj meni lahko povejo, da ne bi kršili pravice posameznika, konkretnih primerov, ne vem. Je pa mešanica vsega. Imaš tako ene kot druge. Je relativno veliko neznanje v teh službah. In velika mešanica tega pripelje do tega, da koga po nepotrebnem obsojamo, ali pa da smo preveč zoprni do koga.

Priloga B: Prepis intervjuja z odgovorno urednico informativnega in športnega programa POP TV (Ljubljana, 10. junij 2016 ob 12:00)

Intervjuvanec: urednica B, odgovorna urednica informativnega in športnega programa POP TV

Kaj so za tebe socialni problemi, kaj obravnavaš kot socialne probleme?

I: Kot odgovorna urednica?

Kot odgovorna urednica.

I: Socialni problemi so predvsem ... Zelo odvisno od tega, kaj je trenutno aktualno. Nekaj časa smo poročali, da so socialni problemi, otroci, da jim starši niso več mogli plačevati hrane v šoli. To se mi je zdelo totalno grozno, da otroci nimajo kosila, ker starši nimajo denarja. Socialni problemi so ljudje, ki so v času krize bili brez služb, pa so bili brezposelni, in so cele družine trpele, socialni problemi so ... mene vedno zaboli, ko slišim zgodbe iz projekta botrstvo, to so socialni problemi, so pa tudi širši. Problem starejših v domovih, ko si ne morejo normalne oskrbe plačati, ko nimajo dovolj visoke pokojnine, ko ne morejo niti doma plačati. Niso pa samo ekonomski. Recimo ti dečki (op. koroški dečki). Je tudi socialni problem.

Torej ni vedno pogojeno z denarjem, je lahko tudi osebna stiska, zdravstvo?

I: Ja, tudi zdravstvo. Socialna je to, da če je Slovenija socialna država, da imajo vsi ljudje enak dostop, ugleden dostop do zdravstva, do šolstva, do hrane, do služb in tako naprej. Jaz na ta problem gledam širše.

Se ti zdi prav, da mediji poročajo o tem in ljudi osveščajo, kje se ti problemi dogajajo, kje so se napake zgodile?

I: Seveda, absolutno se mi zdi prav, samo je treba vedno ... tudi, ko ljudje kličejo sem, vedno moraš ločiti ... nekateri ljudje se sami pahnejo v to, v brezizhoden položaj, drugi pa ne. Vedno moraš sfiltrirati zgodbe, ko so ljudje v takem položaju, ker določene institucije ne delujejo, oni so pa sami prišli do tega, kar je pa tudi žalostna zgodba. Pri teh zelo pazimo. Teh je milijon. Moraš zelo paziti, da jim ne daješ prevelike pozornosti v medijih.

Za objavo katerih zgodb se potem odločiš?

I: Mi se odločimo za tiste zgodbe, ki so zgodbe ljudi, ki niso sami krivi za svoj položaj. Naravne nesreče, starši izgubili službe, jih ne morejo dobiti, si zaradi denarja ne morejo privoščiti operacij in tako naprej. Predvsem tisti, ki niso krivi sami in kjer lahko opazimo, da institucije ne delujejo dovolj dobro, da bi jim pomagale. Ena je izjema, kjer ne smeš gledati na to, ali so si sami krivi ali ne, to so pa otroci. Tu pa po mojem ni omejitev. Vsi otroci v Sloveniji morajo imeti enak dostop do zdravstva, do šolstva, ne smejo biti lačni. Tu pri otrocih ni nobenih omejitev.

Kakšne so pa omejitve pri poročanju o otrocih? Pri razkrivanju podatkov?

I: Mi smo imeli pred pol leta predavanje, ki ga je organiziralo DNS s policijo, kako je treba paziti pri poročanju o otrocih, ki so žrtve. In da jim ne narediš škode, ko razkriješ njihovo stisko. Pri otrocih, je problem zgodbe botrstva. Za radio jo lahko narediš, za televizijo je ne moreš, ker oni prikrijejo identiteto. In se spomnim te akcije, Mali koraki za velik cilj, ko smo denar namenjali botrstvu. In to je težko, ker so ljudje nastopali v kapucah. In če ljudje ne vidijo obraza, pač ta empatija se ne razvije dovolj dobro, da bi več denarja darovali.

Pa bi kot urednica komercialne televizije, ki mora upoštevati rejtinge in mora paziti na gledanost, igrala kdaj samo na empatijo, čustva, jok, da bi zaradi tega zgodba, o socialnem problemu bila bolj gledana? Ta oseba se bo zjokala, dejmo delat zgodbo. So čustva in solze tako vplivne?

I: So, a ne od otrok. Ti kot komercialna televizija moraš narediti zgodbo, kakor bi jo naredili ... Jaz vedno pravim, tudi če gledaš zgodbe na drugih televizijah, CNN, BBC, oni tudi te zgodbe delajo zelo touchi, zelo čustveno. Če niso patetične, in če pokažeš, kakšna stiska je res, v tem ne vidim nič slabega. Če pa to delaš izključno samo zato, da sebi dviguješ rejtinge, ne pa da bi tem ljudem pomagal, je pa sprevrženo.

Kaj je po tvoje naloga novinarja, medijske hiše, pri poročanju o socialnih problemih? Da poroča, ali išče krivca, vzrok za nastanek problema?

I: Da poročaš tem, da mu pomaga. En medij je delal zgodbo o eni puncici, ki je napisala ne vem koliko prošenj za delo, pa je noben ni opazil, pa je potem ko so o tem poročali, je govorila o absurdu teh prošenj, in je potem en človek poklical in ji dal službo. Tako da. Če mene vprašaš, pri tej socialni vedno ko poročamo o kakem primeru, nas ljudje kličejo in hočejo pomagati. Tako da takrat sem najbolj vesela, ko se to zgodi.

Kako se odločiti, o čem poročati in o čem ne?

I: Velika težava so deložacije. Kličejo ljudje, sem v stiski, in pri teh zgodbah moraš vedno preverit, ali je deložacija nastala zato, ker je nekdo imel dolgove pa jih ni plačal, ali so se ji res zgodile krivice, da je padel v neko kolesje. Vsi ljudje moramo plačevati račune, izpolnjevati obveznosti. Nekateri jih pač ne. Zato je pri deložacijah zelo treba preverit, kdaj poročati, ali ne. Na celi črti smo pogoreli nekajkrat, ko smo nekoga predstavili kot žrtev, pa smo ugotovili, da ta dolg ni bil 50 evrov, ampak veliko večji.

Torej je treba razkriti čim več podatkov, da je gledalcu jasno, kaj se je zgodilo?

I: Ja, se spomnim zgodbe o teh poplavih, tu na Tomačevem, ko jim poplavlja, pa nimajo elektrike, in pol ugotoviš, da so vsi črnograditelji. In da niso legalizirali ... vedno moraš tehtati, ali je nekdo opravil svojo državljansko dolžnost, kot ostali ... se pa zgodi, pri deložacijah, te so triki ... Pridite, pridite! Ti letiš tja in nimaš časa preverit, tam je najbolj tako ... težko.

Novinar mora podatke preverjati pri inštitucijah, ki bi morale obravnavati problem in ukrepati. Kakšno se ti zdi sodelovanje med inštitucijami in mediji? Dobimo pravočasno odgovore, skope informacije, ne moremo v bistvu poročati na način, kot bi si želeli?

I: Zelo odvisno. Določene inštitucije dobro komunicirajo, ene ful težko, slabo. V imenu varovanja osebnih podatkov. Recimo primer dečkov s Koroške. Mislim, da bi bil bistveno manjši halo, če bi ta dva centra drugače komunicirala z mediji. Če bi razložila zgodbo, če bi povedala, zakaj so jih vzeli, ker zgodba ni črna bela. Tako da mislim, da slaba komunikacija dostikrat botruje k temu, da pride do dezinformacij, ali pa da zgodbe napačno predstavljamo javnosti.

Se ti zdi, da mediji pripomorejo k reševanju socialnega problema?

I: Jaz mislim, da ja. Ko smo poročali o tej hrani, da si ne morejo privoščiti kosila, se je to začelo premikati. Mediji, če poročajo o tragediji, nekdo izgubi hišo, ljudje zberejo denar. Absolutno mediji pripomorejo.

Zakaj ljudje sploh stopijo pred kamero?

I: Mislim, da s tem dobijo moč, ko imajo medij in ne vidijo drugega izhoda. Vsakemu človeku je nerodno priznat, da je v stiski. In ljudje prikrivajo to. Ker smo kot družba tako naravnani. Da je pač sramotno biti brez službe. Nerodno je povedat otrokom, da ne morejo na rojstni dan, ker nimajo denarja, da bi kupili darilo, tako vidim v šoli primere. Je to res skrajni izhod.

Je prav, da mediji pritiskamo na inštitucije, da poskušajo rešit problem?

I: Če je to v njihovi pristojnosti, ja. Imajo tudi sami omejitve v teh socialnih inštitucijah. Imaš ljudi, ki so garačeki, in tisti, ki jemljejo svojo službo tako, da lahko s svojo aktivno vlogo hitreje pomagajo. In če mi samo za par dni pospešimo, premaknemo za mm neko zgodbo, je to super. Smo opravili svoje delo.

Kaj pa je naše delo?

I: Ne samo obveščat. Mislim, da imamo mediji, kljub temu, da se borimo za rejtinge, za naš obstoj, je naše delo, da informiramo, izobražujemo, naša edukativna funkcija je pomembna, da pomagamo rešit kak problem. Watch dogi smo. Mi smo psi čuvaji in moramo bdet nad inštitucijami, da opravljajo svoje delo tako kot ga morajo. Zato jih ljudje plačujejo preko davkov.

Kdo pa je tisti, ki na koncu odloči, katera zgodba bo šla v eter in katera ne?

I: Ja, dnevni urednik pa jaz, kot odgovorna urednica. Sej za kakšne zgodbe rečemo, da ne.

Zakaj?

I: Če niso bullet proof. Če zgodba ne stoji. Sej se kdaj zaštrikamo. Teh težav je ogromno. Potem bi lahko imel vsak dan 10 minut socialne zgodbe.

So socialne zgodbe, socialna problematika tisto, kar se gleda?

I: V časopisih se to bere, televizija pa ima toliko večjo moč, moraš to zgodbo narediti... Vsaka zgodba mora bit zgodba, iz katere jo lahko razširiš na širšo populacijo. Ni to samo zgodba o enem človeku, ki ima problem iz enega kraja v Sloveniji. Takih zgodb je še veliko. Kako rešiti? Mora met več elementov zgodba, da pride na televizijo kot v časopis.

Gre za sistemsko napako, ki jo na podlagi konkretnega primera predstavimo?

I: Recimo.

Meja med zasebnim in javnim?

I: Mislim, da mejo med zasebnim in javnim postavi tisti, ki se hoče izpostaviti. Ta meja se premika. A mislim, da pri teh zgodbah, tisti, ki so v vlogi žrtve, absolutno sami postavijo mejo in jo morejo mediji spoštovati.

Tožbe zaradi razkrivanja osebnih podatkov. Se zmanjšuje število?

I: Ja.

Zakaj?

I: Ker smo mediji bolj pozorni. In kolikor vidim, so neizprosni pri žrtvah, pri otrocih, tako da. Drugače pa včasih se zavestno odločimo, da bomo razkrili podatke, ampak ne o žrtvah, ampak o kršiteljih. Tam se nam zdi pomembno, da si privoščimo več svobode pri varovanju osebnih podatkov.

Glede na to, da se število socialnih stisk povečuje, se ti zdi, da se tudi poročanje povečuje?

I: Ne. Mislim, da je konstantno. Če bi preveč poročali o tem, bi javnost otopela. Se mi zdi, da je o zgodbah treba poročati, ko so res alarmantne, da se ljudi bolj dotakne, in se zato tudi kaj zgodi. Če pa ti non-stop o tem poročaš, pa ljudje postanejo apatični. Ni tega efekta, da se dejansko nekdo zgane.

Kako se uredniki odločajo o objavi? Rejting, kaj še?

I: Jaz težim, da je bullet-proof, uredniki se pa odločijo tudi zato, koliko se te ena zgodba dotakne. So zgodbe, ki jihliš, pa po treh stavkih, ko jihliš, rečeš, to absolutno moramo delati. Potem eno je, ko si apatičen, pa prepoznaš zgodbo, in absolutno moramo vedeti, moraš upoštevati ostale dogodke. Ob dnevih, ko ni drugih pomembnih dogodkov, take zgodbe lažje pridejo v medij kot sicer. A vedno pravim, da je osebne zgodbe treba dobro, spretno pri gledalcih.

Je del naloge novinarja in televizijske hiše, da pomaga pri reševanju?

I: Seveda, absolutno.

Je lahko to vzrok, pomagati nekomu?

I: Lahko, a ljudje to zelo prepoznajo. Na nas se pogosto obrnejo ljudje, in razlagajo parcialne zgodbe, male ... Ne moreš ti .. kljub temu, da smo komercialni, smo nacionalni medij. Mogoče nekatere, zelo male obrobne zgodbe, sodijo v kak lokalni časopis, pa lokalni medij. Vedno pravim, seveda pomagaš. Zgodba, ki doda, a se morajo z njo identificirati vsi. Zato rabi kriterij več. Ampak mi smo delali te zgodbe, ki jih več objavimo, zgodbe otrok, ki so zelo bolni, pa grejo v tujino in jim lahko pomagamo, ker starši nimajo denarja. Tega res ogromno delamo in se res premakne.

Če pride v enem tednu 5 zgodb, z željo, da bi pomagali zbirati denar, kako se odločiti, katero ja, katero ne? Vseh 5 ne moreš objaviti?

I: Tisto, ki je najbolj brutalna.

Najbolj rabi pomoč?

I: Ja.

Priloga C: Prepis intervjuja s sekretarko Skupnosti centrov za socialno delo (Ljubljana, 10. junij 2016 ob 10:00)

Intervjuvanec: sekretarka, sekretarka Skupnosti Centrov za socialno delo

Najprej bi vas rada vprašala, kaj sploh je za vas socialna problematika oziroma kaj so socialni problemi?

I: To je tako zelo široko. Zame je to socialna varnost, kot najširši pojem. Se pravi takrat, ko imajo ljudje težave v materialnem pomenu ali pa v odnosnem pomenu in jih na nek način ne želijo v odnosnem smislu reševati, ali pa jih ne morejo reševati, zaradi različnih, lahko je bolezen, kakršnokoli stanje, v katerem ne zmorejo. Zato jaz gledam na to izjemno široko. Takrat so različne službe, ki morajo človeku pomagati. Od zdravstva, šolstva, vseh teh posebnih služb, ki jih je država ustanovila in seveda na konec je tudi socialno varstvo tisto, h kateremu se na koncu lahko zatečejo ljudje in jim pomagamo z opolnomočenjem, z iskanjem rešitev v mreži izven mreže, med institucijami, in to je zame socialno varstvo.

Se vam zdi, da se število socialnih problemov povečuje?

I: Ja, mi spremljamo letno, že kar nekaj let, in bom rekla tako. Tudi tam, na področjih, kjer se ne povečuje, ampak od krize dalje, že kar nekaj let, se problematika povečuje, in tam kjer se ne povečuje, tam pa zaznavamo kompleksnost. Se pravi, da stvari sploh niso več tako enostavno rešljive, da v sistemu tudi nimamo take mreže, kjer bi lahko človeku pomagal. Vedno manj je, kljub temu, da govorimo, da imamo nevladne organizacije, zasebnike, da se je ta sektor razvil, ugotavljamo, da so določeni deli države brez teh drugih ponudnikov in da potem javne institucije, predvsem center za socialno delo, precej težko funkcionira, ker človeka nima kam napotiti. Mu lahko pomaga samo v okviru svoje institucije. Tako da to opažamo, opažamo tudi, da ker je tako dolgo trajajoča kriza, ki sicer po gospodarskih kazalcih že zgleda, da je bolje, ampak na terenu mi tega še ne opažamo, opažamo pa, da tisti ljudje, ki so prej imeli socialno mrežo, seje ta socialna mreža, ki jim je pomagala, utrudila v toliko letih, kar pomeni, da ljudje ostajajo sami in imajo še večje težave, kot so jih imeli.

Rekli ste, da težko rešujete težave. Gre tu za sistemsko zadevo, ki bi se jo dalo uredit, da bi se pa ljudem le dalo pomagat?

I: Ja, tako je. Če recimo imajo ljudje težave zaradi deložacije, moramo mi v sistemu, če človeku lahko pomagamo, moramo imeti od materialne podpore pa vse do neprofitnih stanovanj, bivališč, ali ne vem česa, in če zmanjka en sektor, recimo lokalna samouprava, kjer ni stanovanj, potem imamo težave. Potem enemu človeku lahko pomagamo samo v svojem segmentu, kar pa pomeni, če je družina, potem mu lahko ponudimo bodisi rejništvo za otroke ali kakšen umik, ni pa to sistemsko rešeno. Na tak način mislim, da drugi sektorji manjkajo.

Tudi novinarji težko včasih pridemo do odgovorov oziroma težko rečemo, kje je vzrok, da je nastal ta problem. Je tudi tu neka povezava, da težko najdeš krivca, ki je vplival na nastanek problema?

I: Ja, težko nekatere stvari. Je pa tako velikokrat, zelo velikokrat, ljudje zelo dolgo čakajo in kopičijo probleme. Ampak to so stvari, ki jih prinesemo iz svoje družine, matične družine, ne znamo reševati konfliktov sprti in te odnosne in materialne zadeve se kopičijo, kopičijo in potem, ko je stanje nevzdržno, ali pa včasih že prepozno, potem iščemo rešitev. In te rešitve so potem omejene in še na nek način prepozne. Nastajajo še večji stroški in tako dalje. Tako da. Mislim, daje še vedno nek strah, da ljudje ne pridejo na CSD dovolj zgodaj, da bi začel reševati svoje situacije. Da centri tisto vlogo, ki smo jo včasih imeli, smo v sistemu nekako izgubili, da so ljudje prišli povedati, kako jim gre. Sama sem delala v praksi. Velikokrat so ljudje prišli povedati, ko jim je dobro šlo. Še danes pridejo, a te zgodbe ne pridejo do medijev. Ampak ta povezava, neposredna je. Mi se zelo trudimo, da z vsakim posebej vzpostavimo stik, ker če ti, tudi ko pride nekdo z vlogo za materialno, denarno pomoč, skušam človeka sprejeti, it z njim čez vlogo, ker šele takrat dejansko ugotoviš, kaj je problem. Seveda je prišel zaradi materialne stiske, ampak za to stisko je še družina, pa otroci, pa šolska neuspešnost, zelo veliko stvari. Ko začnemo pogovor s človekom, ugotovimo, kaj vse je njegova stiska. Po navadi ni samo ena stvar.

Če tako dolgo čakajo, da se toliko stvari nakopiči, se da sploh dokopat do vseh odgovorov, ali je tudi tu težava, da tudi vi ne morete vsega več odkrit?

I: Ne, zelo velikokrat se zgodi, ko pride do kompleksne zadeve, vidi človek, da se je nekaj rešilo, in opusti zadevo, ker se je en del rešilo, kar pomeni, da so se vse ostale težave, ki smo

jih sicer mi zaznal, ostanejo še vedno nerešene. Velikokrat, in pri nas je res veliko tega, odvisnosti, in ko človek pride po denarno pomoč, in vidiš, da je odvisen od droge, alkohola, česarkoli že, skušaš z njim govorit o tem. Ampak v trenutku, ko bo dobil denarno pomoč, se umakne. In družina, otroci, ostanejo še vedno v družini z enako odnosno težavo, ki jo imajo.

Kateri pa so tisti problemi, težave, ki so najbolj prisotne v Sloveniji?

I: Zagotovo je materialna stiska in z njo povezane odvisnosti, tega je veliko. Zelo veliko imamo oseb s težavami v duševnem stanju, to področje zelo narašča, mislim, da je to odraz krize, ker so ljudje brezposelni, ne vidijo izhoda, in potem seveda zdrsnejo v bolezen, v umik, v te stvari, tega imamo tudi kar veliko, in pa nasilja. Nasilja imamo res veliko. Opažamo umik staršev, družin, ki ne rešujejo svojih problemov, in potem otrok samorastniško deluje. In ko se nakopičijo zadeve, je potem težko rešit.

Pa se vam zdi prav, da mediji o vsem tem poročajo?

I: Jaz nimam težav s tem, da ne bi poročali. Imam pa težavo, kako poročajo. In sicer je prva težava ta, da poročajo o delnih resnicah, kar pomeni. Nekdo, ki je v hudi materialni stiski, se pojavi v medijih in reče, živim z 200 evri. In to tudi mediji objavijo. Ampak, zlasti tisti, novinarji, ki delajo na tem področju, bi moral vedet, da če ima ta človek 200 evrov, od kjerkoli, da ima pravico do otroških dodatkov, do štipendije, do subvencije, do celega sklopa materialnih dobrin, ki za tako družino, ne vem, dva, tri, pet, znaša toliko in toliko. Kar pomeni, da ima več prihodkov, kot jih prikazuje. Je pa res, da ima velikokrat vse te prihodke, ki sem jih naštel, ampak ima pa kredite, pa ne vem kaj. In te stvari se izpuščajo. Mogoče družini res ostane minimum za preživetje, a mu je država za materialno varnost pa le zagotovila toliko in toliko denarja. In prav bi bilo, da takrat, ko se poroča, ni treba v znesku povedat, ampak vendar reč, sej država je pripomogla k temu, da imate vse pravice, ki vam jih zagotavlja. Res pa je, da jih zaradi teh razlogov nimate. To bi bilo zame pošteno poročanje.

Se vam zdi, da je naloga novinarja, da to ve, ali da mu vi sporočite?

I: Mislim, da mora to vedet. Če to pokriva, če verjame človeku, da živi s 100 evri, potem ga mora vprašat: A paste bili na CSD, ste dobili od države pomoč in kaj ste dobili? Samo to je pomembno, da je informacija celovita, kije dana. Lahko prikaže zgodbo, zakaj njemu ostane 100 evrov, nimam tukaj problemov, ampak prikazovanje zgodbe kot take, samo sto evrov ima, in nič nihče ni naredil, to pa mislim, dani prav. Mi smo imeli izkušnjo z eno od televizij, da je

celo človek rekel, jaz sem jim povedal, kaj vse imam, in kaj vse ste mi nudili na CSD, pa so mi rekli, to ne smemo vedet, ker zgodba ne bo solzava, ne bo dobila efekta. Potem se je uradno pritožil, da želi izjavo popraviti, in niso dovolili. Tako da te stvari se mi zdi, da morajo bit. Druga stvar pa, vsaj tako mi novinarji povedo, da ljudje enostavno ne skušajo reševati problemov, ampak pridejo neposredno na televizijo. In s tem prevzimate del odgovornosti. Jaz mislim, da kot smo jo mi kot institucija v sistemu prevzel, tako jo mediji prevzimate, in na koncu se bo izkazal, da ta posameznik mora sam znat rešiti. Res je, lahko je v konfliktu, lahko je v stiski, ampak zato, da jo bo rešil, bo seveda moral nekaj sam narediti. Je pa res, se strinjam, da velikokrat mediji pripomorete k hitrejši rešitvi. In to vam štejem v plus.

Ravno to sem hotela vprašati, kakšna je potem po vašem vloga novinarja?

I: Jaz mislim, da ja, pomagati človeku, ki trči na takšne in drugačne birokratske ovire, neživljenjske zadeve, to je stvar medijev in ozaveščanje, spreminjaje zakonodaje, tudi na podlagi tega. To se mi absolutno zdi, da posameznik ali pa tudi službe, mi tudi lahko opozarjamo na diskrepance, pa nismo uspešni, a če nas je več, pa če so še mediji zadaj, potem se stvari lažje rešijo. Ravno za subvencijo najemnine. Kot državna svetnica sem nasprotovala temu in opozarjala. Ministrstvo za delo je v celotni proceduri nasprotovalo, ampak ker se je ministrstvo za javno upravo odločilo, da bo občinam zmanjšalo sredstva, pa kljub temu, da smo jim povedal, da bo prizadelo najbolj ranljive skupine in da je to nezakonito, so tak sklep sprejel. In tudi, ko ste mediji to objavljali, najbrž ne bi bilo takega efekta, če se ne bi vsi uprli.

In povezal problem z osebno zgodbo?

I: Tako je. Vsi trije smo nasprotovali, pa smo bili neuspešni. Ampak šele, ko je izbilo, takrat se je pogledalo, varuhinja in tako dalje. Ja, mediji ste pomembni v sistemu. To, kar je moja zamera, pa ne mislim na konkretni primer, so otroci. Tu imam velike zadržke. Otroci so, če se pokaže starša, so prepoznavni v okolju. In so, tudi mi potem vidimo, kako so ti otroci potem v stiski, ker so spregovorili starši, v kakih razmerah živijo. Tako da tu se mi zdi, da bi moral skupi še kaj narediti. Jaz mislim, da ja, za otroke je treba narediti maksimalno in zbirati sredstva, ne vem kaj vse, ampak vendar na nek način zaščititi celo družino. Stališče nekaterih sicer je, da če so starši tisti, ki gredo v medij, so prevzel odgovornost. Ne vem, če se starši zmeraj zavedajo, kaj vse ...

Tu bi potem novinar moral nastopiti kot razumski razsodnik ...

I: Ja, ja. In res na nek način ne pokazat tudi odraslo osebo, da se otroci ne prepoznajo. Tu bi moral narediti še kaj.

Kaj pa vse te stvari, ki jih kažejo, papirje, kažejo dokumente, tožbe, se vam zdi prav? Kje je torej meja, kaj lahko pokaže in kaj ne, glede na to, daje postopek še v teku in lahko vpliva objava na postopke?

I: Glejte, težko rečem. Imam izkušnjo, da največ papirjev dobim od novinarjev. Ko pridem na televizijo ali v oddajo, mi novinarji sami dajejo kompletno dokumentacijo o tem, kaj se dogaja, in dobivam jo, tudi prej, kot je objavljena. Od novinarjev. Mislim, da so zadaj tudi odvetniki. Da odvetniki na nek način gradijo kariere na tem in oni dajejo dokumente. Mislim, da dokler zadeve niso zaključene, ti akti ne bi smeli biti objavljeni. Nekaj je, ko prideš k človeku, ki je že šel čez vso proceduro, in ti pokaže, kaj vse je naredil, pa še takrat se papirji ne kažejo. Ampak ko so delne ugotovitve, začasne zadeve, to pa je pritisk na vse, ki so udeleženi. Tako da mi imamo teh pritiskov izjemno veliko ...

S strani medijev?

I: Od vseh. Odvetnikov, različnih služb. Mi pravzaprav vsakokrat, ko je kakšna afero, se cel državni aparat zgane in poročamo o zadevi predsedniku, enemu in drugemu, parlamentu, medijem, odvetnikom, sodiščem, vsem. Tako da, to so pritiski, a jih pojasniš.

Je to sodelovanje med vsemi inštitucijami in organi, ki ste jih našteali, z mediji pomembno?

I: Jaz mislim, da to ni povezano. Vsaka od teh služb deluje samostojno. Vsaj meni se z leti to kaže. Ker ko pride do nekega izbruha, neke težave, potem poročamo temu, in tam ostane. Temu, in tam ostane. Povezav med službami ni

So pa povezava mediji, ki vse te informacije združijo ...

I: Tako, in potem nekaj povlečejo ven, nek srž, zdaj pa seveda je odvisno, kako je to prikazano in kako vsak posameznik to bere. Vsi beremo isti tekst, pa nikoli ne vidimo istih stvari.

Kako pa bi vi ocenili odnos medijev s centri za socialno delo?

I: Na splošno je težko reč. Jaz, ko pokrivam centre za socialno delo na tej splošni ravni, se pravi, da pojasnujem postopke, kaj je funkcija centra, kaj lahko in kaj ne more, jaz tukaj nimam težav. Moram reč, da so korektni, redkokdaj naletim na nekorektne novinarje ali medijske hiše. Tukaj nimam težav. Drugo pa je, ker so naši direktorji zavezani za sodelovanje z javnostmi, in želijo imet neposredno izjavo o določeni zadevi. Tam pa je problem. Mi smo v hudi stiski, namreč, takoj smo lahko v kazenskem postopku. Čim karkoli povemo, je pravzaprav, ko informacije niso javnega značaja, in lahko takoj prestopimo mejo. Kar pomeni, da praktično čisto nič ne moremo povedat. In potem zgleda hecno, ko reče, mi smo naredili vse, kar je v skladu z zakonom, ali ne vem kako že rečejo, in potem, seveda novinar, spet, ampak dejansko gre za to, da ne smejo povedat. To je enako, kot če bi stopili pred zdravnika, povejte mi diagnozo in kaj vse ste naredil s tem človekom.

Torej vas zakon omejuje, da bi lahko novinarju razkrili več?

I: To je največja težava, ki jo mi z etičnega stališča ne čutimo. Za nas je samoumevno, da tisto, kar človek pove pri nas, pri nas ostane. Tu nimamo težav. Težave imamo potem, ko hočejo ljudje zvedet, in seveda, mediji, ljudje, ker je lažje reševat stisko soseda, gledat drugega, ki je v stiski, to je človeško.

Se potem zavedate težave, da bi novinar želel povedati več, kot mu je omogočeno, in potem izpade, kot da mu vi niste želeli povedat?

I: Tako.

Se pogosto pogovarjamo, zakaj. Ali nočejo, so nesramni, ne smejo, ne vejo kaj lahko in kaj ne, in so raje tiho.

I: Ne, natančno vemo. Sploh ni problem. Eni so pač bolj spretni, drugi mal manj, v komuniciranju, ampak ne glede na to praktično ne smemo povedat ničesar.

Prej ste rekli, da se postopki hitreje odvijajo. Pa vas kakorkoli ovira pri delu to, da medij, novinar, konkretno o primeru poroča, ko je še v postopku?

I: Veste kaj ...

Je moteče?

I: Ni moteče. Za nas ni. Se pa na nek način sproži plaz pri drugih ljudeh. Se pravi. Ko pride do ekscesa, imamo en mesec ali pa še več, ko se začne pisat o CSD, imamo na vratih ljudi, ki so močno agresivni. In sploh ne povedo, zakaj so prišli, ampak rečejo, jaz bom kr televizijo poklical. Takoj. Imam številko. Jih bo poklical in bodo prišli. Na tak način izsiljujejo. In izsiljujejo do pravic, za katere niso upravičeni, do ne vem, stisk preko otrok ...

Torej ne vpliva na konkreten primer, vpliva pa na vaše delo?

I: Tako, tako. To pa zelo.

Prej ste rekli, da pridejo ljudje dokaj pozno do vas. V isti fazi pridejo do medijev. Bi bilo prav, če bi prej spregovoril z mediji, bi bilo težav manj, bi novinarji lažje o njih poročali, ali bi bila zadeva enaka?

I: Jaz mislim, da bi bilo isto. Tudi, če bi prej prišli, vsaj tako lahko rečem s strokovnega stališča, vsi, ki imamo stisko, vemo, na kak način bi jo lahko rešili, pa tega ne želimo na tak način naredit. In potem potlačiš. Enako je z vsemi nami.

Imate stik z ljudmi. Zakaj se vam zdi, da ljudje grejo v medije?

I: Zaradi tega, ker imate mediji moč. In potem je navidezno, to kar sem rekla, če bojo o men poročal, boš pa ti naredili drugače. Ne naredimo drugače. Ne moreš odločit drugače kot je. Lahko ponudimo vse, kar lahko, in smo mu jih ponudil. Bistveno drugače ne bi bilo.

Omenili sva že vlogo novinarja. Kaj pa je naloga novinarja?

I: Korektno poročanje.

In ne reševanje?

I: Ja. Res korektno poročanje in ne prevzemanje odgovornosti za reševanje stiske. V to se tudi mi velikokrat zapletemo. Mi imamo največje težave tam, kjer hočemo človeku res pomagat, preko svojih pooblastil, če temu tako rečem, in takrat imamo težave.

Mediji, inštitucije in reševanje problemov na ta način ...

I: In pri medijih in CSD so zadaj ljudje. In ljudje delamo različno. Če je korektno sodelovanje, ni nobenih težav. Če pa to sodelovanje ni korektno, z ene, drugega ali tretje strani, niti ni pomembno, potem imamo pa vsi v sistemu težave.

Priloga Č: Prepis intervjuja z intervjuvanko v prispevku (Žalec, 8. junij 2016 ob 9:00)

Intervjuvanec: mati prizadetega, intervjuvanka v prispevkih o zdravstveno socialnem problemu

Zakaj ste se odločili, da greste s svojo osebno zgodbo v medije?

I: V prvi fazi morda samo zaradi tega, ker nekdo, ki te jemlje resno, če mediji pravilno pristopijo, da tudi k pravim ušesom pridejo, ker ti sam kot celota ne prideš nikoli do izraza. Da odmev pripelje do jasnosti.

Brez medijev niste bili uslišani?

I: Ne, ne. Prvič, ko smo dali vlogo za zdravljenje v tujini, so nam zavrnilo po hitrem postopku. Brez pojasnil, brez informacije, kdo je sestavljal konzilij, kdo je o tem odločal, ničesar, drugič nam je pa uspelo. Z mediji in s pomočjo odvetnika, kar pa je zelo žalostno. Da mora zmeri nekdo od javnih oseb nastopati, da ti pomaga do nečesa, ne pa tvoje pravice.

Ste se, preden ste svojo zgodbo razkrili na televiziji, s kom posvetovali, kaj povedati?

I: Mi smo kar spontano, kar smo tisti trenutek pred kamero želeli povedati, povedali. Pa sej te novinar usmerja in ti bistvo zgodbe sam izlušči.

Ste se obrnili tudi na druge medije, lokalne?

I: Ne, smo se samo na eno osebo, na eno novinarko, ker nam je bilo to zadovoljivo. Ker smo bili dovolj uspešni s tem.

Pa so vas s katerih drugih medijev klicali, da bi želeli poročati o vas?

I: Ne, ni bilo. Morda je bila tudi taka stvar, taka zadeva, ki je bila sporna za naše slovenstvo.

Kaj pa odnos institucij? Preden ste šli na televizijo in po tem, se je kaj spremenil odnos?

I: Odnos določenih izredno. Vsaj jemal so te kot človeka, niso te poniževali, so se bali nas še naprej poniževati. Kakšen je bil pa učinek pa ne vem, ne morem reči, ker smo bili prepozni in se je z Blažem slabo končalo.

Ampak so se začeli drugače obnašati do vas?

I: Ja, ja.

Kaj se je najbolj spremenilo?

I: Začeli so nas poslušat, brat izvide kot jih je treba, ne samo to, kdo je kaj rekel, ali vizualna ocenitev. So si čas vzeli zate, tistih 15 minut, ko prej niso imeli časa zate.

Ko ste se prvič zagledali na televiziji, kako ste se počutili?

I: Bom rekla, bolj mi je bil tisti prvi občutek, ko sem z novinarjem govorila, olajšanje. Tisto mi je največ pomenilo. To je tisto, ko si misliš, da bo zdaj konec, ko novinarju zaupaš, to je bilo prvo tisto zadovoljstvo. Nekdo, ki te posluša, ki ga zanima, ki mu zaupaš, da bo naredil zgodbo v prid tebi ne pa kar nekaj. Ko smo se videli na televiziji, smo videli tisto, kar smo hoteli. Da so se postavili na našo stran.

Kakšno vlogo ima potem novinar, medij v reševanju socialnih problemov?

I: Zelo veliko. Samo koliko bodo močni in uspešni, to je zdaj vprašanje. Koliko je zaslojenost z lobiji.

Vam je žal, da ste šli v medije?

I: Ne, ni mi žal. Žal mi je, da smo šli prepozno.

Stvari so se torej začele odvijati, spreminjati. So tudi v institucijah to opazili, tisti, ki so že prej bili pripravljeni sodelovati z vami?

I: Pustili so nas pri miru. Nihče se ni več hotel spotikati ob nas, prej smo bili zmeri kamen spotike, vsak si je upal kaj nam reči, potem so nas pa dostojanstveno obravnavali. Če ni imel kaj reči, je bil tiho, te je pustil pri miru. Odnos se je res spremenil. In si bil primeru prepuščen. Odnos je postal človeški, si bil obravnavan kot bolnik, človek, in ne kot ena številka, ki stoji in čaka na svoje.

So se vam od pojavitve na televiziji začela tudi druga vrata odpirati? Ste spoznali koga, ki vam je prišel naproti in vam želel pomagati?

I: Ja, je. Res je. So prišli ljudje, ki so pomagali. Niso se hoteli izpostavljati, a so bili pripravljeni pomagat. Res v pravem pomenu pomagat bolnemu človeku.

Kaj je tisto, kar je za vas najpomembnejše, kljub temu, da zadeva že ni zaključena?

I: Takrat mi je bilo najpomembnejše rešiti sina, da bi bil živ in bi ozdravel, danes mi pa največ pomeni, da priznajo napake in začnejo obravnavati bolnike, jih zdraviti kot je treba. Sej so (zdravniki) v končni fazi sam ljudje. To je bistvo. Za druge otroke in druge bolnike mi gre.

Torej so mediji tisti, ki lahko pomagajo?

I: Ja, lahko.

Vas ni bilo sram razkriti vašega imena, imena vašega otroka, fotografij celi Sloveniji?

I: Ko premelješ, ko spremljaš svojo zgodbo, ko vidiš, kaj je prav in kaj ni prav, da ni to to, kar so govorili, ko se sam poučiš o bolezenskih stanjih in karkoli, ko so določeni zdravniki ti pomagal razjasnit, da ni to to, bom rekla, postaneš močnejši. Zaupaš vase, veš, da se to res dogaja in zaupaš vase in te ni sram spregovoriti. Ko veš, da ni to to. Boli te pa tisto, kar so te hotel narediti, prepričati. Boli te to. Sploh, ko so ti naprtli socialno in te kazensko ovadili, da stradaš in zanemarjaš lastnega otroka. V našem primeru tega ni bilo. Ampak očitno so se tako odločili, da bi me utišali.

Torej niste šli neuki, na prvo žogo, takoj v medije, ampak ste problem najprej poskušali sami rešiti?

I: Tako. Kar je bilo zmotljivo, da nisi kot posameznik dovolj močan. Bi bilo morda bolje, da bi šli prec v medije in bi prej kaj dosegli. Morda.

Bi šli še enkrat skozi to?

I: Bi. Samo prej.

Priloga D: Prepis intervjuja z odvetnico oškodovanca iz prispevkov(Ljubljana, 10. junij 2016, 13:30)

Intervjuvanec: odvetnica, pravna zastopnica oškodovanca

Kakšen je sploh vaš odnos do tega, da mediji poročajo o osebnih problemih, osebnih socialnih stiskah ljudi?

I: Vsekakor jaz vidim zadevo kot zelo koristno, zaradi tega, ker, bom rekla, predno zadeve pridejo na sodišče, če sploh pridejo na sodišče, in ko pridejo na sodišče, je nek medijski odmev vsega skupaj koristno da se začnejo stvari premikati. Z vidika pospešitve postopkov, ne bom rekla vsebinsko, to nikakor ne, pospešitve pa ja. Ker je velik problem v slovenskem prostoru, da so sodni zaostanki, da zadeve tečejo zelo počasi, jaz marsikdaj strankam rečem, da ko so res v taki stiski, da vidijo, da se nič ne zgodi, nič ne premakne, da naj se obrnejo na novinarje.

Torej, če imajo klienti sami željo, da bi šli v medije, jih k temu spodbudite?

I: Ja, absolutno. In ko začutim, da bi jim to koristilo, in ne škodilo, potem absolutno ja, podprem.

Pa se potem tudi po nasvet obrnejo k vam, kaj povedati, kaj ne, kaj izpostaviti?

I: Moja načelna usmeritev je – predstavi problematiko. Predstavi svoj primer in potem se običajno nit ne obračajo, da bi bilo karkoli treba skrivati. Ko se človek enkrat odloči, da gre v medije, da s bo tako razkril, je res v hudi stiski in takrat nima več kaj skrit.

Ljudje, torej grejo v medije v neki zaključni fazi. Ali so tako obupani, da ne vidijo izhoda, ali pa so že vse ostal poizkusili in niso uspeli?

I: Bi rekla, da 90 % je takih, da je to res skrajna sila.

Kaj pa je po vašem mnenju naloga novinarja? Da poroča o tem, ali da išče vzroke in se dokopljejo do rešitve, konca tega primera?

I: Naloga novinarja je zbiranje informacij. Informacije pridejo potem prav tudi v sodnih postopkih. In do tega odvetnik marsikdaj ne more prit. Razen če bi si detektiva vzela in šel

raziskovati na ta način. Zato je novinar tu eno zelo koristno pomagalo. To je ena naloga. Druga pa seveda širjenje informacij, ozaveščanje ljudi, da v podobnih primerih ravnajo tako in tako.

Bi potem rekli, da novinar pomaga pri reševanju?

I: Absolutno.

Konkretno osebe ali sistemske napake?

I: Če govorimo o zdravstvu so to sigurno sistemske napake. Napake v zdravstvu. Kar je meni po strokovnem zanimanju zelo blizu sistem je zasnovan ta, da zaradi razpršene odgovornosti tudi ne pride do tiste osebe, ki ni nujno, daje ena oseba, lahko da cel sistem gre narobe. Tudi celotno zdravljenje gre marsikdaj narobe. In tukaj, jaz nisem človek, ki bi kazal s prstom na nekoga. Napaka je pogojena z marsikaterim vzrokom. In prav tu vidim poslanstvo novinarja, da razišče čim več od teh vzrokov.

Torej mora dobiti odgovore od pristojnih inštitucij, ki obravnavajo ta konkreten primer?

I: Tako.

Pa se vam zdi, da je sodelovanje vzpostavljeno, ali da so dostikrat ti podatki, ki bi prav prišli, tako novinarju kot vam, nedostopni?

I: Običajno ne, ne moreš dostopat do teh podatkov. Ker se druga stran, po nastopu odvetnika namesto stranke, se druga stran zapre, si postavi obrambni zid, se postavi v obrambni položaj in takrat je konec komunikacije. Osebno, ko gre za medicinske napake, imam samo en primer, ko so me iz bolnice klicali na razgovor. To je tudi vzrok, da pride do medijskih poročanj. Ko sem predavala ginekologom, sem jih ravno to opozorila. Dejte mal več na komunikacijo, dejte povabiti ljudi, in ne bo prišlo do razvitih primerov. Poročanje v javnosti je skrajno sredstvo. Nihče si ne želi tega. Ampak če ne gre drugače, potem je treba obelodaniti.

Povabili so vas na razgovor, v smislu, zakaj ste šli v medije?

I: Ne ne, povabili so me prej, preden bi se naredil iz tega pomp.

Kaj pa ljudje, vaši primeri, ki so šli v medije, jim je kdaj bilo žal, da so javno spregovorili?

I: Ne.

Koliko primerov imate, ki so šli v medije?

I: Od specifičnih primerov, ko enostavno ni več druge možnosti, se veliko ljudi odloči za to. Koliko je v številkah, ne vem.

Kakšen je učinek?

I: Za en primer sem prepričana da je bil pozitiven, za ostale pa, kaj vem, so postopki šli svojo pot.

Kaj pa vaša vloga? Ste sogovornik, ki razkriva dejstva, ali podpora, pomoč posamezniku, ki se je odločil spregovoriti?

I: Jaz poskušam stranko, ko se odloči, da bo v medije šel, in če kje to skladno z mojimi etičnimi standardi kot odvetnice, jo poskušam podpret, da dam strokovno ozadje, ki ga lahko bodisi sam predstavi ali pa ga predstavim jaz. Ta support ima. Posebne moči z moje strani ne vem niti kaj bi lahko naredila.

Kaj pa s strokovnega vidika glede razkrivanja podatkov?

I: Za vsak primer, če se stranka odloči, da gre v medije, imam rada zabeleženo, podpisano, soglasje, da lahko razkrijem tisto, kar mi dopusti.

Torej, vam je prav, da se določene stvari razkrijejo?

I: Ja.

Kaj pa občutljive teme, otroci? Kje je meja? Novinarji vemo, da ne smemo kazati otrok, podatkov o njih.

I: Težko govorim, ker primera, da je šlo za otroka, za nastopanje v javnosti še nisem imela.

Recimo, da je bil Blaž star 15 let.

I: V takem primeru, bi se lahko oglasila njegova mama, sicer bi bilo povezljivo z otrokom, in če bi on pri 15 bi lahko soglašal z objavo fotografij, sicer pa brez možnosti da bi se prepoznala njegova fizična identiteta.

Zakaj se ljudje odločijo stopiti v medije in kako bi se novinarji morali na to odzvat? Kakšen bi moral biti postopek? Najprej preveriti, kar takoj objaviti?

I: Ne, nisem pristaš tega, da se stvari delajo kar tako hitro. Moje mnenje je, če pride človek do novinarja, pove problem je tak in tak, se novinar z njim pogovori, ima sigurno občutek, koliko je oseba verodostojna, in če ugotovi, da bi bilo zadevo treba raziskati, neko verodostojnost mora pri tem nakloniti taki osebi, potem najprej raziskati še drugo stran in okoliščine, in potem bum v javnost. Jaz sem zagovornik tega, da je treba preveriti obe strani.

Iz vaših konkretnih primerov, na kakšen način lahko poročanje v medijih vpliva na postopke?

I: Psihološko sigurno vpliva kot pritisk na delo sodišča, da so pod žarometi, tako s postopkovnega vidika, hitrosti postopka, kot tudi, morebiti, si upam trdit, z neke vsebinske strokovnosti. Nekdo se bo bolj potrudil, posvetil zadevi, če ve, da bo opazovan, sicer pa prav neposrednega vpliva povezljivosti ne moremo dokazati in govoriti o njej. Enako tudi za tiste, ki delamo v pravosodju, odvetnike, nasprotno stranjo. Odvetniki tudi pogosto to izkoristijo za reklamo, ker je to edini način, preko katerega se lahko v javnosti pojavljamo, ker se ne smemo reklamirati.

Je to tudi eden od razlogov, zakaj vi spodbujate stranke, da grejo v medije?

I: Tako bom rekla. Če bi to bil eden od razlogov, potem bi se tega večkrat posluževala, ker imam možnost. A menim, da je treba subtilno oceniti kdaj se pojaviti in kdaj ne.

Priloga E: Zapiski opazovanja z udeležbo (Ljubljana, redakcija Planet TV: 3. 10. 2014 - 27. 1. 2015)

Določitev teme za televizijski prispevek: Dnevni, ki je hkrati tudi odgovorni urednik, na jutranjem uredniškem sestanku novinarki (meni) določi nalogo, da najdem osebo, ki je v čakalni vrsti za operativni poseg. Gre za iskanje socialne zgodbe, s katero bomo preko konkretne osebe lahko predstavili problem čakalnih dob.

Iskanje zgodbe: Novinarka na socialnem omrežju Facebook zapiše, da išče osebo, ki že dolgo čaka na operacijo in je v čakalni vrsti. Na objavo se odzove prijatelj, ki pozna osebo, ki ne samo da čaka na zdravstveno oskrbo temveč ima velike težave z zdravjem. Do tega naj bi ga pripeljala slaba zdravniška oskrba. Dobim telefonsko številko in pokličem. Novinarka je sama našla zgodbo, a je oseba s socialnim problemom že prej dala vedeti tistim, za katere je vedela, da imajo stik z mediji, da želi javno spregovoriti o težavah.

Odločitev dnevnega urednika o obravnavi socialnega problema: Z informacijami, ki jih prejmem v telefonskem pogovoru, se odpravim do dnevnega urednika in mu vse pojasnim. Dnevni urednik odobri zgodbo. Pokličem nazaj sogovornico in se dogovorim za snemanje. Dnevni urednik se je strinjal o obravnavi in o poročanju problema šele po opravljenem telefonskem pogovoru, ko sem izvedela, kaj je problem, kje je vzrok, za koga gre, koliko časa se težave kopičijo in koliko je stara oseba. Želel je torej nekaj vedeti o zgodbi in ni izbire prepustil novinarju.

Poročanje o socialnem problemu: 1.1 Odidem do družine in začnem s pridobivanjem informacij že v pogovoru pred vrati. 1.2 S solzami v očeh, s toplim stiskom roke in prijaznim pozdravom me na vratih pričaka mati. K vratom priteče družinski psiček, nato pride še babica. 1.3 Osnovne informacije mi hitro še enkrat poda pred vrati, nato snemalec začne snemati in skupaj s sogovornico odideva v hišo. 1.4 V kuhinji je zbrana vsa družina, fant, ki ima zdravstvene težave, njegov oče, babica, sestra in psiček. 1.5 Celoten postopek mi s kupom papirjev, ki jih imata pred sabo, pojasnita oče in mati. 1.6 Mati se večkrat čustveno zlomi in zajoče, a s snemalcem tega ne loviva na njeno željo. 1.7 Posnameva dokumente, samo tiste, ki dovoli mati. 1.8 Sprehodimo se do fantove sobe, kjer mati še naprej pripoveduje o fantu in njegovem življenju. 1.9 Vrnem se v redakcijo, povem vsebino prispevka uredniku in pripravim prispevek o težavah, ki pestijo takrat skoraj 19-letnega fanta. 1.10 Po objavi se z urednikom dogovorim, da se v naslednjih dneh posvečam samo tej zgodbi in pridobivanju informacij o

ozadju, ki je pripeljala do težav. 2.1 Tretji dan po prvi objavi zgodbe dobim izjavo osebe, ki naj bi po besedah staršev prva naredila napako, ki je pripeljala do fantovih težav. 2.2 Pripravim prispevek, urednik je zadovoljen in želi, da še naprej raziskujem primer. 3.1 Na jutranjem sestanku povem, da je v UKC Ljubljana novinarska konferenca, na kateri bosta govorila dva zdravnika (imena je potrdila mati na podlagi zdravniških izvidov in dokumentov bolnega fanta), ki sta podpisovala dokumente in odločala o zdravljenju fanta. 3.2 Ker se urednik iz preteklih izkušenj zaveda, da uradne izjave o posameznem, konkretnem primeru od zdravstvene stroke ne bom dobila, se strinja, da je novinarska konferenca priložnost, da dobim odziv obeh zdravnikov. 3.3 Ob koncu tiskovne konference, ko dobimo besedo novinarji, zdravnici zastavim vprašanja, na katera odgovori zelo površno in skopo. 3.4 Zdravnika sprašujem po tiskovni konferenci na hodniku, snemalec to posname. 3.5 Urednik dovoli objavo vseh posnetkov. 4.1 Naslednji dan se po predhodnem telefonskem dogovoru dobim z odvetnico. Ta želi pojasniti, katere pravice so bile bolnemu fantu kršene. K njej me napotijo fantovi starši. 4.2 Moj prispevek je objavljen.

Odkritje podobne in sorodne zgodbe med poročanjem o socialnem problemu: Odvetnica mi razkrije še en podoben primer. Tudi tu gre za zdravstvene težave mlade osebe, ki ji slovensko javno zdravstvo ni ustrezno pomagalo oziroma je niso zdravili na ustrezen način. Pogovori se z družino deklice, ki ima podoben problem kot fant, o katerem sem že poročala. Sporoči mi, da so pripravljeni javno spregovoriti. Nekaj časa traja, preden se dogovorimo za snemanje.

Prenasičenost: Dnevni urednik se, kljub temu, da bi voditelj rad spremljal dogajanje o obeh zgodbah, odloči, da naredimo premor, da ne bomo zamorili ljudi, saj gre za vizualno in vsebinsko težki čustveni zgodbi.

Nadaljevanje poročanja: 1.1 Po 18 dneh pripravim in objavimo prispevek o zdravstvenem problemu deklice, ki ga povežemo s prvim odkritim primerom. 1.2 Na zgodbo se začnemo odzivati ljudje, ki pišejo elektronska sporočila z vprašanjem, kakšno je zdravstveno stanje dečka. 2.1 Po treh tednih je objavljen prispevek o tretjem zdravniku, ki zdravi fanta, in je sam želel o problemu spregovoriti javno. Njegov kontakt dobim od fantovih staršev.

Odziv na poročanje: Dobim sporočilo od fantovih staršev, da je UKC Ljubljana klical tretjega (zasebnega) zdravnika, da ga bodo tožili, če bo govoril proti javnemu zdravstvu. Zato se odloči, da pred kamero ne želi več komentirati stanja fanta, ki se zdravi pri njemu in ne več pod nadzorom javne zdravstvene stroke. Od njih ves čas poskušam dobiti uradni odgovor, zakaj

fant niso ustrezno zdravili, zakaj niso preverjali njegovega zdravstvenega stanja na način, kot je to storil zasebnik, kdo je tisti, ki je o tem odločal ... A uradnega odgovora mi ne podajo. Odobrijo pa po poročanju zdravljenje fanta v tujini, kar so pred poročanjem že brez pojasnila zavrnili. A ker je bil fant v zelo slabem zdravstvenem stanju, je bila odobritev že prepozna.

Zaključek socialnega problema: S starši, z odvetnico in z zasebnim zdravnikom sem bila ves čas v stiku, poročali so mi o njegovem stanju in o stanju postopkov, ki bi mu omogočili zdravljenje v tujini. Skoraj polne štiri mesece po prvem poročanju fant umre. Dnevni urednik se strinja, da ker gre za našo zgodbo, ki smo jo ves čas spremljali, da se spodobi, da mu pripravimo »poslovilni« prispevek. Odpravim se do njegovih prijateljev, soigralcev, trenerjev, sorodnikov, učiteljev, ki spregovorijo o fantu, problema in zdravstvene stroke se ne dotikam.

Odziv na objavljeno zgodbo: Po objavi prispevka dobim kar nekaj elektronskih sporočil naših gledalcev, ki so pisali že med samim poročanjem, z upanjem, da je fant bolje, in želeli, da izrečem sožalje njegovim staršem. Od državnih institucij, ki so obravnavale primer, ni bilo nobenega odziva. Mati bolnega fanta pa se še vedno za sinovo pravico bori po sodiščih tudi s strokovnjaki iz tujine. Poročanje o problemu je pripomoglo k hitrejši obravnavi zdravljenja v tujini, a je žal zaradi fantovega zdravja že bilo prepozno.

Priloga F: Prepis objavljenih prispevkov

Prispevek 1: 3. oktober 2014, oddaja Danes na Planet TV

Napoved voditelja:

Razkrivamo bedo slovenskega zdravstvenega sistema. Objavljamo zgodbo mladega perspektivnega športnika, ki nima prav nobene možnosti za normalno življenje, saj so zdravniki kljub njegovim dolgoletnim težavam brez vsakršnih preiskav določili, da je zdrav kot riba. Blaž Žuža je obetavni rokometas iz okolice Žalca. Njegovi vrstniki obiskujejo šolo, hodijo na izlete in načrtujejo prihodnost, Blaž pa se že pet let bori z neznano boleznijo. Visok je 187 centimetrov, tehta pa le 33 kilogramov.

Prispevek:

V vasi Migojnice pri Žalcu vrata družinske hiše Žuža odpre Majda, mati skoraj 19-letnega Blaža. Nekoč obetavni rokometas se zaradi slabega stanja pred kamero ne želi izpostavljati. IT tukajle je

IT: Rokomet mu je bilo edino zdravilo, to je zmeri reku.

Blaž je pred petimi leti na turnirju v Pragi, kjer ga je spremljal oče, začel izgubljati moč in apetit. Zdravnica pa, da je kriva puberteta. Odšli so v Center za zdravljenje bolezni otrok v Šentvid pri Stični.

OČE DUŠAN: Plačal, sej drugače ne gre, in je z njim govorila eno uro, me poklicala noter in mi povedala. Fant ima motnje hranjenja, zakaj, pa ne vemo, je treba pa ugotovit.

Ne da bi ugotovili vzrok, so ga poslali na psihiatrični oddelek ljubljanske pediatrije.

MATI MAJDA: Mi smo vztrajal, da je organska odpoved, oni so hoteli dokazat, da je psihično.

Zdravili so ga s prenajedanjem. Starši so opazili spremembe - na slabše.

MATI MAJDA: Nekaj ni v redu, njegovo telo ni zdravo. Okončine modre, razpokana koža, napihnen trebuh, težko gibal, razmišljat ni mogel.

Prošnje za dodatne preiskave so zavrnili. Zdravnica, ki je Blažu želela pomagati, pa bi preiskave morala plačati sama. Magnetna resonanca je šele januarja letos odkrila zapore v črevesju, aprila je bil operiran.

MATI MAJDA: Skratka, bila je beseda, da je zdrav otrok in ponovno ista diagnoza.>

Julija so po pomoč odšli še v Topolšico.

MATI MAJDA: Tam so se pa res potrudili. Na gastroteološkem so mel pregled in so mu dal zdravila, ki simptome blažijo. Se mal boljše počuti.

Zdravila mu blažijo bolečine v črevesju, varujejo ščitnico, vsak dan pa se maže s hormonskim gelom, saj telo ne proizvaja testosterona. Blaž je pred 11imi dnevi zaradi padca sladkorja v krvi padel v komo. Zdaj je spet doma.

IT: Hodi pa vsak dan v sobo in na računalnik tudi.

Čas, ki bi ga sicer lahko preživljal na študiju, izkoristi za sprehode v naravi in prebiranje literature, ki bi mu pripomogla k pridobivanju telesne teže, ki jo telo zavrača.

Prispevek 2:6. oktober 2014, oddaja Danes na Planet TV

Napoved voditelja:

Nadaljujemo zgodbo o mladem perspektivnem rokometašu Blažu Žuži, ki pri svojih 187 centimetrih tehta pičlih 33 kilogramov. Čeprav njegovi starši že pet let iščejo vzroke za njegovo slabo zdravstveno stanje, so jim zdravniki odrekli vso podporo. Še več: diagnoze postavljajo brez kakršnihkoli preiskav!

Prispevek:

Iz Migojnic se odpravimo v Zdravstveni dom Žalec,

IT - avto

... kjer potrkamo na vrata Blaževe nekdanje pediatrije.

IT: knock knock knock

Nasmejana iz ambulante stopi Damjana Podkrajšek, ki se Blaža ne spominja najbolje.

IZJAVA PODKRAJŠEK: Vete za ker primer gre? Za Blaža, ki je zelo asteničen, kej več bi pa težko zdaj rekla. On ni več pr nas ...

In pri njih ni več, saj ga je napotila na psihiatrični oddelek ljubljanske pediatrije, pove oče Dušan.

OČE DUŠAN: ker bi ga mogla njegova pediatrinja dat na pregled, ne pa brez kakršnega koli pregleda ga tja napotit.

IZJAVA PODKRAJŠEK: Lejte, mnenje jst za nazaj vam jst težko, če me razumete al pa ne. 2000 kolk jim imam z dajle vpisanih ... nimate pa 2000 primerov kot je Blaž, sklepam – absolutno ne.

Podkrajškova se ne spominja, kaj je staršem svetovala, je pa svetovala nam, naj se po nasvet odpravimo k strokovnjakom.

IZJAVA PODKRAJŠEK: Na dveh mestih v Sloveniji imamo, ne. Imamo jih v Mariboru in v Ljubljani.

In imamo jih tudi v Žalcu. Specialistka šolske medicine je – razvidno na spletu – avtorica člankov in publikacij o komunikaciji z mladostniki, telesni teži, motnjah hranjenja in samopodobi. Njeno strokovno mnenje o anoreksiji pa ...

IZJAVA PODKRAJŠEK: Po navadi starši prej opazijo, kot zdravnik. Učitelji so tisti ta prvi, še prej pa sošolci, prijatelji, sam se ne izdajajo med seboj.

OČE DUŠAN: Že prej je trener opozarjal, da nekaj ni z njim v redu, da ne more treninga do konca naredit.

Spremembe je opazil Blažev rokometni trener, opazili so jih starši, a Podkrajškova temu ni posvetila dovolj pozornosti.

IZJAVA PODKRAJŠEK: Za k nam se oblečejo pa se ne vidi upadanja. Otroci skrivajo to.

A Blaž ničesar ni skrival, še več, svoje starše je celo prosil, naj mu pomagajo najti vzroke.

Prispevek 3:7. oktober 2014, oddaja Danes na Planet TV

Napoved voditelja:

Nadaljujemo zgodbo o še ne 19-letnem Blažu. Blaž Žuža zaradi neznane bolezni neznanega vzroka, ki se ga zdravniki, kot pravijo starši, niso trudili najti, tehta borih 33 kilogramov. Zaradi napačno postavljene diagnoze se že skoraj pet let zdravi za anoreksijo, v resnici pa ga tare kup drugih, sicer ozdravljivih zdravstvenih težav, ki se zaradi neustreznih terapij samo še stopnjujejo. V slovenskem javnem zdravstvu zanj posluha očitno ni več. Anja Kovačič.

Prispevek:

Ker odgovorov na vprašanja o Blaževem zdravstvenem stanju pred kamero ne bi dobili, smo odšli na konferenco, na kateri so se zbrali strokovnjaki. Mojca Brecelj Kobe, predstojnica oddelka za otroško psihiatrijo, po hodniku prihiti z nekajminutno zamudo.

IT: točnost je lepa čednost ...

Prepričana je, da je pediater prvi, ki mora ugotoviti vzroke nastanka težav pri otroku.

IZJAVA BRECELJ: je pediater tisti, ki je prvi, kateremu se otrok obrne, družina.

Pediater bi moral že od začetka sodelovati s strokovnimi sodelavci, meni Brecljeva, Margareta Seher Zupančič, predsednica Združenja za pediatrijo, pa priznava, da je zaradi pomanjkanja teh otežena pravočasna oskrba otrok.

IZJAVA SEHER: deficit na področju duševnega zdravja, je zelo veliko pomanjkanja strokovnjakov, ki bi lahko pomagali.

Ko smo Brecljevi postavili konkretno vprašanje o motnjah hranjenja,

IZJAVA BRECELJ: če je res slučajno še kakšno vprašanje ... AHA ... ko je bilo govora o motnjah hranjenja.

se je zaradi obveznosti začela poslavljati.

IZJAVA POBEG: Primarij Kobe ima obveznosti, jst morem it na en...

A je prej poskusila odgovoriti na naše vprašanje, kako pravilno postaviti diagnozo anoreksije.

IZJAVA BRECELJ: je zgodnja prepoznavna in preprečitev škodljivega življenju ogrožajočega stradanja tisti način, ki je učinkovit za preprečitev kronifikacije bolezni.

Konkretnega odgovora nismo dobili, saj je ob dodatnem vprašanju odhitela, je pa dr. Tadej Battelino z ljubljanske pediatrične klinike vzrok za napačno zdravljenje našel v materi.

IZJAVA BATTELINO, Klinični oddelek za endokrinologijo, diabetes in bolezni presnove: Mamo je treba pa umaknit iz okolja. Otrok je zelo ogrožen, tukaj, veste, medicina več kot to ne more.

Zdravilo, ki blaži bolečine, so Blažu predpisali šele zdaj v Topolšici, dve leti po tem, ko so preiskave na ljubljanski pediatriji pokazale, da Blaž to zdravilo potrebuje, a ga Brecljeva ni odobrila.

Prispevek 4:8. oktober 2014, oddaja Danes na Planet TV

Napoved voditelja:

Nadaljujemo s pretresljivo zgodbo Blaža Žuže, ki danes s svojimi 187-imi centimetri ne tehta nič več kot 33 kilogramov. Ker mu niso pravočasno predpisali zdravil in zagotovili ustreznega zdravljenja, je naše javno zdravstvo s tem kršilo njegove pravice, opozarja Blaževa odvetnica Nina Cek Perhavec, ki še vedno nima izvidov celotnega zdravljenja. Ko je vložila zahtevek za uradno obravnavo kršitev, so zdravniki poročila prilagodili, tako da je bilo iz njih razvidno, kot da so opravili vse možne preiskave. Katere pravice so bile kršene Blažu, pa Anja Kovačič.

Prispevek:

Pravica do primerne, kakovostne in varne zdravstvene oskrbe. Zdravniki niso usmerjali pozornosti v težave, ki so kazale obolenja v predelu črevesja, pojasni odvetnica Nina Cek Perhavec in potrdi kršitev pravic.

IZJAVA NINA: lahko rečemo, da mu je bila kršena pravica do kakovostnega in pravočasnega zdravljenja.

Napačno postavljena diagnoza se je širila iz ljubljanske pediatrije v mariborsko, od tam v Celje, kjer so ga odslovili kot bolnika z anoreksijo.

Pravica do drugega mnenja. Ko pacient zavrne predlagano medicinsko oskrbo, si mora zdravnik prizadevati, da ga prepriča o primernosti zdravljenja ali mu predlaga pridobitev drugega mnenja. Tudi, ko so odklonili zdravljenje na psihiatričnem oddelku pediatrične klinike ...

IZJAVA NINA: bi bili zdravniki po zakonu o pacientovih pravicah dolžni svetovat pridobitev drugega mnenja.

Pravica do obveščенosti in sodelovanja. Ko so zahtevali poročilo o obravnavi Blaževe bolezni, ga niso dobili, prav tako prve štiri mesece zdravljenja s starši niso opravili nobenega razgovora.

IZJAVA NINA: Niso bili primerno obveščeni o tem, kakšni so postopki zdravljenja, druge možnosti zdravljenja, po zakonu je dolžan omogočiti info o drugih možnostih zdravljenja, znotraj uradno priznanih zdravstvenih metod.

Pravica do zdravljenja v tujini.

IZJAVA NINA: Ima jo pacient pod pogojem, da je izkoristil vse možnosti zdravljenja v RS in da so mu bile zagotovljene pravočasno.

Obupani nad javnim zdravstvom so novembra lani zaprosili za zdravljenje v tujini, a so jim ga zavrnil. Odvetnica pokaže na zavrnitev Konzilija pediatrične klinike, ki je podal mnenje,

IZJAVA NINA: da možnosti zdravljenja v Sloveniji niso bile izčrpane, namen zdravljenja anoreksije nervoza obstaja ustrezen program.

MATI MAJDA: pa smo spet v začaranem krogu. Bolnica, dom.

Te možnosti jih v Sloveniji v petih letih niso pripeljale nikamor, zato so zdravljenje zavrnil. Ker mu javno zdravstvo ni pripravljeno pomagati, roka pravice pravi, da s tem kršijo pravico do samostojnega odločanja o zdravljenju.

Prispevek 5:26. oktober 2014, oddaja Danes na Planet TV

Napoved voditelja:

Po tem, ko smo pred dvema tednoma razkrili agonijo še ne 19-letnega Blaža Žuže, nekoč obetavnega rokometša, ki ga je slovensko javno zdravstvo zaradi neustreznega zdravljenja

zapeljalo na napačno pot in danes pri 187 centimetrih tehta pičlih 33 kilogramov, smo odkrili še eno zgodbo.

To je del pisma 20-letne temnolase študentke, ki želi podpreti Blaža in pomagati preprečiti neustrezna zdravljenja otrok. GRAFIKA: Ker želim, da spoznate, kje v naši domovini pristaneš, če si žrtev zdravniške napake. Večina strokovnjakov pozabi na svoje poslanstvo, ko se pojavijo napake. Skušajo jih prikriti in rešiti svoj ugled, prelagajo odgovornost na druge, prilagajajo diagnoze, četudi s tem ogrozijo pacientovo življenje. To se je zgodilo mojemu prijatelju, ki skupaj z družino bije bitko za svoje zdravje.

Zaradi poklicne poti, na katero je šele dobro stopila, se ne želi izpostavljati. A se bo zanjo njena mati. Kaj se dogaja z otroki, ki jih zdravijo za anoreksijo, ki te nimajo, Anja Kovačič.

Prispevek:

Pričaka nas doma, v vasi blizu Ajdovščine. Pove, da so deklico, ko je imela 15 let, pestili močni glavoboli, kazali so se znaki migrene. Ker je takrat nosila stalni zobni aparat, ki bi motil slikanje glave, so to preložili za 10 mesecev.

IZJAVA MATI: prav čisto iskreno povedala, da se zdravstvo in zobozdravstvo dajeta kdo naj plača stroške.

Magnetna resonanca in preiskave so potrdile možgansko krvavitev. Po šestih mesecih so ji operirali glavo, s kirurgom so prvič govorili šele po posegu, za katerega je menil, da je bil nepotreben in da v možganih ni nepravilnosti.

IZJAVA MATI: ali pa da so radiologi mogoče slikali drugo stran glave. Ostali smo posekani z mešani občutki, a kirurg je samozavestno povedal, da ni bilo škode. Hmm ...

Zdravnika so prosili naj pojasni, kaj je šlo narobe, a se jim ni nikoli več oglasil. Ko se je deklica zavedla, da ni rešena, je z zdravim načinom prehranjevanja želela premagati bolezen.

IZJAVA MATI: Mogoče je kriva krvavitev, ne morem trdit, otrok je začel nenadzorovano hujšat.

Psihatri so svetovali zdravljenje na psihiatriji. A zdravljenje ji ni bilo vseč, saj zdravstveno potrjeno ni bila bolnica z anoreksijo.

IZJAVA MATI: Ni čutila, da to potrebuje. A ne rečem, da ni prav za tistega, ki je dejansko v tem.

Takrat 18-letna deklica se je odločila, da preneha z zdravljenjem.

IZJAVA MATI: Mama - jst sem ne spadam in smo zaključili z zdravljenjem, to zdravnikom ni bilo všeč.

Zdravniki so drugo operacijo uspešno opravili, žilna okvara pa je bila ravno tam, kjer je bila na začetku. Kirurg, ki je deklico prvič operiral, je bil v sporu z radiologom in ga o operaciji ni obvestil.

IZJAVA MATI: Pred operacijo niso naredili magnetne resonance, sveže, ampak jo je operiral na pol leta starih izvidih.

Na psihiatričnem oddelku so se pojavile bolečine v črevesju, napihnjenost, izgubila je menstruacijo. Zdravnik iz kliničnega centra je svetoval preiskave črevesja in prebavil, a jih je njena pediatriinja zavrnila.

IZJAVA MATI: Vsi so menili, da je otrok anoreksičen, naj začne jesti in se bo vse uredilo samo po sebi. Otrok pa je jedel.

Tako kot Blaževi starši so tudi to deklico njeni starši odpeljali na GRAFIKA: samoplačniške preiskave, ki so pokazale porazno stanje njenega prebavnega trakta - kronično vnetje sluznice, želodca, tankega črevesa, bakterija in celiakija.

IZJAVA MATI: Kljub temu, da je otrok začel s hitro in strogo dieto, se dandanes, 2 leti po odkritju celiakije, še niso pozdravile.

V 5ih letih se je študentka medicine morala naučiti živeti z bolečino. Njena mati zdaj poziva vse zdravnike, naj anoreksijo, če je tako zahrbtna bolezen, obravnavajo z več vidikov.

Prispevek 6: 16. november 2014, oddaja Danes na Planet TV

Napoved voditelja:

Zdaj pa k hudi napaki slovenskega javnega zdravstva. Obetavnemu rokometasu, 19-letnemu Blažu Žuži, je osebna zdravnica brez natančnega pregleda postavila napačno diagnozo -

anoreksijo. 5 let se je neustrezno zdravil. Zdaj ima le 30 kilogramov. Starša sta ga julija poslala na samoplačniško zdravljenje v Topolšico, kjer so nad napako zdravniških kolegov zgroženi. Še več. Po našem poročanju je zgodba dobila epilog. Blaž gre na zdravljenje v tujino. Več Anja Kovačič.

Prispevek:

Blaž je bil ožigosan za bolnika z anoreksijo brez enega samega pregleda, v njegovem črevesju pa so se medtem razjede samo še večale in povzročale vedno večje težave, na kar je zdravnike opozarjala Blaževa mati, Majda Žuža.

IZJAVA: Mi smo vztrajal, da je organska odpoved, oni so hotel dokazat, da je psihično.

To je največja napaka, ki jo naše javno zdravstvo počne otrokom, opozarja doktor Borut Rijavec.

IZJAVA RIJAVEC: Ne moremo nekomu reč, ti si anorektičen, in dvignit roke ... je tako sistemska ...

V Topolšici so zgroženi nad takšnim zdravljenjem otrok na psihiatriji, kjer otroke celo silijo s hrano, tako kot so Blaža.

IZJAVA MAMA: Že kot otrok ni nikdar mleka jedel in sladkih stvari. Tam jih je pa mogel. Niso mi znali razložiti zakaj, ga silijo z nečem, ko ga jaz kot dojenčka nisem mogla in tudi raste je brez teh stvari.

S tem naredimo samo še večjo škodo, pravi doktor Rijavec.

IZJAVA RIJAVEC: Če nekdo ne prenaša mleka, pa ga silijo s tem, se iz tega nacepijo druge prilične težave, to je to.

Ko je Blaž prišel v Topolšico, so ugotovili, da gre za okužbo, ki Blažu krade telesno težo. Za bolnike, kot je Blaž, pa so predlagali nov način zdravljenja, pojasni primarij Janez Poles.

IZJAVA: smo želeli, da bi prenesli način zdravljenja iz tujine, ko že ozdravljeni pomagajo tistim, ki rabijo pomoč, smo naleteli na odpor stroke, ki se primarno ukvarjajo.

Pri nas ni ustanove, kjer bi vsi strokovnjaki lahko sodelovali in vsakega posameznika obravnavali individualno.

IZJAVA: Jaz pa mislim, da je to zelo kompleksna zadeva in bi morali biti skupaj endokrinolog, gastroenterolog, psihiater, socialni delavec, psiholog, družina, tu je pa del, sicer ne vem zakaj, naše zdravstvo ne teče dobro.

Velikemu borcu so v petek odobrili zdravljenje v tujini. In to s popolnoma enakimi izvidi, na podlagi katerih so mu prvič zdravljenje zavrnil. Zaradi naše podpore, vztrajnosti odvetnice in pridobljenega drugega mnenja zasebnega zdravstva ima že jutri prvi posvet, na katerem bo izvedel, kdaj lahko odpotuje.

Prispevek 7:27. januar 2015, oddaja Danes na Planet TV

Napoved voditelja:

Prehitro je ugasnilo tudi mlado življenje obetavnega rokometša. 19-letni Blaž Žuža, ki se je pet let boril za življenje, je žal izgubil bitko. Blaž je s starši vztrajno iskal vzroke za slabo zdravstveno stanje. Zaradi napačne diagnoze se je skoraj pet let zdravil za anoreksijo, v resnici pa je šlo za kup drugih, sicer ozdravljivih težav, ki so se zaradi neustreznih terapij samo stopnjevale. Odločen, kot je bil, je do zadnjega verjel, da mu bo uspelo. Anja Kovačič.

Prispevek:

Nasmejan, dobrosrčen in vedno poln energije. Rad se je sprehajal, oboževal je živali. Blaž Žuža je bil njen zaupnik, njen starejši brat.

NIKA ŽUŽA, sestra: Ko sem prišla iz šole, me je vedno čakalo, kosilo, če je le bilo možno, vse dobro, poln energije, edini človek, ko je mel tudi voljo, tudi na koncu, ko je bil tak bolan.

Vsa družina je živela z roketom. Ko Blaž ni več mogel igrati, je odnehala tudi sestra. A Blaž nikoli ni zares obupal. Bitka na igrišču je bila njegova bitka proti bolezni, pove roketni trener.

ALEŠ FILIPČIČ, trener RK Dol pri Hrastniku: Bilo je težko, vendar mislim, da je v roketu tako užival, da si je želel, da so ga vozili, in oni so mu to željo uresničili do zadnjega trenutka.

Pogrešali ga bodo na igrišču, kjer je tresel gole nasprotnikov. Bil je borec, ki mu je ekipa posvetila sobotno zmago.

DAŠ ŽEKAR, soigralec RK Dol pri Hrastniku: Blaž bi lahko reku, da je bil moj brat. Sva se začutila, ko je prišel v dol, in vedno bo bil v mojem srcu, tudi ko ga ni več.

Rokometaša so imeli radi profesorji in sošolci. Želel je postati računalničar. Kljub velikemu izostanku je zaključil prvi letnik in bil željan novega znanja.

VESNA PIŠEK, šolska psihologinja, Šolski center Lava: Kr neki šolskih obveznosti je opravil v bolnišnici, tudi ko se je vrnil, ko smo mu omogočili pogojni vpis v višji letnik, je v rednem roku opravil obveznosti za nazaj.

Srčen človek se je vsakomur prikradel k srcu. Nove prijatelje je zato spoznal tudi med zdravljenjem.

TILEN CIGLER, prijatelj: Bil je tudi zelo pameten, najraje je reševal križanke, z njim sem se lahko pogovarjal o vsaki stvari na vseh področjih zelo razgledan.

Od Blaža se bodo na njegovi zadnji poti poslovili v petek.